

**A posebno,**



**MAČKE**

**Doris Lesing**

**A posebno,**



**Nobelova  
nagrada  
za književnost  
2007.**

**MAČKE**

**Doris Lesing**

**DORIS LESING**

**A posebno, mačke**

**bojana888**

**A posebno, mačke**

# 1.

Kuća se nalazila na brdu, pa bi sokolovi, orlovi, svakakve grabljivice koje su se spiralno kretale iznad šipražja koristeći vazdušne struje, često lebdele u nivou očiju, ponekad i ispod njega. Gledao bi odozgo u crna i braon krila koja su se presijavala na suncu, dva metra raširenih krila, nagnutih u stranu dok se ptica uspinje krivolinijskom putanjom. Dole, u poljima, mogao si nepomično da ležiš u brazdi, najbolje tamo gde je plug prodro duboko, pri zaokretu, pod slojem trave i lišća. Noge, uprkos opekotinama od sunca i dalje previše svetle naspram crvenkastog tla, morale su biti zamazane zemljom ili zakopane u nju. Visoko gore, kružilo bi mnoštvo grabljivica osmatrajući polje, motreći i najmanji pokret miša, ptice, krtice. Izabereš jednu, recimo onu baš iznad glave, možda biste na časak i poglede razmenili, hladni ukočeni pogled ptice i radoznali pogled čoveka. Pod tananim, vretenastim telom, između ogromnih uravnoteženih krila, kandže su spremne. Nakon pola minuta, ili dvadeset, ptica bi se sjurila pravo na uvrebanu životinjicu. Pa onda opet nagore, jednim sigurnim širokim zamahom krila, ostavljajući za sobom kovitlac crvene prašine i topao, neprijatan miris. Nebo kao nebo: visoko, tiho, plavo prostranstvo sa razbacanim grupicama ptica koje kruže. Odozgo, sa vazdušne struje na kojoj se izležavao, soko je lako mogao da zumira iz prikrajka i bira žrtvu - jedno od naših pilića. Ili čak da poleti duž nekog od puteva što su se uzbrdo probijali kroz šipražje, krila raširenih nad granjem nekako... Oprezno. Razumljivo, uspinjanje među rastinjem umesto obrušavanja slobodnim padom potpuno je suprotno njegovoj prirodi.

Naši pilići, barem je tako njihovim neprijateljima izgledalo, bili su redovan i obnovljivi izvor mesa za sve - sokolove, sove i divlje

mačke kilometrima unaokolo. Živina se od svitanja do sumraka motala po izloženoj kruni brda, paradirajući za odstrel svetlucanjem crnog, braon i belog perja, neprestanim kvocanjem, kukurikanjem, čeprkanjem.

Na farmama po Africi je običaj da se pleh konzervi od parafina i gasa iseče na kvadrate, koji se zatim pričvrste tako da se presijavaju na suncu. Navodno, da plaše ptice. Ali ja sam videla i sokola koji se spustio sa drveta da pokupi debelu kvočku sa jaja, kvočku oko koje je bilo i pasa, i mačaka, i ljudi, crnih i belih. Jednom je, sedeći ispred kuće i pijući čaj u mirnoj, domaćoj atmosferi, cela porodica prisustvovala sceni kada je soko ugrabio poluodraslo mače iz senke pod grmljem. Tokom duge, tople tišine podneva, iznenadna cika ili kukurikanje mogli su značiti da je soko ugrabio plen jednako kao i da je petao stigao kokošku. Bilo je puno pilića. Ali i toliko sokolova da nije bilo svrhe ubijati ih. Ako biste stali na brdo i pogledali u nebo, u svakom trenutku bi bar jedna ptica kružila u blizini. Par stotina stopa ispod, njena malena senka jurila bi preko drveća, preko polja. Sedeći mirno pod drvetom, videla bih kako se životinjice ukoče ili šmugnu da se sakriju kada ih takne preteća senka krila, ili na časak zatamni travke i lišće u blizini. Nikada to nije bila jedna ptica. Dve, tri, četiri ptice kružile bi u grupi. Zašto? Sve su radile na istoj vazdušnoj spirali, na različitim nivoima. Malo dalje - druga grupa. Pažljiv pogled, i nebo je bilo puno crnih mrlja, ili bleštavih, ako bi ih uhvatila sunčeva svetlost. Kao prašina u zraku svetla od prozora. U svem tom plavetnom prostranstvu, koliko sokolova? Stotine? A svaki od njih sposoban da dobaci do naše živine za nekoliko minuta.

Tako, sokolovi nisu ubijani. Osim u besu. Sećam se da je jednom, kada je mače mjaučući nestalo na nebu, nošeno sokolovim kandžama, moja majka zapucala za njim. Bezuspešno, naravno.

Dan je bio za sokolove, zora i sumrak pripadali su sovama. Pilići su preko noći uterivani u kokošinjce, dok su sove strpljivo sedele na drveću i čekale; sanjiva sova bi pokupila pile u sam cik zore, čim se kokošinjci otvore. Sokolovi na svetlu, sove u polumraku, a noću mačke. Divlje mačke.

Ovde je već imalo smisla koristiti pušku. Ptice su mogle slobodno da putuju po beskrajnom nebeskom svodu, hiljadama kilometara. Mačka ima leglo, para, mačiće, ako ništa drugo ima leglo. Kada bi

neka odabrala naše brdo da živi na njemu - ubili bismo je. Mačke bi noću dolazile do kokošinjaca i provlačile se kroz nezamislivo male prolaze u žičanoj ogradi. Divlje mačke parile bi se sa našim, pitomima, mamile naše fine domaće mace u opasan život u divljini, za koji, smatrali smo, one nisu bile spremne. Divlje mačke dovele su pod sumnju status naših kućnih životinja.

Jednoga dana je crni čovek koji je radio u kuhinji rekao da je video divlju mačku na drvetu, na pola puta niz brdo. Moj brat nije bio tu, pa sam uzela malokalibarsku pušku i pošla da je nađem. Usred dana, kada nije bilo vreme za divlje mačke. Mačka se bila zlokobno pružila duž grane nekog napola izraslog drveta. Zelene oči su joj sijale. Divlje mačke nisu lepa stvorenja. Imaju ružno, oštro, žućkasto-braonkasto krzno. Smrde. Ova mačka je ukrala pile u poslednjih dvanaest sati: zemlja ispod drveta posuta belim perjem, tu i tamo i poneki komad mesa koji se već usmrdeo. Mrzeli smo divlje mačke, koje su siktale i grebale i mrzele nas. Ovo je bila divlja mačka. Ubila sam je. Pala mi je sa grane pred noge, izvila se malo među belim perjem koje se razletelo i umirila. Obično bih dohvatila lešinu za smrdljivi rep i bacila u najbliži napušteni bunar. Ali, nešto me je mučilo u vezi sa ovom mačkom. Naterala sam se da je pažljivo pogledam. Oblik njene glave je bio pogrešan za divlju mačku. I dlaka, koliko god oštra, opet je bila previše meka za krzno divlje mačke. Ovo nije bila divlja mačka, bila je jedna od naših. Prepoznali smo je, tu gadnu lešinu, kao Mini, prekrasnu opštu ljubimicu koja je nestala pre dve godine. Odneo ju je soko, ili sova, mislili smo. Mini je bila polupersijka, mekana maza. Evo je sad, kradljivica pilića. Nedaleko od drveta gde je ubijena pronašli smo leglo divljih mačića. Bili su zaista divlji, ljudi su im bili neprijatelji: ruke i noge su nam bile sve izgrebane i izujedane od pokušaja da im pridemo. Pa smo ih uništili. Tačnije, moja majka se pobrinula da budu uništeni, jer je po nekakvom nepisanom kućnom zakonu, koga tada još nisam bila svesna, taj gadni posao bio njen.

Kad razmislim, po kući je uvek bilo mačaka. Najbliži veterinar u Solzberiju, na sedamdeset milja. Ne sećam se da je iko lečio mačke, posebno ne ženke. Mačke podrazumevaju mačiće, mnogo i stalno. Neko je morao da nas oslobađa neželjenih mačića. Afrikanci koji su radili u kući ili u kuhinji? Pamtim koliko bi se često začulo *bulala*

*yena* - poubijaj ih! Ranjene ili nemoćne domaće životinje: *bulala yena!*

U kući smo držali sačmaru i revolver, a moja majka je bila ta koja ih je koristila.

Na primer, zmije. Obično ih je ona ubijala. Uvek smo imali zmije. Zvuči dramatično, pretpostavljam da je i bilo dramatično, ali to je naprosto bilo nešto sa čime smo živeli. Ni izbliza ih se nisam plašila kao paukova - ogromnih, bezbrojnih, svakojakih! Od zmija, tu su bile kobre, crne mambe, noćne guje... Posebno pogane su bile neke koje su zvali *bumsleng*. Te su imale običaj da se obmotaju oko grane, stuba na verandi ili nečeg na zemlji i da pljunu u lice onome ko ih uznemiri. Ako te pljunu u oko oslepiš. Za dvadeset godina među zmijama jedino loše što se dogodilo bilo je da je *bumsleng* pljunuo mom bratu u oči. Vid mu je spasio jedan Afrikanac narodnom medicinom.

Ali smo većito bili pod uzbunom. Zmija u kuhinji! Ili na verandi, ili u trpezariji, svuda, činilo se. Jednom zamalo nisam pokupila noćnu guju, učinilo mi se da je klupče vune. Prepala me. Njeno šištanje spasilo nas je obe, razbežale smo se kud koja. Jednom se zmija zavukla u pisaći sto u kome su se gnezdili golubovi. Majci i slugama su bili potrebni sati da je isteraju napolje ne bi li je ubili. Jednom se zmija, mamba, zavukla ispod ostave za žito u ambaru. Majka je morala da legne na bok i upuca je sa manje od pola metra.

Zmija u drvima za loženje! Skrivila sam smrt naše omiljene mačke rekavši da sam videla zmiju kako gmiže između dve klade. Ono što sam videla bio je mačkin rep. Majka je opalila u nešto sivo što se mrdalo, izletela je mačka, jedne strane potpuno raznete, sva crvena. Umirala je urlajući među cepanicama, njeno malo srce se ukazalo krvareći između nežnih, smrskanih rebara. Umrta je dok je moja majka ridala i pokušavala da je pomazi. Za to vreme, jedna kobra se obmotala oko drveta ni par metara odatle.

Jednom, opšta cika i dreka: na kamenom puteljku između hibiskusa i Isusovog trna mačka oči u oči s tamnom, tankom zmijom. Zmija se zavukla pod čitav metar široku krošnju Isusovog trna, među bodlje, i ostala tamo, sevajući očima na mačku izbezumljenu jer ne može da joj priđe. Mačka se vrzmala celo popodne, obilazeći oko bodljikavog



grma koji je štitio zmiju, mjaučući i šišteći na nju. Kada je pao mrak, zmija je živa i zdrava otpuzala odatle.

Iskrice sećanja, priče bez početka i kraja. Šta se desilo sa mačkom opruženom na krevetu moje majke, koja mjauče u bolovima, sa očima oteklim jer ju je pljunula zmija? Ili sa mačkom koja je kukajući došla u kuću, stomak joj se vukao po zemlji od neposisanog mleka? Otišli smo da vidimo mačiće, u kutiji, u ostavi za alat, ali su bili nestali. Jedan od slugu je pregledao tragove oko kutije i rekao: „*Nyoka.*” Zmija.

U detinjstvu, ljudi, životinje, događaji... naiđu, bivaju prihvaćeni, nestanu, a da nikakvo objašnjenje nije niti ponuđeno niti traženo.

Sada sam, sećajući se mačaka, uvek mačaka, stotina događaja povezanih sa njima, godina i godina mačaka, zapanjena saznanjem koliki su trud one morale iziskivati. Trenutno, u Londonu, imam dve mačke i često umem da kažem: „Kakva glupost, da čovek ima toliko problema i muke oko samo dve male životinje.”

Sve to radila je moja majka. Poljski radovi za muškarca, kućni poslovi za ženu, čak i kad „kuća” podrazumeva neuporedivo više nego u gradu. To joj je bilo prirodno zadato. Bila je humana, osećajna, oštroumna. Uz sve to, neverovatno praktična. I više od svega toga, bila je jedna od onih pripadnika ljudskog roda *koji razumeju kako stvari funkcionišu*, i koja je funkcionisala sa njima. Gadna uloga.

I moj otac je razumevao prilično, bio je čovek sa sela. Ali je njegovo *razumevanje* dolazilo iz nekakvog oblika protesta; kad nešto mora da se uradi, kad moraju da se preduzmu određeni koraci, on bi bio taj koji bi *zauzimao stav* a majka je bila egzekutor. „Znači, to je to, pretpostavljam”, kapitulirao bi s očaravajućom ironijom i ljutnjom. „Priroda je u redu ako je držimo gde joj je mesto.”

Majka, za koju je priroda bila njen element, ali i teret i obaveza, nije gubila vreme na sentimentalna filozofiranja. „Ma nemoj? Za tebe je sve u redu, je 1' da?” rekla bi, s humorom koji nije uspevao da pokrije indignaciju, budući da moj otac nije bio taj koji davi mačiće, puca na zmije, ubija bolesnu kokošku, spaljuje sumporom mravinjak... Moj otac je voleo mrave, voleo je da ih gleda.

Zbog svega toga mi je još teže da razumem šta je dovelo do strašnog vikenda kada sam bila ostavljena sama sa ocem i

četrdesetak mačaka.

Jedino čega se sećam iz tog vremena bilo je: „Postala je tako preosetljiva, ni mače ne može da udavi”, izrečeno usput, valjda u formi objašnjenja.

Izrečeno nestrpljivo, s iritacijom, i, što se mene tiče, ledenom ljutnjom. U to vreme bila sam u neprestanom sukobu sa majkom, borba do istrebljenja, borba za preživljavanje, ne znam, verovatno je to imalo veze sa tim. Sada se pitam o kakvom se lomu radilo, gde je nestala njena kuraž? Ili je to bio protest? Koji su se još unutrašnji jadi bili ispoljavali a ja ih se ne sećam? Šta je tačno govorila tokom te godine kada nije davila mačiće i ubijala mačke kojima je to bilo neophodno? I na kraju, zašto je otišla i ostavila nas dvoje same, znajući odlično, s obzirom da se to dovoljno često i dovoljno glasno ponavljalo, šta će se dogoditi?

Tih nešto manje od godinu dana, tokom kojih je moja majka odbijala svoju ulogu regulatora, sudije, čuvara ravnoteže između osećajnosti i bezumnog prirodnog razmnožavanja, rezultirali su time da se u kući, dvorištu i okolini farme namnože mačke. Mačke svih uzrasta, domaće i divlje, poludivlje u ovom ili onom kolenu, ofucane, s inficiranim očima, obogaljene... Još gore, mnoge samo što se nisu omacile. Ništa nas nije moglo spasiti da u roku od nedelju-dve postanemo bojno polje za stotinak mačaka.

Nešto je moralo da se preduzme. To je rekao moj otac. To sam rekla i ja. To su rekle i sluge. Majka je skupila usta, nije rekla ništa, nego se pokupila i otišla. Pre nego što je otišla pozdravila se sa svojom ljubimicom, matorom tigrastom mačkom koja je svima bila majka. Pomazila ju je nežno i zaplakala. Toga se sećam, sopstvenog osećanja ništavnosti zato što nisam u stanju da razumem bespomoćnost njenih suza.

Onog časa kada je otišla moj otac je počeo da ponavlja: „Dobro, to mora da se uradi! Je 1' tako?” Tako je! Pa je pozvao veterinara iz grada. To uopšte nije bio jednostavan zadatak, telefonsku liniju delili smo sa još dvadesetak farmera. Morao si da sačekaš da komšije završe s ogovaranjem, zatim da okreneš centralu i zatražiš vezu sa gradom. Kada se linija oslobodi, zvali bi oni tebe. Što je moglo da traje i sat i dva. To čekanje samo je pogoršavalo stvari, čekali smo i gledali mačke, želeći samo da se taj užasni posao što pre okonča.

Sedeli smo za stolom u trpezariji, jedno preko puta drugog, čekajući da telefon zazvoni. Konačno smo dobili veterinara, koji je rekao da je najmanje okrutan način da ubiješ odraslu mačku hloroform. Najbliža apoteka bila je u Sinoi, na dvadesetak milja. Odvezli smo se donde ali je već bilo zatvoreno, za vikend. Iz Sinoe smo zvali u Solzberi i zamolili apotekara da sutra stavi veliku bocu hloroforma na voz. Rekao je da će pokušati. Te noći smo sedeli ispred kuće, pod zvezdama, gde smo i inače provodili večeri ako nas kiša ne otera. Bili smo jadni, besni, *krivi*. Rano smo pošli na spavanje, ne bi li vreme prošlo. Sutradan je bila subota. Odvezli smo se na stanicu, ali hloroforma nije bilo u vozu. U nedelju je jedna mačka omacila šestoro. Svi su bili deformisani, nešto nije bilo u redu ni sa jednim od njih. Urođeno, zbog rodoskrnavljenja, rekao je otac. Ako je bio u pravu, neverovatno je kako se za manje od godinu dana nekoliko zdravih životinja transformiše u armiju ofucanih bolesnih bogalja. Sluga se pobrinuo za nove mačiće a mi smo proveli još jedan odvratani dan. U ponedeljak smo se odvezli na stanicu, sačekali voz i pokupili hloroform. Majka je trebalo da dođe tek uveče. Uzeli smo veliku konzervu s poklopcem, stavili unutra sirotu staru bolesnu mačku i krpu natopljenju hloroformom... Ne preporučujem ovaj metod. Veterinar je rekao da će biti trenutno. Nije bilo.

Na kraju su mačke bile saterane u jednu sobu. Otac je ušao unutra naoružan svojim revolverom iz Prvog svetskog rata, pouzdaniji je od sačmare, rekao je. Začuo se pucanj. Pa ponovo, ponovo, ponovo, ponovo. Mačke koje još nisu bile uhvaćene nanjušile su šta im se sprema i razbežale se po grmlju, divlje mjaučući. Sluge su im bile za petama. Otac je u jednom trenutku izašao iz sobe, potpuno beo, sa skupljenim, ljutitim usnama i vlažnih očiju. Pozlilo mu je. Psovao je i kleo, još i još, zatim se vratio u sobu i pucnjava se nastavila. Na kraju je izašao. Sluge su ušle unutra, pokupile leševe i bacile ih u napušteni bunar.

Neke mačke su uspele da uteknu. Tri se nikada nisu vratile u tu krvavu kuću, nadam se da su iskoristile svoju šansu u divljini. Kada se majka vratila s puta i kada je otišao sused koji ju je dovezao, prošetala je mirno, bez reči, kroz kuću u kojoj je preostala jedna jedina mačka, njena omiljena, matora, usnula na njenom krevetu. Majka nije bila molila milost za nju, mačka je bila stara i ne baš u

dobrom stanju. Ali ju je tražila. Sela je kraj nje i dugo je mazila i pričala joj nešto. Zatim je došla na verandu. Tamo smo sedeli otac i ja, ubice, to smo i bili i takvima se osećali. Sela je i ona. Otac je motao cigaretu. Ruke su mu još drhtale. Podigao je pogled prema njoj i rekao joj: „Ovo više nikada ne sme da se ponovi.”

Pretpostavljam da i nije.

Bila sam jako ljuta zbog ovog holokausta mačaka, jer ga je bilo moguće preduprediti, ali se ne sećam da sam tugovala. Već sam bila pelcovana od tuge, onim što sam preživela nekoliko godina ranije, kad mi je bilo jedanaest. Tada sam, nad teškim hladnim telom koje je koliko juče bilo razigrana, kao perce lagana, životinjica, rekla: Nikad više! Klela sam se tako i ranije, i znala sam to. Kada mi je bilo tri, u Teheranu, pričali su mi roditelji, uprkos protivljenju dadilje pokupila sam izgadnelo mače sa ulice i donela ga kući. To je *moje* mače, rekli su da sam rekla, borila sam se za njega kada su odbili da ga prime u kuću. Oprali su ga hipermanganom jer je bilo svo usrano, posle je spavalo sa mnom u krevetu. Nisam dopustila da nas razdvoje. Što se ipak na kraju moralo dogoditi, s obzirom da je porodica napustila Persiju, a mačka tamo ostala. Možda je i uginula. Kažem možda, otkud znam. Kako god da bilo, tamo negde u prošlosti se sasvim mala devojčica borila i izborila za mačku s kojom je drugovala dan i noć. I zatim je izgubila.

Nakon nekog uzrasta - a za neke od nas to može biti i veoma rano - nema novih ljudi, životinja, snova, lica, događaja. Sve se dogodilo *pre*. Svi su se već bili pojavili ranije, drugačije maskirani, u nekoj drugoj odeći, druge nacionalnosti, boje, ali isti, *isti*, sve je eho i ponavljanje. I nema bola koji nije povratak iz sećanja nekog drugog bola. Nepojamnog očaja, dana u suzama, samoće, osećaja izneverenosti... i sve to oko male umiruće mačke. Recimo.

Bila sam bolesna te zime. Nezgodno, pošto je moja velika soba trebalo da se okreći. Smestili su me u malu sobu na kraju kuće. Kuća, ne skroz, ali skoro, na vrhu brda, uvek je delovala kao da će da sklizne u kukuruzna polja u podnožju. Ta malecka soba, to parčence kraja kuće, imala je vrata, uvek otvorena, i prozore, uvek otvorene, uprkos vetrovitom i hladnom julu, i beskrajnom, svetloplavom, jasnom nebu. Sunčano i hladno, jako hladno. Jedna mačka, plavo-siva persijska mačka, ušetala je predući u moj krevet, i

tu se smestila, da podeli sa mnom moju bolest, hranu, jastuk, san. Ujutru kada se probudim, s licem na upola smrznutoj posteljini, spoljašnja površina krznenog prekrivača je hladna, miris kreča iz susedne prostorije antiseptičan i hladan, vetar koji napolju podiže prašinu hladan, samo je na pregibu ruke toplota koja prede, mačka, moja prijateljica.

Iza kuće, uza zid kupatila, bilo je postavljeno drveno korito, da skuplja vodu od kupanja. Nismo imali vodovod, voda je dovožena volovskim kolima, cisternom, sa bunara udaljenog nekoliko milja. Tokom meseci suše, jedina voda za zalivanje bašte bila je ta voda iz korita, prljava voda od kupanja. Mačka je upala u korito u trenutku kada je bilo puno vrele vode. Urliknula je, izvukli su je na ledeni vetar, okupali u hipermanganu jer je voda u koritu bila štokava i sapunjava, osušili i stavili u krevet da se zgreje. Ali je ona svejedno kijala i kašljala, pa počela da gori od temperature. Dobila je upalu pluća. Lečili smo je onim što smo imali po kući, tada još nije bilo antibiotika tako da je uginula. Nedelju dana je ležala u mojim rukama i prela, prela, grubim, promuklim, drhtavim zvukom koji je postajao sve slabiji i slabiji, pa ućutala; liznula mi ruku, otvorila ogromne zelene oči kada sam je pozvala po imenu preklinjući je da živi; zatvorila ih, umrla i bila bačena u duboko okno - preko stotinu stopa duboko - koje je presušilo jer su podzemni tokovi jedne godine promenili pravac, i nešto što smo smatrali za pouzdan bunar pretvorili u suvo, ispucalo, kamenito okno, ubrzo dopola ispunjeno đubretom, konzervama i leševima.

To je bilo to. Nikad više. Godinama sam upoređivala mačke u kućama prijatelja, mačke u radnjama, mačke na farmama, mačke na ulicama, mačke na zidovima, mačke u sećanju... s tim nežnim plavo-sivim bićem koje prede, koje je za mene bilo mačka, Mačka, koju nijedna ne može da zameni.

Osim toga, usledile su godine u kojima mi život nije dopuštao *viškove*. Ono što nije neophodno. Dekoracije. Mačke nemaju šta da traže u životu koji se provodi seljakajući se iz mesta u mesto, iz sobe u sobu. Mački je potreban dom koliko i čoveku.

Tako da je tek dvadeset i pet godina kasnije u mom životu ponovo bilo prostora za mačku.

## 2.

Veliki, ružan stan u Eriks Kortu. Znači, bila nam je potrebna obična, robusna mačka, nipošto neka zahtevna šmizla. Mačka koja će biti u stanju da se uključi u nemilosrdnu borbu za prevlast po zidovima i zadnjim dvorištima. Loviće miševе i pacove, i ješće sve što joj se da. Neće biti rasna, neće biti fina.

Ovako je možda moglo u Africi, u Londonu ne. Recimo, na farmi smo hranili mačke toplim mlekom, tek pomuzenim. Ljubimice su dobijale i otpatke sa stola. Ali meso nikad - njega su morale da ulove. Ako bi se razbolele i ne bi se oporavile nekoliko dana, bivale bi ubijene. I, na farmi možeš da držiš tuce mačaka a da ne razmišljaš o njihovom klozetu. Što se tiče odnosa snaga, borile bi se oko jastučeta, kutije u ćošku šupe, mesta na drvetu ili prosto u senci. Osvajale bi teritoriju za sebe, protiv drugih, protiv divljih mačaka, protiv pasa. Farma je otvoren, neograničen prostor, tako da tu ima mnogo više ratovanja nego u gradu, gde mačka, ili nekoliko mačaka, poseduje kuću ili stan koji treba da odbrane od posetilaca i napadača. Ono što te dve mačke rade između sebe u tom prostoru druga je stvar. Ali poslednja linija odbrane od stranaca su zadnja vrata. Jedna moja prijateljica je jednom morala nedeljama da drži u kući mačiji klozet, kutiju s peskom, jer je njen mačor bio pod opsadom desetina mačaka koje su sedele po zidovima i drveću u dvorištu, čekajući da ga ubiju. Onda su vetrovi rata dunuli u nekom drugom pravcu i on je ponovo osvojio svoje dvorište.

Moja mačka bila je crno-bela poluodrasla ženka, beznačajnog porekla, ali čista i pitoma. Prilično lepa životinja, ali je nisam volela. Nisam htela da podlegnem, branila sam se. Smatrala sam da je neurotična, veđito preterano uznemirena, zapravo sam bila

nepravедna prema njoj - život gradske mačke je potpuno neprirodan, ona nema mogućnosti da se nauči samostalnosti seoske mačke. Nervirala me je jer je čekala da dođemo kući - kao pas. Morala je da bude u istoj prostoriji sa nama i u centru pažnje - kao pas. Morali smo da budemo prisutni kada se macila. Što se tiče ishrane, pobedila je već prve nedelje. Nikada, ali nikada, nije jela ništa drugo osim dinstane crne i kuvane bele juneće džigerice. Gde je to naučila, pitala sam optužujućim tonom bivšeg vlasnika - nije imao pojma! Nudila sam joj mačije konzerve, ostatke od naših obroka... nije pokazivala nikakav interes dok nisam pripremila džigericu, za nas. Džigerica ili ništa! I to ne spremljena makar kako, isključivo prodinstana na puteru! Jednom sam odlučila da je vaspitam izgladnjivanjem. „Ma idi molim te, da mi jedna mačka ovde izvoljeva... bla, bla, bla, dok u svetu gladuju deca, bla, bla, bla...” Pet dana stavljala sam pred nju isključivo kupovnu mačiju hranu i otpatke sa stola. Pet dana je prilazila tanjiriću, kritički bi ga pogledala, okrenula se i otišla. Svake večeri davala sam joj nešto drugo, uredno otvarala novu konzervu, dopunjavala joj čanče sa mlekom. Nonšalantno bi se došetala, ispitala šta sam joj to servirala, popila malo mleka, i to je sve. Počela je da mršavi. Mora da je bila strašno gladna. Ali ja sam bila ta koja je na kraju popustila.

Na zadnjoj strani te velike kuće postojale su nekakve drvene stepenice, koje su vodile s prvog sprata u dvorište. Tu je sedela, odatle je mogla da kontroliše okolna dvorišta, ulicu, šupu...

Kada se prvi put tu namestila, došle su mačke iz cele okoline da ispitaju pridošlicu. Vrpeljila se na gornjem stepeniku, spremna da šmugne unutra ukoliko joj se previše približe. Bila je upola manja od odraslih mačora koji su bacili oko na nju. Suviše mlada da ostane skotna, mislila sam, ali ostala je, i pre nego što je potpuno odrasla, nikakvo dobro po nju da dobije mačiće dok je i sama još uvek mače.

A to nas dovodi do stare dobre - prirode. Koja bi trebalo da zna najbolje... Da li mačka ostaje skotna u prirodnim uslovima pre nego što odraste? Da li maci po šest mačića četiri-pet puta godišnje? Mačka u prirodi nije samo lovac na miševе i ptice, ona je i hrana za sokolove koji kruže iznad drveća pod kojim se krije sa svojim mačićima. Mače pomoli nos iz skloništa, po prvi put u svom životu iskazujući radoznalost, i nestane u kandžama sokola. Previše

zauzeta lovom na hranu za sebe i mlade, mačka u prirodi uspeva da zaštiti jedno mače, možda dva. Može se uočiti da će pitoma mačka, ukoliko joj od pet-šest mačića uzmeš dva, jedva i primetiti: pobuniće se, nestrpljivo ih potražiti, a zatim ih zaboraviti. Ali ako ima dva, i jedno nestane pre uobičajenog vremena za razdvajanje, posle šest nedelja, ona je potpuno izbezumljena i mahnito ga traži po celoj kući. Leglo od šest mačića u ušuškanoj korpi, u gradskoj kući, može se posmatrati, recimo, kao ručak za orlove i sokolove postavljen na pogrešnom mestu? Ako je tako, zašto je priroda nefleksibilna: ako su mačke čovekovi prijatelji tolike vekove, zar priroda nije trebalo da se adaptira, makar malo, u odnosu na uobičajenih pet-šest mačića, četiri puta godišnje?

Prvi nakot ove mačke najavljen je sa puno buke. Znala je da nešto treba da se dogodi i učinila je sve da neko bude kraj nje kada do toga dođe. Na farmi, mačke se skrivaju na tajna i mračna mesta da bi se omacile, pojave se ponovo tek posle mesec dana, dovedu svu svoju decu da ih nauče šta je to čanče s mlekom. Ne sećam se da smo ikada na farmi ijednoj mački pravili leglo gde će se maciti. Ovoj crno-belom maci poturane su korpe, fioke, nuđene joj najniže pregrade u ormanima. Činilo se da joj se ništa od toga ne dopada, pratila nas je u stopu nekoliko dana pre nego što će početi da se koti, zaplićući nam se u noge i mjaučući. Kada je kucnuo čas... kucnuo je nasred kuhinjskog poda, i to zato što je bilo ljudi u kuhinji. Hladan, plavi linoleum, na njemu debela mačka, mjauče ne bi li skrenula pažnju, prestravljeno prede, motreći na publiku, da joj neko ne umakne. Doneli smo korpu, spustili je unutra i pošli svojim poslom. Pratila nas je. Bilo je očigledno da moramo da ostanemo sa njom. Kotila se satima i satima. Na kraju se pojavilo prvo mače, ali je bilo naopako okrenuto. Jedno od nas je držalo mačku, drugo je povuklo skliske zadnje noge mačeta. Izašlo je, ali mu je glava ostala zaglavljena. Mačka se drala, grebala i ujedala. Jedna kontrakcija je izbacila mače, tog trenutka se poluluda mačka okrenula, ugrizla ga za vrat otpozadi i mače je uginulo. Kada su se ostalih četvoro srećno okotili, pokazalo se da je mrtvo mače bilo najveće i najjače. Ta mačka se macila šest puta, svaki put je imala po pet mačića, i svaki put je ubila prvo u leglu jer joj je nanelo najveći bol. Osim ovoga, bila je dobra majka.



Otac je bio veliki crni mačor sa kojim se, kada je imala teranje, valjala po bašti; kad se nisu time bavili, sedeli su, on na najnižem stepeniku, ona na najvišem, i lizali se, svako svoje krzno. Nije volela da joj ulazi u stan, isterivala bi ga napolje. Kada su mačići bili dovoljno veliki da počnu da izlaze u dvorište, silazili su niz stepenice, jedan, dva, tri, četiri, sve moguće kombinacije crnog i belog, i preplašeno gledali u velikog, brižnog mačora. Prvo bi, naravno, izlazila majka, podignutog repa, ignorišući crnog. Mačići za njom, prolazeći pored njega. Dole u dvorištu, učila ih je higijeni, dok je on posmatrao. Onda bi se popela uz stepenice, prva, a oni za njom, jedan, dva, tri, četiri.

Ništa nisu hteli da jedu sem dinstane crne i kuvane bele džigerice; ovu sam činjenicu sakrila od njenih prethodnih vlasnika.

Za mačku i mačiće miševi su bili isključivo - predmet interesovanja.

Taj stan je imao jednu izmišljotinu koju nigde drugde u Londonu nisam videla. Neko je iz kuhinjskog zida izvadio desetak cigala, sa spoljne strane stavio rešetku a sa unutrašnje vratanca; tako je dobijena nekakva vrsta male ostave za hranu u zidu, nehigijenske, među nama rečeno, ali je vršila ulogu starinskog špajza. Recimo, hleb i sir su tu držani na hladnom, ali i dovoljno vlažnom, u frižideru bi se sušili. Kako bilo, u taj špajzić su dolazili miševi. Živeli su u zidovima, bez ikakvog, do li možda dobrano zakržljalog, straha od ljudi. Ako bih iznenada ušla u kuhinju i zatekla miša, on bi se zagledao u mene, sjajnih očiju, i sačekao da odem. Ako bih ostala, mirna, potpuno bi me ignorisao, krenuo bi u potragu za hranom. Ako bih viknula ili ga gađala nečim, e tad bi pobegao u zid, ali bez ikakvog znaka panike.

Nisam mogla da nagovorim sebe da postavim mišolovku, prosto, činilo mi se da je mačka fer rešenje. Ali se mačka nije obazirala na miševe. Jednog sam dana upala u kuhinju i zatekla mačku kako leži na stolu, posmatrajući dva miša na patosu.

Možda će mačići probuditi njene instinkte? Neposredno nakon što se omacila, a mačići porasli dovoljno da mogu da izlaze, zatvorila sam preko noći mačku i mačiće u kuhinju, prethodno iznevši odatle svu čvrstu hranu. Negde pred zoru, sišla sam da pijem vode, upalila sam svetlo i zatekla sledeći prizor: mačka se teglila po podu, hraneći mačiće, jedan, dva, tri, četiri, a nekoliko koraka odatle je stajao miš,

uznemiren svetlom, ali ne i mačkom. Nije čak ni pobjegao, sačekao je da ja odem.

Mačka je uživala, ili treba da kažem tolerisala društvo miševa, i potpuno razoružala jednog prilično blesavog psa iz prizemlja, koji je po pitanju jurenja mačaka kapitulirao jer se ona, neobaveštena da su psi neprijatelji, neprestano motala oko njegovih nogu i prela. Postao je njen drugar, i drugar svim mačićima. S druge strane, pokazala je strah u jednoj situaciji u kojoj je, kao tradicionalno noćna zverka, trebalo da ostane mirna.

Jednog popodneva, noć je pala na London. Stajala sam na kuhinjskom prozoru i sa prijateljem ispijala šolju kafe posle ručka, kada je najednom vazduh postao taman i prljav, a ulične svetiljke se popalile. Od dnevne svetlosti do mrklog mraka za manje od deset minuta. Svi smo se isprepadali. Da li nas je to bio napustio osećaj za vreme? Da nije ta bomba konačno negde eksplodirala i prekrila Zemlju otrovnim oblakom? Da nije neka od fabrika smrti razbacanih po ovom simpatičnom ostrvu ispustila smrtonosni gas? Ukratko, jesu li ovo naši zadnji trenuci? Nikakvih informacija, pa smo prosto stajali i gledali. Teško sumporno nebo, žućkasto-crnkasti mrak, vazduh koji pali grlo kao u rudniku nakon eksplozije.

Zavladala je nekakva nenormalna tišina. Tipično za London u trenucima kriza; tišina je prvi simptom, mnogo više uznemiravajući nego bilo koji drugi.

Sve to vreme mačka je sedela na stolu i drhtala. Svako malo ispustila bi zvuk, ne *mjau*, već nekakav ispitivački i ujedno optužujući glas. Kada sam je podigla i pomazila, otela mi se, skočila i otpuzala, nije otrčala, uz stepenice pa pod krevet, gde je ostala tresući se. Kao pas.

Mrak se podigao nakon pola sata. Nepredvidljive vazdušne struje na trenutak su zarobile oblak zagađenja koja grad ispušta, i koja uobičajeno odlaze nekud uvis, pod nepomičan nebeski svod. Zatim je dunuo neki novi vetar, ispomerao mase vazduha i grad je ponovo prodisao.

Mačka je ostala pod krevetom celo popodne. Kada je konačno sišla, po čistom, svežem, večernjem svetlu, sela je na prozorsku dasku i posmatrala kako pada mrak - pravi mrak. Onda se olizala,

popravila krzno, od straha svo u neredu, popila malo mleka, i postala ona stara.

Neposredno pre nego što sam napustila taj stan, morala sam nekud da odem preko vikenda i jedna prijateljica je ostala da brine o mački. Kada sam se vratila, mačka je bila kod veterinara, sa slomljenom karlicom. Kuća je imala ravnu nadstrešnicu nad jednim visokim prozorom, na kojoj je mačka volela da leži i da se sunča. Nekako je pala sa te nadstrešnice, s visine trećeg sprata. Mora da ju je nešto strašno bilo prepalo. Svejedno, morala je da bude ubijena i ja sam odlučila da je držanje mačaka u Londonu greška.

Na sledećem mestu na kome sam živela bilo je potpuno nemoguće imati mačke. Blok od šest stančića, jedan iznad drugog, duž hladnog, kamenog stepeništa. Ni kvadrata dvorišta: najbliža travka rasla je, verovatno, u Ridžent parku, na pola milje odatle. Ovde mačke nemaju šta da traže, pomislili biste, a onda biste ugledali dekoraciju u izlogu bakalnice na čošku - veliku žutu mačku; bakalin je pričao kako spava sama u radnji, i kako je, kada krene na odmor, izbacuje na ulicu, da se brine sama o sebi. Nije bilo vajde raspravljati se sa njim, pošto bi jednostavno upitao: Da li vam izgleda dobro i srećno? Izgleda. A živi tako već pet godina.

Nekoliko meseci je jedna krupna crna mačka živela na našem stepeništu, zapravo nije bila ničija. A želela je da bude nečija. Sedela je i čekala da se otvore ulazna vrata, da propusti nekog napolje ili unutra, tada bi mjauknula, stidljivo, kao neko ko je mnogo puta doživeo da bude odbijen. Popila bi malo mleka, pojela malo ostataka hrane, motala se oko nogu, tražila da ostane. Ali bez insistiranja, i bez nade. Niko je nije hteo. Kao i uvek, u pitanju je bio mačiji klozet. Nikome nije padalo na pamet da jurca gore-dole po stepenicama sa smrdljivim kutijama, i prazni ih u ulične kante za đubre. Osim toga, vlasnik stanova se ne bi složio sa tim. Osim toga, pokušavali smo da nađemo sebi opravdanje, verovatno je živela u nekoj prodavnici u kraju, samo je došla u posetu. Tako da smo je samo hranili.

Preko dana je sedela na trotoaru i posmatrala saobraćaj, ili ulazila i izlazila iz radnji: stara dobra gradska mačka; fina mačka; nepretenciozna mačka.

Na čošku su bile tri tezge na kojima se prodavalo voće i povrće, držalo ih je troje starih ljudi, dva brata, debeli i mršavi, i žena

debelog, takođe debela. Bili su veoma niski, oko metar i po, stalno su se šalili, uvek na račun vremena. Kada bi im mačka došla u goste, sedela bi ispod tezge i jela njihove sendviče. Mala okrugla žena, sa tako crvenim obrazima da su bili skoro crni, koja je bila udata za malog okruglog brata, govorila je kako bi povelala mačku kući, ali se boji da bi njen Tibi imao nešto protiv. Mali mršavi brat, koji se nikada nije ženio i koji je živio sa njima, šalio se kako bi on mogao da je povede kući da mu pravi društvo, i brani je od Tibija: čoveku koji nema ženu potrebna je mačka. Mislim da bi na kraju stvarno to i uradio, da iznenada nije umro od srčanog udara. Kakva god da je bila temperatura, njih troje su bili umotani u kojekakve marame, džempere, žakete, jakne. Mršavi brat je preko svih tih dronjaka uvek nosio još i kaput. Čim temperatura pređe trinaest stepeni, žalio se kako imamo talas vrućine, a njemu vrućina strašno škodi. Primetila sam da mu ne bi bilo toliko toplo ako bi imao manje odeće na sebi. Ali ovaj moj pristup *protiv* odeće bio je nešto njemu potpuno strano, uznemiravao ga je. Jedne godine imali smo dug period lepog vremena, pravi londonski topli talas. Svakoga dana bih silazila na ulicu, veselu, toplu, prijateljski nastrojenu, sa ljudima u letnjoj odeći. Gde je stajalo ovo troje malih ljudi, i tada umotano u svoje marame i džempere. Ženini obrazi bili su sve crveniji i crveniji. Sve vreme su se šalili na račun vrućine. Ispod njihovih nogu, u senci tezge, mačka se teglila između popadalih šljiva i listova uvele salate. Pre kraja druge nedelje toplog perioda, brat neženja umro je od srčane kapi, tako da je mačka izgubila svaku mogućnost da dobije dom.

Nekoliko nedelja je imala sreće, boravila je u pabu. I to zbog Lusi, prostitutke koja je živela u stanu u prizemlju naše zgrade. Povelala bi je sa sobom, sedela je na visokoj stolici ukraj šanka sa mačkom na stolici pored sebe. Bila je dražesna dama, u pabu su je svi voleli; koga god da odabere i povede sa sobom, bio je zadovoljan. Kada bih sišla da kupim cigarete ili flašu pića, videla bih Lusi i mačku kako sede. Njeni obožavaoci, brojni i iz raznih krajeva sveta, stare i nove mušterije svih uzrasta, častili su je pićem i nagovarali barmena i njegovu ženu da daju mački mleko i čips. Ali ta novotarija s mačkom u baru brzo je prestala da bude interesantna, i Lusi je počela da se pojavljuje bez nje.

Kada je zahladnelo a dan se skratio, mačka bi se uvek uvukla u naš hodnik pre nego što se zaključaju ulazna vrata. Spavala je u najtoplijem kutku koji je mogla da nađe na tom nehumanom, nezastrom, kamenom stepeništu. Kada je bilo jako hladno, poneko od stanara bi je primio kod sebe da prespava; ujutro je iskazivala zahvalnost motajući mu se oko nogu. Odjednom, nigde mačke. Kućepazitelj je priznao da ju je odneo u šinteraj, da je ubiju. Jedne noći se čekanje da se otvore vrata odužilo pa se uneredila u hodniku. Kućepazitelj *to* nije hteo da trpi, rekao je, malo mu je što čisti za svima nama, ne pada mu na pamet da čisti i za mačkama.

### 3.

Preselila sam se u zemlju mačaka. Stare kuće sa uzanim baštama opasanim zidovima. Na koju god stranu da pogledaš kroz naše zadnje prozore vidiš desetine zidova svih dužina, visina i debljina. Drveće, trava, žbunje. Tu je i jedno malo pozorište koje ima krovove različitih visina. Raj za mačke. Koje su sve vreme bile na zidovima, na krovovima, u baštama, vodeći neki svoj komplikovan tajni život, isto kao što se i život dece iz kraja uvek odvija po nekim neverovatnim pravilima o kojima odrasli nemaju pojma.

Znala sam da će u kući biti i mačaka. Takve stvari jednostavno znaš, ako je kuća velika, ljudi će doći da žive u njoj. Na isti način neke kuće moraju imati i mačke. Ipak sam jedno vreme rasterivala razne, koje su dolazile da njuškaju i ispituju kakvo je to mesto.

Tokom cele odvratne zime 1962, u baštu i na krov zadnje verande dolazio je stari crno-beli mačak. Sedeo bi na mokrom snegu na krovu; šunjao se po smrznutoj zemlji; kada bismo zadnja vrata nakratko ostavili otvorena, on je samo sedeo napolju i gledao u toplu sobu. Nije bio nimalo lep, sa belom flekom na jednom oku, sa pocepanim uvetom i uvek malo otvorenim i balavim čeljustima. Ali nije bio uličar. Bio je iz jedne sasvim pristojne kuće, u komšiluku, pitaj boga zašto nije sedeo tamo.

Ta zima je bila nastavak treninga za nenormalno dobrovoljno trpljenje Engleza.

Kuće su uglavnom bile u posedu skupštine grada, i već tokom prve nedelje zime cevi su se smrzle i popucale i ostali smo bez vode. Vlasti su raskopale glavnu vodovodnu cev na ćošku, žene iz ulice su nedeljama u kućnim papučama išle trotoarom prekrivenim ledom i bljuzgom da zahvataju vodu u bokale i kanistere. Papuče su tu bile

zbog hladnoće. Sneg i led sa trotoara niko nije čistio. Vodu su točile na jednoj jedinoj slavini koja se nekoliko puta kvarila, govoreći kako nema tople vode ali nema veze, ugrijaće na šporetu, nedelju, dve, pa tri, četiri, pet nedelja. Tople vode za kupanje tek nije bilo. Kad ih pitaš zašto se ne bune, uostalom plaćaju kiriju i vodu, toplu i hladnu, odgovore ti da skupština grada zna za problem sa cevima ali ne preduzima ništa. U skupštini grada su se slagali s ovom dijagnozom i naglašavali da se radi o periodu izuzetno hladnog vremena. Zvučale su jedno, ali i potpuno ispunjeno, kao i svaki pripadnik ove nacije kada ga snađe *božija volja*, koja se zapravo mogla izbeći.

Jedan starac, jedna žena srednjih godina i jedno dete provodili su tu zimu u radnji na ćošku.

Vrata su joj većito bila otvorena za snežne nanose; na stranu što je spoljašnja temperatura bila ispod nule, dodatno su je hladili i frižideri. Uopšte nije bilo grejanja. Starac je dobio upalu porebrice pa je proveo dva meseca u bolnici. Posledice su bile trajne, na proleće je morao da proda radnju. Dete je sedelo na betonskom podu, neprestano plačući zbog hladnoće, zbog čega je dobilo ćušku od majke, koja je stajala za tezgom u laganoj vunenoj haljini, muškim čarapama i tankom džemperu, govoreći kako je sve to grozno, dok su joj curile i oči i nos, a prsti joj oticali od promrzlina. Deda iz susednog ulaza, koji je radio kao vratar na tržnici, pao je na led ispred sopstvenih vrata i povredio kičmu, pa je posle nedeljama primao nadoknadu za nezaposlene. U celoj toj kući, u kojoj je živelo osmoro do desetero ljudi, uključujući i dvoje dece, sredstvo za borbu protiv hladnoće bila je jedna jedina šipka na električnoj grejalici. Troje od njih završilo je u bolnici, jedan sa upalom pluća.

Vodovodne cevi ostale su smrznute, zakovane u oštre ledene stalaktite; trotoar je ostao ubistvena klizavica; vlasti nisu preduzimale ništa. U ulicama u kojima je živela srednja klasa, sneg se naravno čistio kako padne, vlasti su ažurno reagovala na ljutite građane koji traže svoja prava i prete tužbama. U našem kraju, ljudi su se zlopatili do proleća.

A kada živiš tako opasan zimom, poput pećinskih ljudi pre deset hiljada godina, mačak koji je odabrao da noći provodi na zaleđenom krovu gubi na zanimljivosti.

Usred te zime prijatelji su nam ponudili mače. Njihovi prijatelji su imali sijamku koja se parila sa uličnim mačorom. Te hibridne mačice su razdelili okolo. Moji prijatelji živeli su u maleckom stanu, i oboje su radili po ceo dan; međutim, kada su videli mače, nisu odoleli. Tokom prvog zajedničkog vikenda, mače su hranili supom od jastoga iz konzerve i pilećim mesom, a ono im je za uzvrat narušilo brak, budući da je spavalo mužu, H-u, ispod brade, ili već negde drugde, ali pripijeno uz njegovo telo. S., žena, javila je telefonom kako je muž zanemaruje zbog mačke, kao onu junakinju iz Koletine priče. U ponedeljak su otišli na posao i ostavili mače kod kuće, zatekli su ga kako neutešno plače, jer je čitav dan bilo samo. Rekli su da ga donose kod nas. To su i učinili.

Mače je imalo šest nedelja. Bila je to očaravajuća, nežna mačkica iz bajke, čiji su se sijamski geni iskazivali u obliku njuške, ušiju, repa i otmenim linijama tela. Leđa su joj bila tigrasta: odozgo i otpozadi bila je ljupko tigrasto mače, u sivim i krem tonovima. Ali su joj grudi i stomak bili dim zlatni, sijamsko krem, sa crnom šarom na vratu. Njuška joj je bila kao iscrtana krejom - fini tamni prstenovi oko očiju, fine tamne crte na obrazima, malecki svetao nos sa ružičastim vrhom opcrtan crnim. Spređa, kad sedi sa svojim vitkim šapama ispruženim, prelepa egzotična zver. Sedela je, malena, okružena sa petoro obožavalaca, nasred žutog tepiha, bez trunke straha. Onda je pronjuškala po celom podu, ispitala svaki centimetar stana, uzverala se na moj krevet, zavukla se pod prekrivač - i bila je kod kuće.

S. je povelala H. sa rečima: ovo je bilo u poslednji čas, inače bih ostala bez muža.

Pošao je za njom čeznutljivo govoreći kako ne postoji lepše buđenje ujutro od nežnog dodira ružičastog jezika po licu.

Mačkica je sišla, ili je bolje reći doskakutala niz stepenice, svaki je bio duplo veći od nje: prvo spusti prednje šape, pa se odbaci zadnjim; prednje šape, odbačaj zadnjim. Ispitala je prizemlje, odbila hranu iz konzerve koju smo joj ponudili, zahtevala kutiju za klozet mjaukanjem. Nije pristala na strugotinu kojom smo isprva napunili kutiju, ali su iscepkane novine bile podnošljive, ako nema nečeg boljeg, rekla nam je njena gadljiva poza. Nije bilo ničeg *boljeg*, zemlja je napolju bila zaleđena.



Nije htela da jede konzerve za mačke. Ne, ne! A ja nisam htela da je hranim supom od jastoga i piletinom. Tako da smo napravile neki traljavi kompromis oko seckane junetine.

Uvek je bila preterano brižna oko hrane, kao gurman - neženja. Što starija sve gora. Još kao mače umela je da izrazi uznemirenost, ili zadovoljstvo, ili zlovolju, oko onoga šta jede, malo jede malo ne jede, ili odluči da odbije. Njene navike u ishrani bile su jezik za sebe.

Mislím da je, moguće, prosto prerano odvojena od majke. Uz dužno poštovanje, sugerisala bih stručnjacima za mačke da možda greše kada kažu da mače može da se osamostali onog časa kad napuni šest nedelja. Ova mačka imala je šest nedelja i ni dana više kada je odvojena od majke. Njen snobizam u vezi sa hranom ogledao se u neurotičnoj sumnjičavosti i nasilništvu potpuno istim kao kod deteta sa problemima u ishrani. Pretpostavljala je da mora da jede, pa je jela, ali nikada nije uživala u hrani. Imala je i drugih osobina jednakih onima koje imaju ljudi odrasli bez dovoljno materinske ljubavi. I dandanas instinktivno će se zavući pod raširene novine, u kutiju, korpu - šta god da joj liči na sklonište, gde god može da se sakrije. U svemu je spremna da vidi uvredu, zbog svega da se duri. I neviđena je kukavica.

Mačići koji ostanu sa majkom sedam-osam nedelja lepo jedu i steknu samopouzdanje. Naravno, oni ni izbliza nisu toliko interesantni.

Kao mala, nikada nije spavala nigde sem u krevetu. Čekala bi dok ne legnem, onda bi prošetala preko mene razmatrajući mogućnosti. Da li da legne dole, uz noge, ili na moje rame, ili da se zavuče ispod jastuka? Kako bih se ja prevrtala tako je i ona menjala mesto, zlovoljno, dajući mi do znanja da je uznemiravam.

Kada sam nameštala krevet, volela je da *namestim* i nju; ostajala je, vidljiva jedino kao izbočina na prekrivaču, sva srećna, ponekad satima, između ćebadi. Kad pomaziš izbočinu, ona prede i mjauče. Ali ne izlazi odatle dok ne mora.

Izbočina se pomera preko kreveta, kad dođe do ivice dvoumi se. Dramatičan mjauk kad sklizne na pod. Onda se, povređenog dostojanstva, žurno liže, streljajući gledaoce žutim očima, veliku biste grešku napravili ako biste joj se nasmejali u tom času. Na kraju, samosvesna do poslednje dlake, izlazi na centar pozornice.

Vreme za nevoljno, probirljivo uzimanje hrane. Vreme za odlazak u toalet, izuzetna predstava. Vreme za doterivanje kremastog krzna. I vreme za igru, nikada *radi igre*, uvek za gledaoce. Bila je arogantno svesna sebe kao lepa devojka koja nema drugih atributa sem lepote: telo i njuška uvek namešteni prema nekim unutrašnjim monitorima - poza jednako dobra kao i maska: ne, ne, ovo sam ja, agresivne grudi, prkosne, neprijateljske oči, uvek u potrazi za obožavanjem.

Mačka je - u uzrastu u kome bi, da je devojka, nosila kosu i odeću kao oružje, ali sigurna da u onom trenutku kada joj uloga postane prevelik teret može da se povuče nazad u privilegovano detinjstvo - izvodila, prenemagala se, šepurila se po kući, da bi odjednom, umorna šmugnula ispod novina ili iza jastučeta i nastavila da posmatra svet *sa sigurnog*.

Njen najsimpatičniji štos, društvu za ljubav, bio je da se ležeći na leđima kreće ispod sofe, povlačeći se noktima zarivenim u mebl, zaustavljajući se samo da isturi napolje svoju elegantnu glavicu, skupljenih žutih očiju, očekujući aplauz. „Divnog li mačeta! Kakva prekrasna zverka! Ljupka mačka!” Onda bi se opet izgubila da izviri na drugom mestu.

Ili leži na leđima, na odgovarajućoj kontrastnoj podlozi, žutom tepihu ili plavom jastučetu, polako se kotrljajući, podvijenih šapa, zabačene glave, tako da pokaže svoje kremaste grudi i stomak, obeležene ponekom crnom tačkicom, kao da je neka posebna, minijturna, podvrsta roda. „Kakvo divno mače, kako si ti lepa!” Bila je u stanju da nastavi sve dok komplimenti ne prestanu.

Ili bi sedela na zadnjoj verandi, na stolu; to nije bila dovoljno atraktivna scenografija, već na malom postolju na kome su bile saksije sa narcisima i zumbulima. Pozirala bi između stabljika belih i plavih cvetova, sve dok ne skrene pažnju i ne izazove divljenje. Ne samo naše, naravno; već i matorog reumatičnog mačora, strašno podsećanje na jedan mnogo teži život, koji se šunjao okolo, po bašti, po još uvek promrzloj zemlji. Ugledao je ljupku, napola odraslu mačku, iza stakla. Ugledala je i ona njega. Podigla je glavu, tamo-amo; gricnula cvetić zumbula, ispustila ga; liznula krzno, nemarno; bezobrazno ga očešala pogledom, skočila sa postolja i ušla unutra. Ili bi, na putu uz stepenice, sa nečije ruke ili ramena, bacila pogled kroz prozor, na sirotu staru životinju, toliko nepomičnu da smo

povremeno mislili da je umro i smrzao se u tom položaju. Kad oko podneva sunce malo ogreje i vidimo ga kako se liže, nama lakne. Ponekad bi prosto sedela na prozoru i gledala ga, ali se njen život još uvek odvijao po rukama, krevetima, jastučićima, među ljudskim bićima.

Onda je došlo proleće, zadnja vrata su otvorena, mačiji klozet u kutiji je, bogu hvala, postao nepotreban, a zadnje dvorište je postalo njena teritorija. Imala je šest meseci, s biološkog aspekta potpuno odrasla.

Bila je toliko lepa, toliko savršena; lepša čak i od one mačke kojoj sam se tolike godine unazad zaklela da nikada neću imati istu. I nisam; njena je priroda bila sam takt, delikatnost, toplina i dobrotu, tako da je - što kazale bajke i stare žene - *morala da umre mlada*.

Naša mačka, naša princeza, bila je, i još uvek je lepa, ali u tome nema ničeg uzvišenog, ona je jedna sebična zver.

Mačori su se poređali po baštenskim zidovima. Prvo, trezveni matori zimski mačak, kralj zadnjih dvorišta. Pa njegov sin, očigledno već na prvi pogled, zgodni crno-beli mačak, iz kuće do naše. Jedan tigrasti, sav izbrazdan ožiljcima od nekih starih bitaka. Sivo-beli, koji je bio toliko siguran da nema nikakve šanse da nikada i nije sišao sa zida. I jedan žestoki mladi tigrić koji joj se očigledno dopadao. Nikakva vajda od toga, matori kralj je bio nepobediv. Kad išeta u dvorište, podignutog repa, praveći se da ih sve ignoriše, ali pogledavajući na zgodnog tigrića, ovaj odmah skače prema njoj, ali se zimski mačak samo promeškolji tamo gde leži na zidu i omladinac već skače nazad, na sigurno. Ovo se ponavljalo nedeljama.

U međuvremenu su svraćali H. i S. da obiđu svoju izgubljenu ljubimicu. S. je rekla kako je to strašno i nepošteno što princeza ne može da bira; H. je rekao da je sve kako treba: princezi sleduje kralj, makar bio star i ružan. Toliko je dostojanstven, rekao je H; ima takav nastup; zaslužio je ljupku mladu mačkicu svojim plemenitim strpljenjem tokom duge zime.

Do tog vremena ružnog mačora smo već zvali Mefisto. (U sopstvenoj kući bio je Bili, kako smo čuli.) Naša mačka je imala razna imena, ali joj se nijedno nije zakačilo. Melisa i Fani; Marlin i Sapfo; Kirka i Ajša i Suzet. Ali u razgovoru, u ljubavnim izjavama,

mjaukala bi i prela odazivajući se na duge, razvučene samoglasnike - *leeepooooticeeee, ljuuubavi...*

Jednog veoma toplog vikenda, jedinog, koliko se sećam, toga leta, ušla je u teranje.

H. i S. su došli na nedeljni ručak, sedeli smo na zadnjoj verandi i posmatrali šta je *priroda* odabrala. Ne mi. Niti naša mačka.

Borbe su trajale prethodne dve noći, užasne borbe, mačori su se drali, mjaukali i urlali po bašti. Za sve to vreme, siva maca je sedela u dnu mog kreveta, gledajući u mrak, pomerajući uši prema zvucima, mašući vrhom repa.

U nedelju je jedino Mefisto bio na vidiku. Siva maca se valjala u ekstazi po celom dvorištu. Došla bi i do nas, valjala se oko naših nogu i ujedala nas. Pentrala se i silazila s drveta u dnu bašte. Valjala se i jaukala, prozivala i dozivala.

„Najodvratnije iskazivanje požude koje sam u životu videla”, rekla je S. gledajući u H. koji je bio zaljubljen u našu mačku.

„Sirota maco”, rekao je H; „Da sam ja Mefisto nikada te ne bih ostavio da čekaš.”

„H”, rekla je S, „odvratani si, ako bih ovo nekome ispričala ne bi mi poverovao. Stalno pričam, odvratani si.”

„Znači to je to što stalno pričaš”, rekao je H, milujući izbezumljenu mačku.

Dan je bio veoma topao, popili smo dosta vina uz ručak, a ljubavna igra nastavila se celo popodne.

Na kraju je Mefisto skočio sa zida na mesto gde se siva maca uvijala i valjala i - žao mi je, ali ispao nikakav.

„Gospode”, rekao je H, iskreno očajan. „Ovo je neoprostivo.”

S. je, zgrožena, posmatrala agoniju naše mačke, i izrazila sumnju, dramatično i glasno, da je seks vredan toga. „Pogledaj ih”, rekla je, „to smo mi. Eto na šta ličimo.”

„To nismo mi”, rekao je H. „To je Mefisto. Trebalo bi ga ubiti.”

Momentalno ga ubiti, složili smo se, ili ga bar zatvoriti, tako da zgodni komšijski tigrić dobije svoju šansu.

Ali njega nije bilo nigde na vidiku.

Mi smo nastavili da pijemo vino; sunce je nastavilo da sija; naša princeza je plesala, prevrtala se, penjala se i silazila sa drveta, da bi je na kraju matori kralj trapavo nagazio, iznova i iznova.

„Ovo je potpuno pogrešno”, rekao je H, „on je prestar za nju.”

„Gospode”, rekla je S, „vodim te kući. Ako te ne odvedem, na kraju ćeš ti voditi ljubav s ovom mačkom.”

„Voleo bih da mogu”, rekao je H. „Kakva izuzetna zver, kakvo prekrasno biće, kakva princeza, a sve to potrošeno na jednog mačora, ne mogu to da podnesem.”

Sledećeg dana povratila se zima; bašta je bila hladna i mokra; siva maca vratila se svom cepidlačenju i nezadovoljstvu. A stari kralj je ležao na baštenskom zidu na sitnoj engleskoj kiši, još uvek pobednik, čekajući.

## 4.

Siva mačka lako je nosila svoje novo stanje. Sjurila bi se u baštu, pentrala se na drvo, silazila; pa ponovo i ponovo; kruna cele predstave bio je trenutak kad, zakačena za drvo, okrene glavu sa poluzatvorenim očima, da isprati aplauz. Preskakala je po tri-četiri stepenika odjednom. Zavlačila se pod sofu. I, budući da je znala da će svako ko je ugleda najverovatnije pasti u nesvest: *O, kakva božanstvena mačka!* - večito se motala oko ulaznih vrata kad nailaze gosti, uvek u prigodnoj pozi. Onda je, pokušavajući da prepreči put niz stepenice, da skoči sa gornjeg na donji krak, shvatila da više ne može da se propne između stubića na ogradi. Pokušala je ponovo, nije išlo. Bila je ponižena, pravila se da nije ni pokušavala, da baš voli da silazi okolo-naokolo, najdužim mogućim putem.

Pentranja na drvo su prvo postala usporena a zatim i sasvim prestala.

Kada bi joj se mačići uzmuvali u stomaku, delovala je zaprepašćeno, uznemireno.

Mačka obično oko dve nedelje pre nego što će se omaciti počne da njuška po ćoškovima i komodama: traži mesto, odbacuje, bira. Ova mačka nije radila ništa slično. Povadila sam cipele iz fioke u komodi u spavaćoj sobi i pokazala joj - skrajnuto, mračno, udobno. Ušla je i izašla. Ponuđena su joj i druga slična mesta. Ne da joj se nisu dopadala; izgledalo je da zapravo ne zna šta se događa.

Dan pre nego što se omacila počela je da se valja po starim novinama na stolici, ali su to bile potpuno automatske radnje, ništa smisljeno. Nekakva je žlezda, ili šta već, proradila, naredila pokrete; mačka je poslušala, ali to što je izvodila nije bilo ni u kakvoj vezi sa

bilo kakvim suštinskim saznanjem, ili je bar tako izgledalo, tako da nije pokušavala ponovo.

Sutradan, macila se bar tri sata pre nego što je išta shvatila. Mjaukala je, nekako iznenađeno, sedeći na kuhinjskom podu, i kada sam je poslala gore u fioku, poslušala me je. Ali se nije zadržala. Zbunjeno je kaskala po kući, njuškala, u zadnji čas, ispitivala razna mesta, ali je ubrzo izgubila interesovanje i ponovo se vratila u kuhinju. Bolne senzacije su popustile, pa je zaboravila na njih i bila spremna da se vrati svom uobičajenom životu - maženog i razmaženog, obožavanog mačeta. Uostalom, i bila je to.

Odnela sam je gore i naterala je da ostane u fioci. Nije htela. Jednostavno, nije reagovala kako bi se očekivalo. U stvari, izgledala je dirljivo, apsurdno i - smešno, došlo nam je da joj se smejemo. Kada su kontrakcije postale jače, obuzela ju je nervoza. Pred kraj, ako bi je gadno zbolelo, mjaukala bi, ali to je bio mjauk protesta, ljutnje. Bila je ljuta na nas koji smo učestvovali u tom procesu nanošenja bola - *njoj*.

Fascinantno je posmatrati rođenje prvog mačeta. Taj momenat kad se malecka kreatura pojavi u svom omotaču od belog celofana, koji mačka oliže, pregrize vrpcu, pojede posteljicu, sve čisto, efikasno, savršeno, iako te radnje izvodi po prvi put. Mače ispadne i leži podno mačkinih leđa. Mačka ga pogleda, tu stvar koja je pričvršćena za nju, kao da je upala u zamku, refleks je nagoni da pobegne; pogleda ga ponovo, nema pojma šta je to; onda mehanizam proradi, prihvati naređenja prirode, postane majka, prede, srećna je.

Sa ovom mačkom, to je bila najduža pauza koju sam ikada videla. Gledala je njega, gledala je mene, malo se pomerila da vidi može li da se oslobodi prikačenog predmeta - i onda je proradilo. Očistila je mače, uradila sve što se od nje očekivalo, prela - a onda ustala i sišla niz stepenice, sela na zadnju verandu i zagledala se u baštu. I *to* je gotovo, izgleda da je mislila. Onda su ponovo počele kontrakcije, okrenula se i pogledala me - uznemireno, besno. Njen izraz lica, linija njenog tela, sve je nepogrešivo govorilo: *U božiju mater, koje maltretiranje!* Penji se uz stepenice! Naredila sam joj. Gore! Pošla je, nevoljno. Vukla se uz stepenice sa ušima povučenim unazad - *još malo* pa kao izgrđen pas: jedino što kod nje nije bilo ni pomena o odsustvu samopoštovanja svojstvenog psima. Potpuno

obrnuto, bila je razdražena celim tim procesom i mnome. Kada je ponovo videla prvo mače, prepoznala ga je, mašinerija je ponovo proradila, olizala ga je. Omacila je ukupno četiri mačeta i legla da spava - šarmantna slika, prelepa mačka sklupčana oko četiri mačeta koja sisaju. Bilo je to lepo leglo. Prvo, ženka, ista majka, imala je čak i iscrtane tamne prstenove oko očiju, crne pruge po grudima i nogama, kremkast stomak, tu i tamo sa crnim pegama poput onih u leoparda. Zatim jedno sivo-plavo mače: kasnije je, pod određenim svetlom izgledalo tamnoljubičasto. Jedno crno, koje je izraslo u savršenu crnu macu sa žutim očima, sama elegancija i snaga. I na kraju tatino mače, isto kao on, prilično teško i trapavo, crno-belo. Prvo troje nasledilo je fine linije svojih sijamskih predaka.

Kada se probudila, mačka je pogledala mačiće, koji su sada spavali, ustala je, stresla se i odšetala u prizemlje. Popila malo mleka, pojela malo živog mesa, olizala se. Gore se nije vratila.

S. i H. su, došavši da vide mačiće, ugledali njihovu mamu kako se nacrtala iz profila u dnu stepenica. Onda je krenula da jurca po kući, pa napolje, na drvo i s drveta - više puta. Pa se popela na poslednji sprat samo da bi se slomatala u prizemlje sve provlačeći se između stubića na ogradi i skačući na donji krak stepeništa. I počela da se uvija oko H-ovih nogu, i da prede.

„Ti bi trebalo da si majka”, rekla je S, šokirana, „zašto nisi sa mačićima?”

Izgleda da ih je bila zaboravila. Imala je neki neobjašnjiv, neprijatan posao da obavi; obavila ga je; gotovo, to je to. Poigravala se i izmotavala po kući sve dok joj nisam, kasno uveče, naredila da se popne gore. Nije htela da ide. Podigla sam je i odnela kod mačića. Ušla je, bez i najmanje volje. Nije htela da legne i nahrani ih. Naterala sam je. Čim sam se okrenula, htela je da pobegne. Sedela sam s njom dok ih nije nahranila.

Otišla sam da se spremim za spavanje. Kada sam se vratila u sobu, našla sam je u svom krevetu, ispod pokrivača, kako spava. Vratila sam je kod mačića. Pogledala ih je, sa ušima povučenim unazad, i ponovo bi jednostavno otišla da nisam stajala iznad nje, pokazujući, neumoljivo i autoritativno, na mačiće. Ušla je i pručila se, kao da kaže *ako baš insistiraš*. U trenutku kada su se mačići



dohvatili sise instinkt je proradio, iako jalovo, čak je neko vreme i prela.

Tokom čitave noći uporno je pokušavala da se iskrade i smesti na svoje uobičajeno mesto, u mom krevetu. Svaki put bih je vratila. Ali čim sam zaspala, već je bila u krevetu, dok su mačići negodovali.

Do jutra je shvatila da je odgovorna za te mačiće. Da je bilo do nje, velike Majke, uprkos prirodi, ostavila bi ih da crknu od gladi.

Sutradan, dok smo sedeli za ručkom, siva mačka je utrčala u sobu s jednim mačetom u čeljustima, bacakajući ga gore-dole. Stavila ga je nasred patosa i otišla gore po ostale. Donela ih je svih četvoro, jedno po jedno, zatim se ispružila po kuhinjskom podu, zajedno sa njima. Odlučila je da neće da bude isključena iz društva zbog njih; tokom tog meseca dok su još bili bespomoćni, svuda po kući si mogao da vidiš mačku kako razvlači mačiće, držeći ih u ustima toliko nepažljivo da je to bilo strašno. Noću, kad god se probudim, nalazila bih je kraj sebe; tihu, nadala se da je neću primetiti. Kad shvati da je uhvaćena, prede, misli da će me smekšati, liže mi lice, gricka mi nos. Nema vajde. Uvek joj naredim da se vrati mačićima, i ona ode, nevoljno.

Ukratko, bila je jeziva majka. Kada su bili samo dan stari, pokušala je da se igra sa njima kao što se mačka igra sa mačićima starim četiri-pet nedelja. Malecka, slepa flekica od mačeta bila bi oduvana ogromnom zadnjom šapom; izujedana u nežnoj igri; a samo je htela da dohvati tu teška srca ponuđenu sisu. Tužan prizor; svi smo bili ljuti na nju; ili smo se smejali; što je bilo još gore - ako nešto nije trpela bilo je to da joj se smeju.

Uprkos lošem tretmanu, to prvo leglo je bilo dražesno, najbolji proizvod naše kuće, svaki primerak izuzetan na svoj način, čak i kopija matorog Mefista.

Jednog dana sam se popela gore i našla ga u sobi. Gledao je mačiće. Siva mačka, naravno, nije bila u blizini. Bio je nekoliko koraka udaljen od njih, glave isturene napred, balavih čeljusti otvorenih kao i uvek. Ali nije hteo da ih povredi, samo je bio radoznao.

Mačiće smo, s obzirom da su bili tako lepi, lako udomili. Ali na kraju nisu ispali srećno leglo. Za samo osamnaest meseci, svi su propali, ovako ili onako. Najvoljenija od svih, slika i prilika majke, nestala je iz

kuće jednoga dana i više je nikada nisu pronašli. Isto se desilo sa crnom mačkom. Mali Mefisto je, zbog svoje snage i kuraži, bio *zaposlen* kao mačak u jednom skladištu, ali je uginuo od mačijeg katara. Ljubičasta mačka, koja je postala majka najlepšeg nakota koji sam ikada videla, tri savršena sijamska mačeta, krzna krem boje i ružičastih očiju, tri londonska mangupa, mala probisveta, ostala je bez doma. Ali smo čuli da je našla drugi, u susednoj ulici.

Sivoj mački, odlučili smo, više ne treba dopustiti da se maci. Jednostavno nije za majku. Ali bilo je prekasno. Ponovo je bila skotna. Ne sa Mefistom.

Naš kraj je među dilerima i kradljivcima mačaka poznat kao *mačija zemlja*. Pretpostavljam da se vozikaju okolo i skupljaju svaku mačku koja im se dopadne, a nije zatvorena na sigurnom. To se događa noću; nelagodno mi je kad pomislim kojim sredstvima lopovima uspeva da učutkaju mačke, da ne bi probudili njihove vlasnike. Komšije iz ulice sumnjaju na okolne bolnice. Vivisekcije su ponovo u modi, kažu; možda su i u pravu. Kako god, jedne noći nestalo je šest mačaka, među njima i Mefisto. Tako da sada siva maca ima svog omiljenog tigrića sa belim salonskim prslukom.

Rođenje mačića ju je opet iznenadilo, ali joj nije trebalo puno vremena da se sredi. Ustala je sa postelje gde se macila i sišla dole, i nije se vraćala dok joj ne naredim; sve u svemu, ipak mislim da je uživala u drugom nakotu. Ovoga puta mačići su bili obični, simpatične mešavine tigrastog, i belog i tigrastog, ili na njima nije bilo ničeg izuzetnog, u smislu boje ili linije tela, pa ih je bilo malo teže razdeliti.

Jesen, po stazama popalo braonkasto lišće sa velikog starog javora: mačka uči svoja četiri mačeta da love, skaču, šunjaju se, dok lišće pada li pada. Lišće je igralo uloge miševa i ptica - pa je, *uhvaćeno*, donošeno u kuću. Jedno mače je vrlo pažljivo kidalo svoj list na parčiće. Očigledno je nasledilo najčudniju zabavu svoje majke: siva mačka redovno po pola sata cepa novine, metodično, zubima, parče po parče. Možda je to neka karakteristika sijamki? Jedna moja prijateljica ima dve sijamke. Kada u kuću unese ruže, mačke ih zubima povade iz vaze, bace na patos i raščerupaju, laticu po laticu, prilježno kao da se radi o nekom jako važnom poslu.

Možda je to prirodno, list, novine, latice, mogle bi biti materijal za brlog.

Siva mačka uživala je da podučava svoje mačiće umetnosti lova. Da su bili seoski mačići, imali bi veoma dobro obrazovanje. Takođe ih je podučavala higijeni: nikada se nijedno njeno mače nije upiškilo u ćošak. Ali, i dalje probirač kada je hrana u pitanju, nije bila zainteresovana da ih nauči da jedu. To su naučili sami.

Jedno mače iz ovog legla ostalo je sa majkom mnogo duže od ostalih. Te zime smo imali dve mačke, sivu, i njenog sina, braonkasto-narandžastog mačora, sa belim prslukom njegovog oca.

Siva mačka je opet postala mače, njih dvoje su se po ceo dan igrali i spavali zajedno sklupčani jedno oko drugog. Mladi mačak je bio znatno krupniji od majke; ipak, ona ga je maltretirala i tukla kad god je bila nezadovoljna njime. Umeli su da leže satima, ližu jedno drugom lice i predu.

On je bio strašna izelica, jeo je sve. Nadali smo se da će se i ona ugledati na njega, ali nije. Uvek je, kao što to mačke rade, puštala njega, svoje dete, da jede i pije prvi, dok ona čuči kraj njega i gleda. Kada mačak završi, ona prilazi, onjuška mačiju hranu ili ostatke od naše večere, onda dođe do mene i gricne me za list, tek da me podseti da ona jede zečetine, sirovo meso ili ribu, u malim porcijama uredno serviranim na čistom tanjiriću.

Za to vreme - njeno stečeno pravo - čuči agresivno, seva očima na njega, pojede tačno koliko hoće, ni zalogaja više, bez žurbe. Retko pojede sve što joj je stavljeno u tanjirić; gotovo uvek ostavi bar zalogaj - lepo vaspitana gospođica iz predgrađa. Što, posmatrano u različitom kontekstu, iz ugla sive mačke, pada mi na pamet, mora imati osnovu u nekoj vrlo gadnoj agresivnosti. „Neću da pojedem sve ovo - nisam gladna, ako si skuvala previše, tvoja je greška što će se to baciti.” „Imam dovoljno za jelo, ne treba mi još i to.” „Ja sam jedno fino, superiorno stvorenje, iznad prizemnih stvari kao što je hrana.” Ovo poslednje je stav sive mačke.

Mladi mačak bi pojeo sve što je za njom ostalo, ne primećujući da je njen jelovnik mnogo lepši od njegovog; onda bi otperjali, jureći jedno drugo po kući i dvorištu. Ili bi sedeli u dnu mog kreveta i gledali kroz prozor, lizali jedno drugo s vremena na vreme i preli.

To je bio zenit sive mačke, vrhunac njenog šarma, vrhunac njene sreće. Nije bila sama; njen drugar je nije ugrožavao budući da je dominirala njime. I bila je tako lepa - zaista, veoma lepa.

Najlepša kad sedi na krevetu i gleda napolje. Njene dve kremkaste prednje noge, s tek-tek ponekom prugom, oslonjene pravo na dve srebrne šape. Uši, lagano prošarane belim tako da deluju srebrnkasto; podigne ih, i pokreće, napred-nazad, sluša, oseća. Na svaku novu senzaciju oprezno okreće glavu. Rep joj se, opet, pomera u nekoj drugoj dimenziji, kao da njegov vrh prima poruke nedostupne drugim organima. Sedela je, samopouzdana, laka kao perce, gledajući, slušajući, osećajući, mirišući, dišući, celokupnim telom, krznom, brkovima, ušima svim, u tananoj vibraciji. Ako je riba svojim oblikom otelotvorenje elementa vode, tada je mačka svojom suptilnom telesnom shemom otelotvorenje vazduha.

Mačko; rekla bih, ili bih je dozivala: *leeeepoooticeeee!* Najlepša mačko! Najslađa mačko! Svilena mačko! Mačko, ti si mekana sova sa šapama, poput leptira dragocena, o čudesna mačko. Mačko, mačko, mačko, mačko.

Prvo bi me ignorisala; onda bi okrenula svoju svilenu arogantnu glavu, napola sklapala oči, jedno po jedno, za svako tepanje. I, kada završim, zevnula bi, promišljeno, sujetno, pokazujući usta ružičasta kao sladoled i mali, uvijeni jezik.

Ili bi, opet promišljeno, čučala i fascinirala me pogledom. Buljila sam u njene bademaste oči, fino opcertane tamnim, oko kojeg je išla druga, svetla linija. Ispod svakog oka, tamno, kao kistom naneseo. Zelene, zelene oči; a u senci neka tamna dim zlatna - mačka tamnih očiju. Na svetlu zelenih; bistri, hladni smaragd. Iza staklastih kugli jabučica, blistava krila leptira. Krila poput dragulja - esencija krila.

Lisnog insekta na prvi pogled ne razlikujemo od lista. Ali pogledajmo bolje: kopija lista je više list nego list - uvijena, išarana venama, fina kao da ga je filigran pravio, ali filigran koji se malo šalio, pa je insekt na granici prevare. Pogledaj, kaže lisni insekt, falsifikat: da li je i jedan list tako savršen kao ja? Čak i kad iskopiram nesavršenosti lista ja sam savršen. Zar želiš da ikada više pogledaš u običan list, sada nakon što si video mene, varku?

U očima sive mačke ležao je zeleni sjaj leptirovog krila boje žada, kao što umetnik reče: šta može biti tako tanano, tako graciozno, kao

mačka? Koje je leteće biće, biće vazduha, srodno s mačkom? Leptir, naravno leptir! Tamo, duboko u mačijim očima, leži ova misao, tek nagoveštena, s poluosmehom; sakrivena iza obruba od trepavica, iza finog braonkastog unutrašnjeg kapka, i okolišanja mačije koketerije.

Siva mačka, savršena, jedinstvena, kraljica; siva mačka sa svojim naznakama šara leoparda i zmiје; mačka koja podseća na leptira i sovu; minijturni lav sa čeličnim kandžama kao stvorenim za ubistvo; siva mačka puna tajni, afiniteta, misterija - siva mačka, osamnaest meseci stara, mlada matrona u najboljim godinama, omacila je treći nakot, ovaj put sa sivo-belim mačkom koji tokom Mefistove vladavine nije smeo ni da siđe sa zida. Omacila je četiri mačeta, dok je njen sin sedeo kraj nje i gledao, ližući je u pauzama kontrakcija, ližući i mačiću. Pokušao je i da uđe sa njima u brlog, ali je dobio od nje po ušima zbog tog napada infantilnosti.

## 5.

Ponovo proleće, zadnja vrata ponovo otvorena, siva mačka, njen odrasli sin i četiri mačeta uživaju u bašti. Siva mačka je više volela društvo svoga sina nego mačića, i iznova skandalizovala S. jer je onog trenutka kada je omacila poslednje ustala, ostavila mačiće, i bacila se pravo u sinovljev zagrljaj, te su stali da se valjaju i prevrću po patosu, predući.

Za ovaj nakot, on je igrao ulogu oca: podizao je mačiće bar koliko i majka.

U međuvremenu se već pojavila, bleđa i prerušena - kao što to uvek i biva sa sudbinom u najavi - senka na njenoj vladavini kao neprikosnovene kraljice našeg domaćinstva.

Gore, u svetu ljudi, strašne emotivne oluje i drame; tog leta u poseti nam je jedna lepa, plava, tužna devojka, a ona ima malu potpuno crnu mačku, zapravo još mače, taj uljez je u podrumu, samo privremeno, jer trenutno ne može kući.

Mala crna mačka ima crvenu ogrlicu i kaiš, u ovom stadijumu svoga života samo je dodatna dekoracija plave devojke. Držali smo je podalje od kraljice sa sprata: njih dve nisu smele da se sretnu.

Onda su najednom kola krenula nizbrdo za sivu mačku. Čovek koji je davno *rezervisao* njenog sina, konačno se pojavio i odveo ga da živi u Kensington. Sva četiri mačeta su udomljena. A mi smo odlučili da je sad stvarno dosta, da ne treba više da se maci.

Dotle nisam znala šta tačno podrazumeva sterilizacija mačke. Kod poznanika sam već videla *neutralisane* mačke i mačore. Kada sam se raspitala u R.S.P.C.A.,<sup>1</sup> uz punu empatiju su mi preporučili sterilizaciju. Razumljivo: svake nedelje su morali da unište stotine neželjenih mačaka - svaka od njih je, pretpostavljam, za nekoga

jednom bila „*O, kakvo slatko mače!*” - dok nije odrasla. Glasovi gospođa iz R.S.P.C.A. pritom su mi zvučali isto kao glasovi žena u bakalnici na čošku, kad svratim da se raspitam da li bi neko želeo mačiće: „Još uvek je niste *sredili*? Sirotica, dozvoliti da ponovo prolazi kroz *to*, pa to je surovo.” „Zašto surovo, pa normalno je da ima mačiće”, tvrdila sam ono u šta ni sama nisam verovala, budući da su svi materinski instinkti sive mačke bili naučeni, bila je *primorana* da ih prihvati.

Većina mojih kontakata sa ženama iz ulice ticala se mačaka - izgubljenih ili zalutalih u naš kraj, dece koja hoće da obiđu mačiće, ili da ih uzmu. I sve do jedne su insistirale na tome da je za mačku *surovo* da ima mačiće - jarnosno, histerično, ili u najboljem slučaju sa zlovoljnim antagonizmom moje majke: „*Ma nemoj? Za tebe je to u redu, je l' da?*”

Matori neženja koji je držao piljarnicu na čošku - zatvorenu pod pritiskom supermarketa i zbog toga, kako je kazao, što je to porodični posao a on nema porodicu - debeli matori momak sa purpurno crvenim obrazima, skoro crnim kao i u starice na tezgi napolju, objašnjavao mi je *žene*: „Nikad ne prestaju da rađaju decu, ali ne brinu o njima, zar ne?” Nije imao svoju decu, pa je bio ekspert za tuđu.

Ali je zato imao staru majku, od preko osamdeset, potpuno vezanu za krevet, koju je negovao sasvim sam. Brat i tri sestre su imali svoje porodice, i to je bio njegov posao - odlučili su. Posao neženje, da brine o staroj majci, budući da su njima sopstvena deca već bila prevelika obaveza.

Stajao je u toj malenoj prodavnici, iza tezge prepune zeleni, paštrnaka, krompira, luka, šargarepe, kupusa - ostalo povrće, u takvim krajevima grada, bilo je na raspolaganju jedino smrznuto - i posmatrao decu kako se jure po ulici, mrmljajući nepristojne stvari na račun njihovih majki.

I on je bio za to da se siva mačka *sredi*. Previše ljudi na planeti, previše životinja, premalo hrane, niko ništa ne kupuje, kud ide ovaj svet?

Raspitivala sam se kod trojice veterinara da li je neophodno da joj se odstrane i jajnici i materica - mogu li da joj samo podvežu jajnike, i ostave joj matericu? Sva trojica su insistirala na tome da je najbolje

izvaditi sve *đuture*. „Sve *đuture*”, rekao je jedan; identična fraza koju je upotrebio i ginekolog jedne moje prijateljice. „Oslobodiću vas *svega toga đuture*.”

Vrlo zanimljivo.

U Portugalu, kažu H. i S, oni su iz Portugala, gospođe iz visokog društva vole da pričaju o svojim operacijama i ženskim problemima na čajankama. Fraza koju koriste za te organe jednaka je onoj koja se koristi za živinske iznutrice: „Moja *sitnež*, tvoja *sitnež*, naša *sitnež*.”

Vrlo, *vrlo*, zanimljivo.

Stavila sam sivu mačku u korpu i odnela je kod veterinara. Nikada ranije nije zatvarana pa je protestovala - njeno dostojanstvo i samopoštovanje bili su ozbiljno povređeni. Ostavila sam je i vratila se kasno po podne da je uzmem.

Bila je u svojoj korpi, mlitava, grozničava, bolesna; mirisala je na etar. Velika površina stomaka bila joj je obrijana do bledosivkaste kože. Preko koje se pružao crveni rez od pet centimetara, uredno ušiven crevom.<sup>2</sup> Pogledala me je ogromnim, tamnim, šokiranim očima. Bila je prevarena i znala je to. Prodao ju je prijatelj, koji ju je hranio, branio, u čijem je krevetu spavala. Učinjena joj je strašna stvar. Nisam se usuđivala da joj pogledam u oči. Odnela sam je kući taksijem, u kome je sve vreme stenjala - beznadežan, bespomoćan, zastrašujući zvuk. Kod kuće sam je prebacila u drugu korpu, ne onu mačiju, koja ju je podsećala na veterinara i bol. Pokrila sam je, stavila korpu pored radijatora i sela kraj nje. Nije ona bila nešto mnogo bolesna, ili u opasnosti. Prosto je bila u stanju gadnog šoka. Ne verujem da ijedno živo biće može da *pređe preko* ovakvog iskustva.

Ostala je u korpi, nepomična, dva dana. Onda je, vrlo teško, otišla u svoj klozet. Popila je malo mleka i odvukla se nazad da legne.

Do kraja nedelje novo krzno je počelo da prekriva ružni ožiljak. Uskoro sam morala ponovo da je vodim kod veterinara, da joj izvadi konce. Što je bilo gore nego prvo putovanje, prepoznala je korpu, kretanje automobila - značili su bol i užas.

Drala se i otimala da izađe iz korpe. Taksista, koristan kakvi oni uvek jesu, bar iz mog iskustva, zaustavio je kola da bih pokušala da je smirim, ali smo se ubrzo složili da je bolje da završimo s tim što



pre. Sačekala sam da joj izvade konce. Ugurali smo je nazad u korpu, iako se nije dala, i vratila sam je kući istim taksijem. Upiškila se od straha i mjaukala iz sveg glasa.

Taksista, mačkar, zapitao se zašto ti doktori ne izmisle kontracepciju za mačke. Nije u redu, rekao je, da im uskraćujemo njihovu pravu prirodu jer je to nama zgodno.

Kada sam ušla i zatvorila vrata a otvorila korpu, siva mačka, konačno mobilna, izletela je napolje, pa na baštenski zid ispod drveta, opet širom otvorenih, šokiranih očiju. Ušla je unutra tek uveče, da jede. Spavala je na sofi, a ne na mom krevetu. Danima nije dopuštala da je pomazim.

Za manje od mesec dana od operacije se promenila. Nestalo je, i to ne polako, brzo, njene vitke linije, gracioznosti; raskrupnjala se na sve strane. Očni kapci su joj se opustili, nabrali; njuška joj se raširila. Odjednom je postala debela, iako simpatična mačka.

Što se tiče promene prirode, u redu, na to su možda uticale i druge nedaće koje joj je život doneo u isto vreme - izgubila je druga, mladog mačka, izgubila je mačiće, a pojavila se crna mačka.

Tek, promenila se. Samopouzdanje joj je bilo poljuljano. Nestala je prelepa tiranka našeg domaćinstva. Njen nepopustljivi šarm, neodoljivi trikovi koje je izvodila glavom i očima - sve je nestalo. Vratila se, naravno, starim navikama, prevrtala se na leđima ne bi li iznudila divljenje, zavlačila se ispod sofe, ali nekako neodlučno. Nije *bila sigurna* hoće li se dopasti. Ni u šta nije bila sigurna dugo vremena. Ali je insistirala. U karakteru joj se pojavila nekakva rđava crta. Bila je osetljiva oko svojih prava. Bila je pakosna. Morali smo da je zabavljamo. Bila je narogušena na svoje bivše obožavaoce, mačore sa zida. Ukratko, preobratala se u mačku usedelicu. Užasno je to što činimo tim zverkama. Pretpostavljam da moramo. Mala crna mačka, iz raznih tužnih razloga ostala je bez doma i pridružila se našem domaćinstvu. Bar da je bila mužjak, bolje bi bilo. Ovako, dve ženke, čučale su satima i zverale jedna u drugu, u neprijatelja.

Siva mačka, još uvek sa vidnim tragovima brijanja po krznu, odbijala je da spava u mom krevetu, odbijala je da jede dok je ne nateram, nesrećna i nesigurna u sebe, ali oko jedne stvari bila je odlučna: crna mačka neće zauzeti njeno mesto.

Crna mačka je, sa svoje strane, shvatila da će od sada živeti ovde, neće dopustiti da je oteraju. Nije se tukla: siva mačka bila je veća i jača. Sedala je u kraj stolice, leđa zaštićenih zidom, i nikada nije skidala pogled sa sive mačke.

Kad njen neprijatelj ode da spava, crna mačka jede i pije. Onda pregleda dvorište, s kojim se već ranije bila upoznala, još dok je izvođena na svom zgodnom crvenom kaišu; ispita ga pažljivo. Moj krevet, odlučila je, biće i njen. Na to je siva mačka skočila, razgoropadila se i oterala je, a ona zauzela svoje staro mesto. Crna mačka je preuzela sofu.

Karakter crne mačke je sasvim različit od karaktera sive. Ona je stabilna, uporna, skromna zverčica. Nije sklona koketiranju sve dok ne vidi sivu mačku: ne pozira, ne flertuje, ne vrti se, ne jurca, ne skreće pažnju na sebe.

Zna da nije prva mačka u kući; siva mačka je šef. Ali kao *druga* mačka ima određena prava i insistira na njima. Njih dve se nikada nisu potukle, fizički. Ali biju opasne bitke očima. Sa suprotnih strana kuhinje zelene i žute oči streljaju jedne druge. Ako crna mačka učini nešto što je po mišljenju sive prevršilo meru, siva mačka tiho zareži i načini suptilan pokret mišićima. Crna odustaje. Siva mačka spava u mom krevetu, crna ne sme. Siva sedi na stolu; crna ne. Kad naiđu gosti, siva mačka je prva na vratima. I, siva mačka pristaje da jede isključivo odvojeno, iz potpuno čistog tanjirića, sveže iseckano meso i na novom mestu u kuhinji. Za crnu mačku, i stari ćošak je dobar.

Crna mačka pristajala je na ove uslove, sa ljudima u kući je bila umereno umiljata, motala nam se oko nogu, prela, pričala - i ona je polusijamka; ali s jednim okom uvek na svojoj mački.

Takvo ponašanje nije bilo u skladu sa njenom spoljašnjošću. Za razliku od sive mačke, kod koje su izgled i ponašanje uvek išli zajedno: njen izgled diktirao je njen karakter.

Kod crne mačke ništa nije onako kako izgleda. Recimo, veličina. Ona je mala, vitka mačka. Kad je skotna, izgleda potpuno neverovatno da su ikakvi mačići mogli stati u nju. Ali ako je podigneš - ona je čvrsta, nabijena zverčica. Uopšte ne izgleda tako stidljivo, pitomo; niti da je materinski tip kako se pokazalo.

Ona je elegantna. Ima otmen, zakrivljeni profil kao mačke iz faraonskih grobnica. Kada sedi pravo, sa ispruženim šapama,

zureći, ili čući, poluzatvorenih očiju, ona je tiha, udaljena, izmeštena na neko daleko mesto duboko u sebi. U takvim trenucima ona je mračna, izaziva strahopoštovanje. Crna, crna, crna, crna. Crni, sjajni brkovi, crne trepavice, nigde nijedne bele dlake. Ako je tvorac sive mačke bio majstor za istančanost, za fine detalje, onda je tvorac crne mačke imao sva prava da kaže: ja ću stvoriti crnu mačku, esenciju crne mačke, mačku iz podzemnog sveta.

Bilo je potrebno dve nedelje da se ova pravila uspostave. Nikad se nisu dodirnule, poigrale, liznule jedna drugu: stvorile su balans u kome su, u stanju opreza i netrpeljivosti, u svakom trenutku bile svesne prisustva one druge. To je bilo tužno, prisećali smo se kako se siva mačka igrala sa svojim odraslim sinom, kako su se umivali i tukli. Možda će se, mislili smo, zavoleti vremenom.

A onda se crna mačka razbolela i sirota siva je potpuno izgubila svoje teško stečene pozicije.

Crna mačka je nazebla, mislila sam. Imala je problema sa stomakom, svaki čas je trčala u baštu. Više puta je i povraćala.

Da sam je odmah odvela kod doktora, ne bi se baš toliko razbolela. Imala je upalu creva; nisam znala koliko je to ozbiljno i da se retko kad mačke izvuku sa tim, posebno ne ako su još upola mačići. Druge noći njene bolesti zatekla sam je kako čući u ćošku i - kašlje, pomislila sam u prvi mah. Pokušavala je, zapravo, da povraća, a nije imala šta. Čeljusti i usta su joj bili pokriveni belom, lepljivom penom, koju nije bilo lako obrisati. Oprala sam je. Vratila se u ćošak, da čući i gleda pred sebe. Način na koji je sedela izgledao je zastrašujuće: nepokretna, strpljiva, budna. Čekala je.

Ujutro sam je odvela u bolnicu za mačke, iza ćoška, dotle već mučena grižom savesti što sam toliko čekala. Veoma je bolesna, rekli su; tonom iz koga mi je bilo jasno da se ne očekuje da preživi. Strašno je dehidrirala i ima visoku temperaturu. Dali su joj injekciju protiv groznice i rekli da mora da uzme tečnost - ako je moguće. Neće da pije, rekla sam. Neće, rekli su, posle određenog stadijuma bolesti, karakterističnog po jednom drugom simptomu: mačka odluči da umre. Odvuče se na neko hladno mesto, jer je sama vrela, čučne i čeka da umre.

Kada sam odnela crnu mačku kući, odvukla se sumorno u baštu. Bila je rana jesen, hladno. Čučnula je uz hladan baštenski zid, na

hladnu zemlju, u isti položaj strpljivog iščekivanja od prethodne noći.

Unela sam je i položila na ćebe, podalje od radijatora. Vratila se u baštu; isti položaj, isti mrtvački strpljivi položaj.

Ponovo sam je unela i zatvorila vrata. Dovukla se do njih i tu se smestila, nosem prema njima, čekajući da umre.

Nudila sam je vodom, vodom i glukozom, sokovima od mesa. Nije ih odbijala: prosto, hrana je bila nešto što je ostavila za sobom. Nije htela da se vrati; nije mogla.

Sledećeg dana ljudi u bolnici su mi rekli da joj je temperatura još uvek visoka. Neće da spadne. I da *mora* da pije.

Donela sam je kući i objavila šta se događa. Očigledno, održavanje crne mačke u životu zahteva puno angažovanje, sa punim radnim vremenom. A ja sam bila zauzeta. A ona je, kako su ukućani naglasili, samo mačka.

Ali ona nije *samo* mačka. Iz raznih razloga, ljudskih i potpuno irelevantnih za nju, ne sme joj se dopustiti da umre.

Napravila sam groznu mešavinu vode, glukoze i krvi, i uhvatila crnu mačku.

Nije htela da otvori čeljusti. Maleno biće svo u groznici, lako kao perce - izgubila je svu svoju zdravu telesnu čvrstinu - sedelo je, ili je bolje reći kolabiralo, u mom krilu i čvrsto stisnulo zube da ne primi kašiku. Snaga slabosti: ne, ne i ne.

Naterala sam je da otvori usta, ugurala kašičicu, koristeći njene očnjake kao oslonac za polugu. Tečnost joj je potekla u grlo, ali nije htela da guta. Podigla sam joj čeljusti, ali tečnost joj je curila sa strane, na krajevima usta. Nešto je ipak i skliznulo niz grlo jer je posle treće, četvrte, pete kašike napravila nekakav slabašan pokret nalik gutanju.

To je bilo to. Svakih pola sata. Uzela bih sirotu životinjicu iz ćoška i *sipala* tečnost u nju. Plašila sam se da joj povređujem čeljusti budući da sam koristila toliku silu da joj držim usta otvorena. Vilica ju je, verovatno, jako bolela.

Te noći sam je stavila kraj sebe u krevet i budila je na svakih sat vremena da pije. Mada zapravo i nije stvarno spavala. Čučala je, pod temperaturom, toplota se na sve strane širila od nje, oči su joj bile poluotvorene, iščekivala je kraj.

Grozница ni sutradan nije prestala. Ali još jedan dan kasnije jeste; na klinici su joj dali injekcije glukoze. Svaka injekcija ostavljala je veliki tvrdi otok pod njenom kožom. Ali nju je bilo baš briga; ništa je se nije ticalo.

Sada kada je groznica prošla, bilo joj je jako hladno. Umotala sam je u stari peškir i stavila blizu radijatora. Svakih pola sata, crna mačka i ja smo bile bitku. Tačnije, njena namera da umre borila se sa mojom da joj to ne dopustim.

Noću je čučala kraj mene u krevetu, umotana u peškir, slabašno drhtureći. Gde god da je stavim, ona tu ostane; nije imala snage ni da se pomeri. Ali *nije htela* da otvori čeljusti i pije. Nikako. Poslednji tračci njene snage odlazili su na to - *ne*.

Prošlo je deset dana. U bolnicu sam je vodila svaki dan. To je bilo mesto gde su mladi veterinari stažirali, školska bolnica. Ljudi iz komšiluka su svakoga jutra između devet i dvanaest tu dovodili svoje pse i mačke. Sedeli smo na redovima klupa u velikoj, goljoj čekaonici, sa bolesnim životinjama koje reže, laju, cvile. Svakakva su se prijateljstva rodila na tim klupama.

I svakakve male tužne situacije iz tih dana pamtim. Recimo, jednu ženu srednjih godina, ofarbanu u plavo, izmoždenog lica. Imala je prelepog velikog psa, dobro uhranjenog i očigledno obasipanog pažnjom. Ništa naročito nije mu falilo, bio je živahan, lajao je i šepurio se. Dok je žena stajala u laganoj haljini, uvek istoj, bez kaputa. Bilo je malo hladno, ništa posebno, i mi ostali bili smo u laganoj odeći, s ponekim džemperom. Ali ona se nekontrolisano tresla, ruke i noge kao da nisu pripadale istom telu. Bilo je jasno da se ne hrani baš najbolje, da i novac i vreme troši na psa. Jedna mačka košta, računam, deset šilinga nedeljno, čak i kad nije razmaženo zveru, kao što su obe naše. Žena je živela kroz tog psa. Čini mi se da su to svi primećivali. Ljudi u mom kraju su uglavnom siromašni: način na koji su je gledali kako drhti kraj svog maženog i paženog kučeta, kako su joj nudili da uđe preko reda dok smo čekali napolju da se vrata otvore, pokazivao je da razumeju, i da im je žao.

Ili druga krajnost - odnosno bar je tako izgledalo. Debelog buldoga - zaista debelog, kobasice sala svuda oko njega - doveo je debeli dečak od dvanaestak godina. Doktori su popeli psa na sto za preglede i objasnili dečaku da treba da ga hrani samo jednom

dnevno: sve je u redu sa njim, samo previše jede. Ne smeju mu se davati zalogaji kolača, hleba, slatkiši... Dečak je ponavljao, iznova i iznova, kako će reći majci, kako će reći majci... ali *ona* želi da zna zašto pas toliko dahće, uostalom, samo mu je dve godine, zašto ne trči i ne igra se, zašto ne laje kao drugi kućići. Vidi, kazao mu je doktor, jednako je lako utoviti životinju kao i izgladneti je. Ako previše hraniš psa...

Bili su neverovatno strpljivi i ljubazni. I taktični. Ono što je moglo da uznemiri vlasnike, obavljano je nad životinjama iza zatvorenih vrata. Sirotu crnu mačku bi uzeli od mene i odveli je da joj daju injekcije, prošlo bi dvadeset minuta, pola sata, pre nego što bi je vratili sa potkožnim otocima ispod prljavog krzna.

Nije se lizala, prala, danima. Nije mogla da se pomeri. Nije joj bilo bolje. Ako sva moja pažnja, ako svo znanje koje je na klinici primenjeno, nije donelo boljitak, dobro, možda joj je na kraju krajeva trebalo dopustiti da ugine, pošto je baš odlučila. Provodila je dane i dane sedeći ispod radijatora. Krzno joj je već bilo kao u mrtve mačke, prašnjavo i opušteno; oči su joj bile zamucene; dlačice oko usta ulepljene od glukoze koju sam pokušavala da sipam u nju.

Razmišljala sam kako to izgleda bolovati u krevetu, o osećanju gađenja, o tome kako se mržnja prema sebi uvuče u tebe, ili je to bolest sama. Prljava kosa; kiselkasti smrad bolesti koji se oseća iz usta, preko kože. Kao da si zatvoren u neku školjku bolesti, i nemaš kud. A onda dođe bolničarka, opere ti lice, kosu, promeni posteljinu koja zaudara.

Ne, naravno da mačke nisu ljudi; ljudi nisu mačke; svejedno, verovala sam da jedna tako gadljiva životinjica kao što je crna mačka strašno pati znajući koliko je prljava i smrdi.

Ali mačku ne možeš jednostavno oprati. Prvo sam uzela peškir nakvašen toplom vodom i isceđen, i nežno je celu istrljala, da skinem prljavštinu, ulepljene dlake. Potrajalo je. Ostala je potpuno pasivna, verovatno ju je i bolelo s obzirom na sva ona zadebljanja od injekcija. Posle sam je osušila toplim peškirom.

A onda sam - mislim da je to ono što ju je pokrenulo - grejala ruke u vrućoj vodi i trljala je, jako polako, po celom telu. Pokušala sam da utrljam malo života u njeno hladno telo. Radila sam to neko vreme, oko pola sata.

Kada sam završila, pokrila sam je čistim, toplim peškirom. A ona je, ukočeno i jako polako, ustala i prošetala po kuhinji. Uskoro se ponovo skupila u čučajući položaj, čim je impuls da se kreće iščileo. Ali se bila pokrenula, *svojom voljom*.

Sutradan sam pitala veterinare da li je trljanje mačke ono što je preokrenulo stvari. Najverovatnije ne, rekli su, misle da su u pitanju injekcije. Kako god, bez ikakve sumnje, tračak nade da će živeti javio se nakon što je oprana i istrljana. Narednih deset dana na klinici je primala glukozu, ja sam joj na silu davala onu groznu mešavinu soka od mesa, vode i glukoze, a trljala sam je i četkala dva puta dnevno.

Za svo to vreme sirota siva mačka bila je potpuno zapostavljena. Zna se šta je preče. Crna mačka je tražila toliko pažnje da je za sivu malo preostalo. Ali siva mačka ne prihvata otpatke, ni drugorazredne uloge. Jednostavno se povukla, fizički i psihički, i posmatrala. Ponekad bi se radoznalo približila crnoj mački, za nju već očito mrtvoj, onjušila je i otišla. Ponekad bi joj se i dlaka nakostrešila na tren, dok je njuši. Nekoliko puta, u vreme kada je crna mačka odlazila u hladnu baštu da umre, za njom je odlazila i siva, sedne nekoliko koraka od nje i gleda. Ali nije bila agresivna; nije pokušala da povredi crnu mačku.

Tokom celog tog perioda siva mačka se nijednom nije igrala, nije izvodila svoje trikove, nije izvoljevala u vezi sa hranom. Nije mažena, spavala je u ćošku spavaće sobe na patosu, i to ne smotana u raskošnu loptu već čučajući, gledajući u krevet na kome sam negovala crnu mačku.

A onda je crna mačka počela da se oporavlja i nastupio je najgori period - bar sa ljudske tačke gledišta. Moguće i za crnu mačku, koja je bila nasilno vraćena u život, protiv sopstvene volje. Bila je kao sasvim malo mače kojem je sve novo. Ili kao jako stara osoba. Nije imala kontrolu nad crevima: zaboravila je, izgleda, čemu služi kutija sa peskom. Jela je s naporom, trapavo, pravila je svinjac okolo. I gde god da se nalazi, umela je odjednom da kolabira, čučne i počne da zuri pred sebe. To je bio strašan prizor: mala, bolesna, izgubljena zverka, većito u tom grčevitom čučnju, nikad ispružena, nikad sklupčana. I zuri - kao da je mrtva, s tim udaljenim ukočenim pogledom. Jedno vreme sam mislila da je malo poludela.

Ali bivalo joj je bolje. Prestala je da se uneređuje po kući. Jela je. Jednoga dana, umesto da se namesti u svoj uobičajeni *čekajući čučanj*, setila se da bi mogla i da leži na boku, savijena. Nije se to desilo ni lako ni odjednom. Načinila je nekoliko pokušaja, kao da njeni mišići ne mogu da se sete šta treba da rade. Na kraju se sklupčala, od nosa do repa, i zaspala. I ponovo postala mačka.

Međutim, još uvek se nije lizala. Pokušavala sam da je podsetim, uzimala sam njenu prednju šapu i trljala joj po obrazu, ali ona pusti šapu da padne. Bilo je prerano.

Morala sam da otputujem, na šest nedelja, a jedna prijateljica je došla da čuva mačke.

Kada sam se vratila, zatekla sam sivu mačku kako sedi na kuhinjskom stolu, na šefovskom mestu. Crna mačka prela je na podu, sjajna, meka, čista.

Odnos snaga vratio se na staro. A crna mačka je zaboravila da je bila bolesna. Ne sasvim. Mišići joj se nikada nisu potpuno oporavili. Ostala joj je nekakva krutost u nogama: ne može da skoči lako, ali sasvim dobro skače. Na leđima, iznad repa, na jednom mestu krzno joj je proređeno. I negde u njenom mozgu sačuvano je sećanje na to vreme. Nekih godinu dana kasnije ponovo sam je odvela na kliniku, imala je beznačajnu infekciju uha. Nije pravila probleme da uđe u korpu. Nije pravila probleme u čekaonici. Ali kada sam je unela u ordinaciju počela je da se tresе i balavi. Odneli su je u drugu sobu, onu u kojoj je primila silne injekcije, da joj očiste uši. Kada su je vratili bila je ukočena od straha, ustiju prepunih pljuvačke, tresla se satima posle toga. Ali je normalna mačka, sa normalnim instinktima.



## 6.

Apetit crne mačke je ogroman, verovatno zato što je iskusila blizinu smrti: svedoci smo ispravljanja nepravde.

Jede tri ili četiri puta više od sive mačke, a kada je u teranju potpuno je neverovatna. Siva mačka odlikovala se otmenom zavodljivošću. Crna je opsesivna. Po četiri-pet dana posmatramo, sa strahopoštovanjem, jednu potpuno fokusiranu snagu prirode: crna mačka najavljuje nailazak svojih potreba izbezumljenim predenjem, valjanjem i zahtevima da bude mažena. Vodi ljubav sa našim stopalima, rukama, tepihom. Crna mačka urliče po bašti. Žali se, iz sveg glasa, da joj nije dosta, nije dosta - a onda, kada seks prestane da joj bude predmet interesovanja, ona je majka, sa punim radnim vremenom, sto posto, ništa pod milim bogom drugo je ne zanima.

Otac prvog nakota crne mačke bio je jedan novi, mladi mačak, tigrasti. Tog leta imali smo novu populaciju mačaka. Vivisekcionisti ili trgovci mačijim krznom bili su napravili novi pomor u kraju, šest mačaka je preko noći nestalo.

Na raspolaganju su bili: taj zgodni tigrasti; jedan dugodlaki crno-beli; jedan beli sa sivim šarama. Htela je tigrastog, dobila je tigrastog. S dodatkom. Tokom drugog dana njenog teranja prisustvovala sam sledećoj sceni:

Crna mačka proganjala je tigrića već nekoliko sati. Utrčala je u hol, mameći ga da je stigne. Tu je počela da se valja, i *insistira* telom. Tigrić je došao za njom, počeo da je liže, a zatim je, pošto se neprestano prevrtala i nameštala, pričvrljio šapom, kao da kaže - smiri se malo, pobogu! Čučnuo je, obziran i nežan, i stisnuo nametljivu crnu mačku. Ona se pod njegovom šapom uvijala i podmetala. Smiri se, rekao je. A ona se izmigoljila i izjurila u baštu,

osvrćući se da vidi da li je prati. Pratio ju je, ali nije žurio. U bašti je čekao crno-beli mačak. Naša mačka se vrtela i izazivala tigrića, međutim, on je seo i potpuno nezainteresovano stao da se liže. Ali ju je posmatrao. Onda je počela da se prevrće pred crno-belim. Tigrić je prišao i seo pored para, radoznalo. Sedeo je tamo i nadgledao kako se crna mačka i crno-beli mačor pare. Kada se crna mačka oslobodila svog novog ljubavnika, tigrić ju je, čisto reda radi, kaznio za neverstvo tako što ju je istukao šapom po ušima, i popeo se i sam na nju. Nijednog trenutka nije obratio pažnju, ili iskazao netrpeljivost, prema crno-belom mačoru, koji je tokom naredna tri-četiri dana takođe odrađivao kod crne mačke. Svaki put bi od tigrića dobila po ušima, ali niko od njih tome nije pridavao značaj.

Mačke imaju dupli uterus, kao zečevi. Crna mačka omacila je šestoro mačića. Jedno sivo, dva crna, tri crno-bela, tako da ispada kako je rezervni ljubavnik imao više uticaja na okot od glavnog, tigrastog.

Ni crna mačka, kao ni siva, s prirodnim zakonima, koji kažu da mačići treba da budu okoćeni na skrovitom i tamnom mestu, ne stoji baš najbolje. Voli da se maci u prostorijama u kojima uvek nekoga ima. U to vreme, sobu u potkrovlju koristila je jedna devojka koja je spremala ispite, pa je prema tome gotovo stalno bila unutra. Crna mačka izabrala je njenu kožnu fotelju i tu se omacila pod budnim okom sive mačke. Više puta se siva mačka uzverala na rukohvat fotelje i pružila šapu da dotakne mače. Ali u domenu materinstva crna mačka je bila superiorna, samopouzdana, jednostavno bi je oterala.

Mačići su se rodili normalno, uredno, bez zastoja. Doduše, kao i obično, prošli smo kroz taj gadni posao, kako se pojavilo prvo, drugo, treće, četvrto, peto, šesto mače, sa nadom da je i poslednje, sa nadom da će bar jednom imati dva, dobro, tri. Kao i obično, odlučili smo da je tri sasvim dovoljno, ostalih ćemo se rešiti, a onda, kada smo ih videli čiste, sa prednjim šapicama na maminom stomaku, kako halapljivo sisaju dok ona prede, ponosna, zaključili da nikako ne možemo da ih ubijemo.

Za razliku od sive mačke, mrzela je da ih ostavlja; najbolje se osećala ako je oko nje bar četvoro-petoro ljudi koji joj se dive. Kad siva mačka zeva, očekujući poštovanje, ona je bezobrazno

*nezainteresovana*. Crna mačka, među mačićima, kad joj se kaže kako je lepa i pametna, zeva radosno, bez i trunke samosvesti, ružičastim ustima i jezikom na crnom, crnom krznu.

Crna mačka - majka, ne zna za strah. Kada su mačići u kući, a druge mačke naiđu, crna mačka se sjuri niz stepenice i grebe bez upozorenja: razjuri ih skroz preko baštenskih zidova.

Siva, ukoliko se pojave nezvane mačke, reži, preti i upozorava sve dok se ne pojavi neko od ljudi. Tek tada pojuri uljeza - nikada pre toga, nikad bez nekoga ko joj čuva leđa. Ukoliko niko ne naiđe, čeka crnu mačku. Crna napada prva; siva za njom. Crna mačka otrčkara u kuću, misija je obavljena, a ona ima druga posla; siva mačka, kukavica, ušeta lagano, zastane da se oliže, a onda jednom izazivački mjaukne, ali tek krijući se iza ljudskih nogu, ili iza vrata.

Kada je crna mačka zauzeta mačićima, siva je gotovo, ne sasvim, prepuštena samoj sebi. Noću tumara po krevetu, tražeći gde će da spava, ne više ispod pokrivača ili na mom ramenu, skupi se negde iza savijenih kolena, ili prateći krivinu stopala. Lagano mi liže lice, pogleda kroz prozor, primećuje drvo, mesec, zvezde, vetar, ljubavni život mačaka iz koga je zauvek isključena, a onda se smiri. Ujutro, kad želi da ustanem, popne mi se na grudi i potapše me šapom po licu. Ili, ako ležim na boku, čuč i gleda me. Budi me mekim, sasvim mekim dodirnom šape. Otvorim oči, kažem da neću da ustanem. Zatvorim oči. Nežno mi pomazi kapke. Oliže mi nos. Počne da prede, na nekoliko centimetara od mene. A onda me, pošto ležim i pravim se da spavam, gricne za nos. Nasmejem se i sednem u krevetu. Na to skoči i odjuri niz stepenice - da joj otvorim vrata ako je zima, ili da je nahranim ako je leto.

Crna mačka, kad zaključi da mi je vreme za buđenje, siđe s potkrovlja, sedne na patos i gleda me. Ponekad me tako i probudi, postanem svesna prodornog pogleda njenih žutih očiju. Popne se na krevet. Siva mačka tiho frkne. Crna mačka, uz moralnu podršku legla mačića, zna svoja prava i ne plaši se. Obiđe oko mene po krevetu, uz podnožje, pa dužom ivicom pored zida, ignorišući sivu mačku. Sedi i čeka. Siva i crna mačka razmene duge zelene i žute poglede. Ako ni tada ne ustanem, crna mačka preskoči ravno preko mene i skoči na pod. Onda se okrene da proveriti je li me ova akcija probudila. Ako nije - ponovi je. Pa opet. Siva mačka, prepuna prezira

prema nedelikatnosti crne mačke, pokaže joj kako se to radi. Dođe i pomazi me šapom po licu. Crna mačka ne može da savlada ove fine; nema ona živaca ni vremena za to. Ne ume ona da izazove osmeh mazeći šapom, ili pretvarajući se da grize. Zna da ću, ukoliko me dovoljno puta preskoči, ustati i nahraniti je, i onda može da se vrati mačićima.

Gledala sam je kako pokušava da imitira sivu mačku. Kad siva mačka leži ispružena ne bi li prizvala divljenje, a mi joj tepamo lepa mačko, *leeeeeepa* mačko, crna mačka se prući pored nje u identičan položaj. Siva mačka zevne; crna mačka zevne. Siva mačka onda počne da se provlači na leđima ispod sofe i crna mačka je pobeđena - ne ume da izvede taj trik. Pa se vrati svojim mačićima, gde ćemo, zna to dobro, već doći sami da joj se divimo.

Siva mačka se pretvorila u lovca. Nikako u potrazi za hranom. Njen lov nijednog trenutka nema nikakve veze sa hranom, već sa *hranjenjem*, to je način na koji iskazuje svoje emocije.

Jedne subote sam zaboravila da kupim svežu zečetinu, tada je zečetina već bila jedino što jede. Imala sam konzerve sa hranom za mačke. Kada je gladna, siva mačka sedne, ne u ćošak kuhinje u kojem su tanjirići sa hranom i čanče sa vodom, omiljeni ćošak crne mačke, nego preko puta, u *svoj* ćošak. Sedne pored imaginarnog tanjirića i gleda me. Ako ne reagujem, dođe i počne da mi se uvija oko nogu. Ako i dalje ne reagujem, skoči i obesi mi se šapama za suknju. Onda me nežno gricne za list. Na kraju, ako ništa ne pomaže, ode u ćošak crne mačke i krene po njenom tanjiriću da *zatrpava* nevidljivim peskom njenu hranu - što se nje tiče, ono što jede crna mačka jesu najobičnija govna.

Ali *nije* bilo zečetine u frižideru. Otvorila sam frižider, dok je sedela sasvim blizu, malo sačekala i onda ga zatvorila, htela sam time da joj pokažem da unutra nema ničega za nju, ako je zaista gladna moraće da jede hranu iz konzerve. Nije razumela, posadila se pored nepostojećeg tanjirića. Ponovo sam otvorila frižider, zatvorila ga, pokazala joj hranu iz konzerve i otišla svojim poslom.

Siva mačka je izašla iz kuhinje i za pet minuta se vratila sa dve *kuvane kobasice* koje je spustila pred moje noge.

Udarena mačka! Lopov mačiji! Pokvarena mačka!  
Kobasicokradljivac od mačke!

Na svaki od ovih epiteta je sklopila oči s razumevanjem, okrenula se, zatrpala kobasice imaginarnim peskom, i izašla iz kuhinje besna.

Popela sam se u spavaću sobu, odakle vidim dvorišta i baštenske zidove. Siva mačka je napustila kuću i prelazila dvorište elegantnim trkom lovca. Skočila je na zadnji zid, pretrčala po njemu i nestala. Nisam mogla da vidim gde je otišla.

Vratila sam se u kuhinju. Vratila se i ona, sa novom kuvanom kobasicom, koju je posadila pored prve dve. Zatim ih je sve *zatrpala*, i otišla da spava u mom krevetu.

Sledećeg dana, na kuhinjskom podu venac sirovih kobasica, a pored njih siva mačka, sedi i čeka me, da dešifrujem značenje ovog iskaza.

Prvo sam pomislila da je ukrala ručak glumcima iz obližnjeg pozorišta. Ne. Gledala sam sa prozora spavaće sobe kako trčka po baštenskom zidu, a onda skoči i nestane u jednom kalkanu pod pravim uglom u odnosu na njega. Primetila sam da u zidu fali nekoliko cigala - verovatno ventilacija kuhinje. Nipošto nije lako za mačku da se provuče kroz tako malu rupu, posebno posle skoka sa gotovo metar nižeg uzanog zida, ali upravo je to uradila, i dalje to radi, kad god želi da mi stavi do znanja da je ne hranim kako ona hoće.

Sirota žena u kuhinji upravo je skuvala mužu nekoliko kobasica za doručak, okrene se a njih nema. Duhovi! Ili pljesne nedužno dete ili psa. Ili stavi na tanjir pola kile svežih kobasica, spremnih za prženje. Okrene leđa na časak - nema kobasica! Siva mačka juri preko našeg dvorišta, venac kobasica se vuče za njom, žuri da ih istovari na kuhinjski pod. Moguće da ovaj postupak vuče poreklo od njenih predaka - lovaca, koji su bili dresirani da hvataju i donose hranu ljudima; nekakvo sećanje zaostalo je u njenom mozgu, da bude prevedeno bezmalo u ljudski jezik.

Na velikom javoru u dnu bašte drozd je svake godine pravio gnezdo. Svake godine izlegli bi se ptici i načinili svoj prvi let pravo u čeljusti naših mačaka. Mama ptica, tata ptica, ko god bi sleteo dole za njima, bio bi uhvaćen.

Zastrašujuće cvrkutanje i kreštanje uhvaćene ptice uznemirilo bi ukućane. Siva mačka unela je pticu u kuću, i to samo da bi nas zadivila svojom veštinom, da bi se igrala sa njom, mučila je - i to sa

takvom otmenošću! Crna mačka bi sedela na stepeništu i gledala. Nikada nije ubila pticu. A onda, tri, četiri, pet sati nakon što je siva mačka uhvatila pticu, koja je već mrtva, ili još malo pa mrtva, crna mačka je dohvati i razvlači tamo-amo, simulira igru koju igra siva mačka. Svakoga leta spašavam ptice iz čeljusti sive mačke, bacam ih daleko od nje, u vazduh ili u susedno dvorište - ne bi li, ukoliko nisu previše povređene, imale šansu da se oporave. Kada se to dogodi, siva mačka je besna, povuče uši unazad, strelja me pogledom, ne razume, uopšte ne razume. Kada unese pticu u kuću ponosna je. To je zapravo poklon; činjenica koju nisam shvatala pre leta u Devonu. Ali je izgrdim i otimam joj ptice, i zadovoljna sam zbog toga.

Užasna mačka! Mačka koja teroriše ptice! Mačka ubica! Sadista! Degenerisani potomak poštenih lovaca!

Sva varniči od besa, kao odgovor na moj ljutiti glas; izjuri iz kuće sa pticom koja krešti. Dok mučenje traje držim zadnja vrata i prozore zatvorene. Kasnije, kad se sve smiri, siva mačka se vrati u kuću. Ne očeše mi se o noge, ne pozdravi me. Prekorno me pogleda i otperja gore, prespava ostatak dana. Telo ptice, uginule pre od iscrpljenosti nego od mačkinih zuba i kandži, počinje da se koči u bašti.

Kada sam organizovala da se drvo potkreše, na zahtev komšija, od kojih je nekima smetalo što baca senku u njihova dvorišta, a drugima „Pravi toliko đubre okolo, sa svim tim lišćem”, čovek koji je trebalo to da uradi stajao je u bašti i protestovao. Ne direktno protiv mene; a i kako bi, ja sam mušterija koja treba da mu plati, već protiv savremenog života, koji je, kako je rekao, usmeren *protiv* drveća.

„Svaki dan”, rekao je gorko, veoma gorko, „zovu. Ja odem. Tamo lepo drvo. Trebalo mu je sto godina da izraste - šta smo mi prema takvom drvetu? Kažu seci, smeta mi ružama. Ruže! Šta su pa ruže prema drvetu? Moram da isečem drvo zbog nekakvih ruža. Koliko juče morao sam da isečem jedan jasen na tri stope od zemlje. Da napravim astal, rekla je, jedan jedini astal a drvetu je trebalo sto godina da izraste. Hoće da sedi za astalom, pije čaj i gleda ruže. Nikome ne treba drveće ovih dana, drveće odlazi. I kada ga potkrešeš kako treba, nisu zadovoljni, ne žele prirodan oblik. A šta sa pticama? Znate da imate gnezdo na ovoj grani?”

„Mačke”, rekla sam, „volela bih kada bi se ptice gnezdile negde drugde.”

„Aha”, rekao je, „to svi kažu - mačke. Svi hoće da im posečem drveće i mačke da vršljaju okolo. A ptice, kakve su njihove šanse? Da vam kažem, ima da napustim ovaj posao. Nikome više ne treba pošten majstor - vidite ove mačke, samo ih vidite!”

Za njega su ptice i drvo jedinstvo, sveto jedinstvo koje bi imalo prednost, mogu da mislim, i nad ljudima kada bi se on pitao. Što se mačaka tiče - njih bi se oslobodio, svih do jedne.

Potkresao je drvo; sledećeg proleća drozd je ponovo došao i svio gnezdo a ptići su završili kao i obično. Jedan je nekako uleteo kroz zadnji prozor u sobu koju ne koristimo. Proveo je ceo dan tamo, sedeći druželjubivo na stolici, gledajući me s rastojanja od jednog koraka, još malo pa oči u oči. Nije se plašio ljudi - još ne. Držala sam vrata zatvorena dok se siva mačka motala okolo. Kasno te letnje večeri, kada su se sve ptice već primirile i pospale, ptić je sa prozora odleteo pravo u gnezdo, držeći se podalje od zemlje. Tako da je možda preživeo.

To me podsetilo na priču koju sam čula od jedne gospođe koja živi na vrhu sedmospratnice u blizini trga Kontrskarp, u Parizu. Ona očas posla spakuje najnužnije i otputuje, budući da nema decu i slobodna je da ide gde god hoće svakog trenutka. Muž joj je mornar. Jednog dana joj je sa vrhova drveća doletela ptica i nije pokazivala nikakve znake da hoće da ide. Ona je veoma uredna žena, poslednja osoba koja bi se bavila ptičijim govancima. Ali „nešto je ušlo u nju”. Raširila je novine po stanu i dopustila ptici da se raskomoti. Ptica na zimu nije otišla na jug kao što bi trebalo; najednom je moja prijateljica shvatila da je *prizemljena* odgovornošću. Ako sada izbaci pticu, u ledeni Pariz, verovatno će uginuti. A trebalo je da otputuje na nekoliko nedelja. Nije mogla da ostavi pticu. Pa je kupila kavez i ponela je sa sobom.

A onda je videla sebe kako izgleda sa strane: „Zamisli me! Mene! Kako stižem u hotel u unutrašnjosti s koferom u jednoj i kavezom u drugoj ruci. Ja! Ali šta drugo sam mogla da uradim? Imala sam pticu u sobi, što znači da sam morala da budem druželjubiva sa gazdaricom i sobaricama. Gospode bože - izokrenula sam se u dušu od čoveka! Stare gospođe su me presretale po stepeništu. Devojke

su mi poveravale svoje ljubavne probleme. Vratila sam se pravo u Pariz i durila se do proleća. Onda sam opsovala i izbacila pticu napolje, otad držim prozore zatvorene. Jednostavno ne volim da me ljudi vole, i tačka!”

Crna mačka je ponovo ostala skotna kada su prvi mačići imali samo deset dana. To me je pogodilo kao veoma neekonomična stvar, ali je veterinar rekao da je uobičajeno. Najmanje iz tog legla - a najmanji su obično i najsladji, jer moraju šarmom da nadoknade snagu ostalih - otišlo je u stan pun studenata. Sedelo je na dasci otvorenog prozora na trećem spratu kada je pas zalajao u sobi iza njega. Propalo se i skočilo pravo kroz prozor. Svi su potrčali na ulicu da pakupe telo. Ali na trotoaru je sedelo mače i lizalo se. Ništa mu nije bilo.

Privremeno bez mačića, crna mačka je sišla sa potkrovlja i vratila se običnom životu. Moguće da je siva mačka mislila kako se crna zauvek bila odselila gore, u materinstvo i odgovornost. I da je prizemlje samo njeno. Shvatila je da nije baš tako; da može da bude ugrožena bilo kada. Ponovo su se bile bitke za pozicije, ovog puta je bilo vrlo neprijatno. Crna mačka je, posle mačića, stekla više samopouzdanja i nije se dala tako lako. Na primer, neće da spava na podu ili na sofi.

Problem je rešen na sledeći način: siva mačka spava kod uzglavlja, crna kod nogu. Ali siva je ta koja me budi. Čitava predstava se sada izvodi za crnu mačku - zadirkivanje, maženje šapom, lizanje, predenje: gledaj me! I trikovi s hranom: gledaj me, gledaj! I lovljenje ptica: gledaj šta ja umem da uradim a ti ne umeš! Čini mi se da tokom tih nedelja mačke uopšte nisu bile svesne ljudi. Živele su u svom svetu, kao deca koja se nadmeću, i za koje su odrasli samo objekti za manipulaciju i podmićivanje, izvan opsesije u okviru koje su svesna isključivo jedna drugih. Ceo svet se suzio na onu drugu, koja mora biti pobeđena, nadmudrena. Mali, sjajan, vreo i zastrašujući svet, kao groznica.

Mačke su izgubile šarm. Radile su iste stvari, izvodile iste akcije. Ali su šarm - izgubile.

Šta je uostalom šarm? Rasipanje lepote, trošenje nečeg prirodom datog. Ali ovde ima nečeg neugodnog, nečeg što se teško može tolerisati, nekakve nepravde. Da li bića kojima je priroda dala mnogo



više nego drugima moraju to i da *vrate*? Šarm je nešto *preko*, nešto što nije neophodno, višak, u suštini *bačena moć*. Siva mačka se prevrće na leđima obasjana sunčevom svetlošću, raskošna, razbludna, predivna, to je šarm i od toga zastaje knedla u grlu. Kada se siva mačka prevrće, potpuno identičnim pokretima, ali pogleda suženog na crnu mačku, to je ružno, čak i sam pokret postaje ružan. Crna mačka je gleda, ili pokušava da imitira nešto za šta nema prirodan dar, i nosi u sebi neku potajnu zavist, kao da krade ono što joj ne pripada. Ako priroda neštedimice obdari neko biće, kao što je obdabila sivu mačku, apsolutnom lepotom i pameću, onda bi i ona to, za uzvrat, morala neštedimice da troši.

Kao što je crna mačka neštedimice majka. Kada se ugnjezdi među svoje mačice, s jednom vitkom šapom prebačenom preko njih, zaštitnički i tiranski, očiju napola sklopljenih, predući negde iz dubine grla, ona je veličanstvena, ona je velikodušna - i potpuno bezbrižno sigurna u sebe. Za to vreme sirota siva mačka, lišena svoje polnosti, sedi preko puta, sada je njen red za zavidljivost i zlovolju, i celo njeno telo, njeno lice, njene uši povučene unazad govore: mrzim je, mrzim je, mrzim je.

Ukratko, tokom nekoliko nedelja nisu prijale ljudima u kući, a svakako ne ni jedna drugoj.

Ali sve se najednom izmenilo, jer je usledilo putovanje na selo, gde nijedna nikad nije bila.

## 7.

Obema je korpa budila sećanja na strah i bol, pa sam pomislila da ne bi želele da putuju u njoj. Pustila sam ih slobodne na zadnje sedište automobila. Siva mačka je momentalno preskočila napred, pravo meni u krilo. Bila je očajna. Celim putem je sedela tu, mjaukala i drhtala, vrištala protest koji nas je dovodio do ludila. Patnja crne mačke bila je tiha i nekako lična, odnosila se na njenu ličnu neugodnost a ne na ono što se događa spolja. Siva mačka je izbezumljeno mjauknula svaki put kad se u uglu prozora ukaže neko vozilo u pokretu. Zato sam je spustila dole, kod nogu, odakle nije mogla da vidi saobraćaj. To joj nije odgovaralo. Morala je da vidi šta to pravi zvuke koji je toliko plaše. U isto vreme mrzela je to što vidi. Sedela je skupljena na mom kolenu, podižući glavu kako se zvuk pojačava, tek da vidi ogromnu crnu skalameriju kako nas obilazi ili mimoilazi - i počne da mjauče. Iskustvo kroz koje prolazi mačka u saobraćaju, nešto je što mi ljudi potiskujemo svaki put kad uđemo u kola. Ne čujemo zaglušujuće zvuke - treskanja, rike, grebanja. Ako bismo ih čuli, pošasavili bismo, kao siva mačka.

Pošto više to nismo mogli da podnesemo, zaustavili smo auto i pokušali da je zatvorimo u korpu. Potpuno je poludela, histerična od straha. Pustili smo je i probali sa crnom mačkom. Njoj je prijalo da bude u korpi, sa spuštenim poklopcem. Do kraja putovanja, crna mačka je čučala u korpi, samo joj je crni nosić virio kroz otvor sa strane. Pomazili smo je po nosu i pitali kako je; odgovarala je tihim tužnim glasom, ali nije zvučala posebno uznemireno. Moguće da je to što je bila noseća uticalo na njenu mirnoću.

U međuvremenu, siva mačka se buni. Uporno mjauče, celim putem, šest sati vožnje do Devona. Na kraju se našla ispod prednjeg

sedišta, a sa njom i besmisleno mjaukanje; nikakve priče, tešenja, umirivanja nisu imala nikakvog efekta. Uskoro je više nismo čuli, kao što ne čujemo ni saobraćaj.

Tu noć smo proveli u kući jednog prijatelja, u selu. Obe mačke smeštene su u prostranu sobu, sa kutijom s peskom i hranom. Morale su biti zatvorene, u kući je bilo drugih mačaka. Golgota sive mačke je zaboravljena, imala je druga posla, da pokaže crnoj ko je gazda. Prva je upotrebila kutiju s peskom; prva je jela; prva je skočila na jedini krevet u sobi. Sedela je na njemu i izazivala crnu mačku da dođe, ako sme. Crna mačka je jela, upotrebila kutiju s peskom, i sela na pod, pogleda uprtog u sivu mačku. Kada je siva mačka, kasnije, sišla s kreveta da jede, crna je skočila na njega, i bila istog časa oterana.

Tako su provele noć. Ili sam ih bar tako zatekla ujutro kada sam ustala, crna mačka na podu, gleda gore, u sivu, koja stražari pri dnu kreveta, s očima kako sevaju nadole. Prešli smo u kućicu za odmor u pustari. Davno je građena, i prazna već neko vreme. Unutra ima jako malo nameštaja. Ali zato je tu veliki kamin. Moje mačke nikada nisu videle vatru. Čim su se cepanice zapalile, siva mačka je preplašeno vrisnula i odletela uz stepenice, pod krevet, gde je i ostala.

Crna mačka je onjuškala prostor u prizemlju, pronašla jedinu fotelju i proglasila je za svoju. Vatra joj je bila zanimljiva; nije se plašila, bar ne sa bezbedne distance.

Ali se zato plašila svega onoga napolju - polja, trave, drveća - što nije zatvoreno u uredne pravougaoonike od cigle, već raspušteno na hektare i hektare, tek tu i tamo ispresecano niskim kamenim zidovima.

Mačke sam morala da izjurim napolje što pre, ne bih li se rešila kutije sa peskom. Kada su shvatile, počele su da izlaze, doduše - na brzinu; ispočetka se nisu micale dalje od cvećnjaka pod prozorom i pošljunčane stazice. Zatim i malo dalje, do kamenog zida pristojne visine. Pa do komada zemlje okruženog zidovima. Zaraslog u koprivu, drač, pustikaru; naseljenog pticama i miševima. Odakle se siva mačka nije trenutno vratila, već iz svoje prve posete. Čučala je neko vreme u ćošku ove minijaturne divljine, brkova, ušiju i repa potpuno uposlenih - slušanjem i osećanjem. Ali još nije bila spremna

da prihvati svoju pravu prirodu. Ptičica koja je iznenada sletela na granu bila je dovoljna da je natera u beg, u kuću, uz stepenice, pod krevet. Gde je ostala danima. Međutim, izgleda da se, kada naiđu neka kola, kad dođu gosti, ili prosto ljudi koji isporučuju drvo, hleb, mleko, u kući osećala uhvaćenom u zamku. Tada pobegne napolje, tamo se osećala sigurnije. Ukratko, bila je dezorijentisana; uopšte nije ličila na sebe, ni traga njenim instinktima. Nije jela; neverovatno je koliko dugo mačka može da izdrži na gutljaju mleka ili vode kada odbija hranu koju ne voli, kada je uplašena ili je malo bolesna.

Bojali smo se da će pobeći - pokušati, možda, da se vrati u London.

Pamtim, bilo mi je oko šest-sedam godina, čoveka koji sedi u našoj sobi sa krovom od palminog lišća, osvetljenoj svetlošću lampe, jedne noći na farmi, i mazi mačku. Sećam se kako gladi životinju, priča joj; krug svetlosti lampe uokviruje sliku - čovek i mačka - sliku koju i sada vidim. Ponovo osećam ono što sam intenzivno osećala i tada - nelagodnost, uznemirenost. Stajala sam pored oca i osećala isto što i on. Šta se dešavalo? Kopala sam po sećanju, provocirala ga da me iznenadi, da počne da radi, prizivajući toplinu na sivom mekanom krznu i njegov preterano osećajan glas. Ali jedino što se vraćalo bila je nelagoda, želja da čovek ode. Nešto mnogo nije bilo u redu. Kako god bilo, želeo je mačku. Bio je drvoseča; krčio je šumu u podnožju planine, na dvadesetak milja od nas. Vikendom je odlazio u Solzberi, ženi i deci. Zapitajmo se: Šta mu je trebala mačka, u kampu podno planine? Zašto odrasla mačka, a ne mače, koje bi naučilo da pripada njemu, ili bar kampu? Zašto baš ta mačka? Zašto smo pristajali da damo odraslu mačku, što je uvek rizično, čoveku koji je samo privremeno u kampu, koji će se sa sezonom kiša vratiti kući, u grad? Zašto? Odgovor se očigledno krije u napetosti koja je te večeri vladala u sobi.

Otputovali smo zajedno sa mačkom.

Uzvišenje u podnožju planinskog venca, parkoliko, sa velikim mirnim drvećem. Nisko ispod drveća, gnezdo belih šatora. Cvrčci krešte. Bio je kasni septembar ili početak oktobra, kišna sezona samo što nije. Vrlo toplo i vrlo suvo. Dalje, među drvećem, škripa testere, uporna, monotona, kao cvrčci. Onda, napeta tišina kad zvuk prestane. Tresak kada još jedno drvo padne, i jak miris koji se oslobađa iz lišća i trave pod udarom granja.

Proveli smo noć na tom vrelom, tihom mestu. I ostavili mačku. U kampu nije bilo telefona, ali se čovek javio sledećeg vikenda i rekao da je mačka nestala. Bilo mu je žao; namazao joj je šape puterom,<sup>3</sup> kao što mu je preporučila moja majka, ali nije bilo mesta gde bi mogao da je zatvori, ne možeš zatvoriti mačku u šator; i pobegla je.

Dve nedelje kasnije, usred jednog vrelog prepodneva, mačka se dovukla u kuću iz divljine. Bila je to jedna dobro uhranjena, negovana siva mačka. Sada se vratila mršava, ofucanog krzna, preplašenih, divljih očiju. Dotrčala je do moje majke i skupila se, gledajući u nju, ne bi li se uverila da je makar ta osoba ostala nepromenjena u zastrašujućem svetu. Onda joj je skočila u naručje i počela da prede i mjauče od sreće što se vratila kući.

Dvadeset milja, dobro, petnaest za pticu, u pravoj liniji, mačka nije mogla da ide pravo. Napustila je kamp, noseći u pravcu u kojem ju je vodio instinkt. Nije bilo puta kojim bi mogla da ide. Između naše farme i kampa nalazila se šuma *puteva*, ugaženih točkovima po prašini, odnosno suvoj travi. Teško da je mogla da prati tragove kola nazad. Mora da je krenula pravo, prečicom, preko puste, nenaseljene zemlje, obrasle sprženom travom, na kojoj je bilo vazda miševa, pacova, ptica, za jelo, ali i neprijatelja - leoparda, zmija, grabljivica. Verovatno se kretala noću. Na putu su joj bile i dve reke, ne preterano ozbiljne na kraju suve sezone. Tu i tamo je bilo prelaza od nabacanog kamenja, ili je, možda, ispitivala obale dok nije našla mesto gde su se grane nadvile nad vodu sa obe strane, pa je prešla preko drveća. Možda je i preplivala. Čula sam da mačke znaju da plivaju, mada nikad nisam videla.

Kišna sezona započela je u naredne dve nedelje. Obe reke su se izlile, neočekivano. Deset, petnaest, dvadeset milja uzvodno dogodila se oluja. Voda se sjurila niz padine i potekla koritom u talasu visokom od pola do pet metara. Mačka je lako mogla sedeti na obali u trenutku kada je talas naišao. Ali imala je sreće sa obe reke. Pokvasila se. Ali se i osušila. Kada je bezbedno prešla i drugu reku, preostalo je još deset milja kroz sprženu travu. Sigurno je hodala slepa, preplašena, gladna, očajna, ne znajući ništa sem da mora da hoda, i da hoda u dobrom pravcu.

Siva mačka nije pobegla, čak i ako je razmišljala o tome. Kada bi u kuću dolazili stranci, ona bi se sakrivala napolju. Što se tiče crne

mačke, ona je bila kod kuće - u fotelji. I ostajala je u njoj.

Za nas je to bio period teškog rada, krečili smo, čistili, plevili are i are korova i čupali koprive. Jeli smo s nogu, nije bilo vremena za kuvanje. Crna mačka jela je s nama, srećna jer je sivu mačku strah eliminisao kao rivala. Crna mačka je bila ta koja nam se mota oko nogu kad uđemo u kući, koja prede, koju mazimo. Sedela je u fotelji i posmatrala nas kako trupkamo napolje-unutra u grubim čizmama, i uživala u vatri, plamenu, crvenom, večito u pokretu, tako da je i sama uskoro - ali ne odmah, trebalo joj je neko vreme - bila ubeđena u ono što ljudi uzimaju zdravo za gotovo, da kamin i mačka idu zajedno.

Uskoro se već ohrabrila da priđe vatri i sedne kraj nje. Skočila je na gomilu cepanica naslaganih u ćošku, a odatle u staru peć za hleb, koja je, odlučila je, bolje mesto za mačiće od fotelje. Ali neko je slučajno u prolazu zatvorio vrata peći. I onda, usred vetrovite noći, začuo se očajnički krik kojim crna mačka oglašava da je bespomoćna, oči u oči sa sudbinom. Krici crne mačke se ne ignorišu: ovo je ozbiljno, za razliku od sive mačke, crna se nikada ne dere bez dobrog razloga. Strčali smo dole. Tužni mjauk dolazio je iz zida. Crna mačka je bila zatvorena u peći za hleb. Ništa opasno; ali se bila preplašila; vratila se na pod, i u svoju fotelju, gde je život provereno bezbedan.

Kada je siva mačka konačno odlučila da izađe iz svog skloništa pod krevetom i siđe, crna mačka je već bila kraljica kuće. Siva mačka pokušala je da je pomete; da je otera sa fotelje i od ognjišta, preteći napinjući mišiće i praveći nagle ljutite pokrete. Crna mačka ju je ignorisala. Siva mačka pokušala je da započne svoje igre sa prvenstvom oko uzimanja hrane. Ali nije imala sreće, svi smo bili previše zauzeti da bismo se igrali sa njom.

Tu je bila crna mačka, srećna ispred vatre, i siva mačka - podalje od nje, isključena.

Siva mačka sedi u prozoru i izazivački mjauče na plamen. Priđe bliže - vatra je ne povredi. Uostalom, tu sedi crna mačka, na rastojanju koliko i dužina brkova od plamena. Siva mačka prilazi, seda na prostirku ispred kamina i posmatra vatru, ušiju povučenih unazad, nemirnog repa. Polako i ona shvata da je vatra iza rešetke nešto dobro. Leže i valja se ispred nje izlažući svoj kremkasti stomak

toploti, kao što ga je izlagala suncu, na patosu, u Londonu. Pomirila se sa vatrom. Ali ne i sa tim da je crna mačka preuzela vodstvo.

Nekoliko dana sam bila sama u kući. Odjednom, nigde nema crne mačke. Siva mačka sedi u fotelji, siva mačka se izležava ispred kamina. Crne mačke nema nigde u kući. Siva prede, liže me i gricka; govori mi kako je lepo biti sam, kako je lepo što nema crne mačke.

Izašla sam da je potražim i našla je u polju, kako se krije. Tužno je mjavknula, uzela sam je i odnela nazad u kuću, odakle je pobegla u strahu od sive mačke. Pljesnula sam sivu mačku.

Kad hoću da se odvezem do radnje ili u pustaru, crna mačka krene za mnom prema kolima, mjavčući. Neće ona sa mnom u kola; nego neće da uopšte ikud idem. Primetila sam da se, kako se odvezem, popne na drvo ili na zid, zaštićenih leđa, i ne silazi dok se ne vratim. Siva mačka ju je tukla kad nisam tu. Dotle je bila već veoma, veoma skotna, drugo leglo došlo je previše brzo posle prvog. Siva mačka je bila mnogo snažnija od nje. Taj put ozbiljno sam pljesnula sivu mačku i rekla joj šta mislim o njoj. Odlično me je razumela. Sada sam, kad nekuda krenem, crnu mačku zatvarala u kuću a sivu ostavljala napolju. Siva mačka se durila. Crna je bila u defanzivi, ali je uz ljudsku podršku ponovo zauzela svoju fotelju i nije puštala sivu mačku ni blizu.

Zato je siva mačka otišla napolje, u baštu, koja se sastojala od četvrt hektara niskih strnjika. Lovila je miševе i donosila ih unutra, ostavljala ih nasred patosa. Nismo bili oduševljeni, izbacivali smo ih napolje. Siva mačka se iselila iz kuće, dane je provodila na otvorenom.

Na kraju puteljka koji vodi između kamenih zidova nalazi se mala čistina koja je, pokazalo se, jednom kada smo posekli travu visoku do ramena, skrivala glatko, tiho jezerce. Visoko drveće nadvija se nad njim; okruženo je travom, i grmljem.

Ima jedan kamen uz obalu jezerceta. Siva mačka sedela je na njemu i gledala vodu. Opasno? Voda je za nju nešto novo kao što je bila i vatra. Vetar je pravio talasiće koji su zapljuskivali kamen i pokvasili joj šape. Oglasila se hirovitim protestom i odjurila nazad do kuće. Tamo je sela ispred vrata, ušiju u pokretu, gledajući niz put prema jezercetu. Polako se vratila - nikako odmah: siva mačka nikada ne bi tako brzo priznala da u vezi sa nečim *možda* nije u

pravu. Prvo se namestila, olizala, doterala, da pokaže kako je nezainteresovana. Onda je krenula prema jezeretu zaobilaznim putem, preko gornjeg kraja bašte, pa se spustila kamenitom obalom. Njen kamen još uvek je bio tamo, kraj vode. I voda, u neznatnom pokretu, bila je tamo. Nad njom se nadvilo drvo. Krenula je kroz mokru travu, uzrujana kao neka stara gospođa. Sela je na kamen i gledala vodu. Granje iznad nje se ljuljalo na vetru; voda joj je ponovo nakvasila šape. Izmakla ih je, sela pravo, ukipila se. Pogledala je gore, u drvo, granje mu se nervozno pokretalo - to joj je bilo nešto poznato. Sada je razmatrala kretanje vode. A onda je uradila nešto što sam videla da radi sa hranom. Obe, i siva i crna mačka, kada im se ponudi neka njima nepoznata hrana, pruže šapu i dodirnu je. Ispipaju je, gurnu, onda podignu šapu do njuške, prvo pomirišu pa liznu novu supstancu. Siva mačka je ispružila šapu do vode, ne baš dodirujući je. Povukla je šapu. Tada je umalo opet pobegla, svi su joj se mišići napeli u impulsu da odjuri, ali odlučila je da ostane. Spustila je glavu i liznula vodu. Zaključila je da joj se ne dopada. Nije kao voda koju noću pije iz moje čaše kraj kreveta; niti kao kapi iz česme, pod koju sa strane poturi usta, da ih uhvati. Gurnula je šapu direktno u vodu, držala je unutra neko vreme, izvadila i olizala je. U redu, voda. Nešto poznato, voda, ili neka njena varijacija.

Siva mačka je čučala na kamenu, lica iznad vode, i posmatrala svoj odraz. Ništa neobično, navikla je na ogledala. Ali onda naiđe talasić i dezintegriše sliku. Pružila je šapu, ali je ona prošla kroz nju, u mokro, nije se zadržala na površini, kao kod ogledala. Uspravila se u sedeći položaj, očitno uznemirena. Ovo je već bilo previše, otperjala je kući kroz vlažnu travu. Tamo je, rekavši pogledom crnoj mački koliko je mrzi, sela kraj vatre, okrenuvši joj leđa. Ova je ipak ostala na oprezu, u svojoj fotelji.

Siva mačka se vratila na jezerce. Na svoj kamen. Sedeći na njemu, posmatrala je ptice, koje bi se, kako mačka napusti čistinu, spustile do vode, pile, igrale u njoj, nadletale je tamo-amo. Siva mačka je sada odlazila na jezerce zbog ptica. Ali nikada tamo nije ulovila pticu. Mislim da zapravo nije ulovila nijednu pticu dok smo bili u selu. Možda zato što tamo ima toliko mačaka da ih ptice već znaju?

Ako se vozite noću okolo, farovi svaki čas uhvate mačke; mačke u živoj ogradi koje love miševе; mačke koja kaskaju pored točka



automobila; mačke na kapiji; mačke na zidu.

Tokom prve nedelje boravka u kućici, koja je zapravo povučena, dobro skrivena iza drveća i zidova od glavnog puta i ostalih kuća, razne mačke su dolazile da vide ko su ti novi ljudi i kakve su nove mačke možda stigle.

Usred noći sam ugledala crvenkasti rep kako nestaje kroz prozor. Pomislila sam - mačka, i vratila se da spavam. Sutradan sam u prodavnici čula da lisice proganjaju dartmurske mačke. Razne gadne priče o liscama i mačkama. Ali ne možeš zatvoriti mačke na selu; okolina sa toliko mačaka ne pruža baš indicije o nekakvoj neposrednoj opasnosti od lisica, ili nečeg sličnog.

Ispostavilo se da crveni rep pripada jednoj zgodnoj crvenkastobraonkastoj mački, koju je oterala siva mačka, do sada već potpuno odomaćena u novom okruženju. Uskoro je rasterivala i posetioce sa kapije, udaljene lepih stotinak metara od kuće. Kuća i polja unaokolo, to je sada bila teritorija sive mačke; viđali bismo je kako se sunča u visokoj travi na maloj poljani iznad kuće, ili spremnu na skok na dugačkoj livadi ispod njega, na kojoj ima slatinastih delova gde ptice dolaze da piju.

A onda - invazija. Ograda na jednoj strani imanja bila je oborena. Jednog jutra sišla sam da upalim vatru i zatekla obe mačke u prozoru, u privremenoj koaliciji, budući da su napolju kršile i lomile i rikale neke ogromne smrdljive zveri kakve one nikada do sada nisu videle. Crna mačka je ispustila svoj tužni, duboki, jauk: Što je mnogo - mnogo je, šta je sad ovo? Ne mogu više, pomozil! Siva mačka je izazivački vrištala iz sigurnosti prozorske daske. Stoka sa obližnjih polja je upala kroz oborenu ogradu i krenula pored kuće na jezerce, na pojilo, i na donju livadu, taman ukusnu za pašu, znali su nekako. Nije bilo nikoga da mi pomogne da oteram stoku, skoro do večeri; a pastir se nije pojavljivao. Pedesetak goveda se raskomotilo kao kod sopstvene kuće i mačke su bile izbezumljene. Trčale su s prozora na prozor, pa pred ulazna vrata, u kratkim, ljutitim jurišima, buneći se ogorčeno, dok nije stigla pomoć i dok ogromne zastrašujuće zveri nisu sprovedene natrag na njihove livade. Sigurnost. Mačke su naučile da im ne pretila opasnost od ovakve životinjske fele. Nekoliko dana kasnije, kapija je ostavljena otvorena i došli su nam poniji iz pustare, a mačke se uopšte nisu uplašile niti protestovale. Osam

malih ponija paslo je u staroj bašti; siva mačka se odmakla od njih, sela na kameni zid i gledala ih. Nije sišla sa zida, ali bila je zainteresovana; ostala je gore sve dok oni nisu odlučili da odu.

Mačke će satima gledati životinje, aktivnosti, radnje koje su im nove. Nameštanje kreveta, čišćenje metlom, pakovanje i raspakivanje kofera, šivenje, štrikanje - gledaće bilo šta. Ali šta vide? Pre nekoliko nedelja crna mačka i nekoliko mačića sedelo je na podu i gledalo me kako krojim. Posmatrali su pokrete makaza, kako mi se pokreću ruke, kako se tkanina nabira na različite načine. Bili su tamo i upijali sve, čitavog prepodneva. Ali ne bih rekla da vide ono što mi mislimo. Šta, na primer, *vidi* siva mačka dok posmatra pola sata bez prekida kako moljci lete u jednom snopu sunčeve svetlosti. Ili dok kroz prozor posmatra lišće kako se pokreće na drvetu? Ili kad podigne pogled preko odžaka, na mesec?

Crna maca, prilježna vaspitačica svojih mačića, nikada nije propustila priliku da nauči novu lekciju ili pouku. Zašto bi inače provela pre podne, sa po jednim mačetom sa svake strane, prateći bleskanje metala po tamnoj tkanini, njuškajući makaze, njuškajući tkaninu, obilazeći oko polja na kome se odvija nepoznata operacija, prenoseći neka zapažanja mačićima, tako da i oni izvode isto, doduše komešajući se i igrajući se? Zatim i oni njuškaju makaze, njuškaju tkaninu, rade ono što je njihova majka upravo uradila. A onda sednu i gledaju. Ona nešto uči, a to isto uči i njih, van svake sumnje.

## 8.

Crna mačka nije bila dobro dok je očekivala druge mačiće. Bila je mršava, sa leđa joj je na jednom mestu, prilično velikom, potpuno otpala dlaka. I bila je preosetljiva: poslednje nedelje pre nego što će se omaciti nije htela da ostaje sama. U kući je bilo puno ljudi, tako da joj i nije bilo teško obezbediti društvo. A onda, tog je vikenda u kući bilo tri žene, vreme je bilo loše, htele smo da se odvezemo do obale i gledamo olujno more. Ali nas crna mačka nije puštala. Sve smo bile nervozne: napete jer nećemo da joj dozvolimo da zadrži više od dva mačeta, budući da nije dovoljno snažna da hrani više. To je značilo da ćemo morati da ubijemo neke.

Počela je da se maci u nedelju, oko deset pre podne. Polako i iscrpljujuće. Prvo mače rođeno je u četiri po podne. Bila je slaba. Potrajalo je otkad ga je izbacila pa dok joj nije proradio refleks da ga oliže. Bilo je to lepo mače. Ali smo se složile da nećemo previše gledati mačiće, niti se diviti njihovoj vitalnosti već u prvim trenucima života. Konačno drugo mače. Sada je već bila jako, jako slaba, i ispustila je svoj žalosni *Pomozi, molim te!* mjauk. U redu, rekle smo, to je to: može da zadrži ovo dvoje a ostalih ćemo se osloboditi. Otvorile smo flašu skoča i popile prilično. Treće mače: e, sad dosta! Četvrto, peto, šesto. Sirota crna mačka, kakav udarnički rad, izbacuje mačiće iz sebe, liže, pere i sređuje - sve u dubini fotelje, koja aktivnost! Na kraju je čista i ona, čisti su i mačići, sisaju. Leži opuštena, veličanstvena, prede.

Hrabra mačka, pametna mačka, lepa mačka... nije vredelo, morale smo da se oslobodimo četiri mačeta.

Pa smo to i učinile. Bilo je strašno. Nas dve smo izašle na dugačku livadu, po mraku, s baterijskim lampama, iskopale rupu, dok je kiša

uporno padala, sahranile četiri mrtva mačeta, klele i psovale prirodu, jedna drugu, život; a onda smo se vratile u kuću, u tihu sobu u kojoj je gorela vatra, tamo je ležala crna mačka, na čistom ćebetu, prelepa, ponosna mačka sa dva mačeta - civilizacija je još jednom trijumfovala. Gledale smo s nevericom u mačice, već toliko snažne, opiru se o zadnje šapice, dok minijaturnim, ružičastim prednjim mese majčin stomak i sisaju. Nemoguće ih je zamisliti mrtve, a bili su odabrani slučajno; da ih je moja ruka podigla sat ranije, ruka sudbine - sada bi ovo dvoje ležalo pod mokrom zemljom u kišnoj noći. Bila je to odvratna noć; previše smo pile; i odlučile definitivno da ćemo crnu mačku operisati, jer stvarno, ali stvarno, ništa nije bilo vredno ovoga.

Siva mačka se popela na rukohvat fotelje, i pružila šapu da dotakne mače; crna mačka je isukala kandže; siva mačka je zbrisala iz kuće napolje u kišu.

Sledećeg dana osećale smo se mnogo bolje; izvezle smo se da vidimo more, koje je bilo plavo i mirno, vreme se promenilo preko noći.

Crna mačka je ponosno prela tako glasno da se čulo u celoj sobi.

A siva mačka je donela nekoliko miševa, koje je poređala po kamenom podu. Dotle sam već bila shvatila da su miševi njen način dokazivanja, poklon; ali nije joj vredelo - teško je naći išta privlačno u mrtvim miševima. Kako ih donese - ja ih izbacim; gledala me je uvređeno, sa ušima povučenim unazad.

Svako jutro kad ustanem, siva mačka sedi pri dnu kreveta, a na podu me čeka novi mrtav miš.

O, ljubazne li mačke. Pametna mačka. Hvala ti mnogo, mačko. Ali ga bacim napolje. A crna mačka izađe za mnom i pojede ga.

Sedela sam na kamenom baštenskom zidu kada sam spazila sivu mačku kako lovi.

Bio je to jedan od onih dana kada se paperjasti oblaci kreću po nebu brzo, tako da su se sunce i tama smenjivali po livadama, kući, drveću, bašti; siva mačka bila je senka među senkama ispod žbuna jorgovana. Bila je mirna ali je gledala pažljivo; mogao se videti slabašan pokret brkova i ušiju, taman kao što lišće i trava drhture na slabom povetarcu. Gledala je, pokrećući oči, strnište na nekoliko koraka od sebe. Ja sam gledala nju. Tela pripijenog uz zemlju, pomerila se prema njemu brzo, kao što se pomera senka grane koja

se njiše. Tamo su bila tri mala miša, puzali su po leglu od suve trave. Nisu je primetili. Zaustavili su se da gricnu nešto, nastavili su, pa opet zastali da se osvrnu okolo. Zašto mačka nije napala tog časa? Bila je manje od četiri koraka udaljena. Ja sam ostala da sedim; mačka je ostala da sedi; miševi su nastavili sa svojim poslom. Prošlo je pola sata. Vrh mačkinog repa se pokrenuo: nipošto nestrpljivo; vidljiv odraz njenih razmišljanja: Ima vremena. Jedan zaslepljujući oblak, sa podnevnim suncem za sobom prosuo je nekoliko desetina kapljica; svaka od njih zlatna; jedna kap pala je mački na lice. Izgledala je iznervirano, ali se nije pomerila. Zlatne kapljice poprskale su miševe. Ukipili su se, šta je sad pa to? Mogla sam da vidim njihove maleckne crne oči kako zveraju. Nekoliko kapi palo je na mačkinu glavu. Zatresla je njome. Miševi su se smrзли, mačka je udisala sivi zrak. Tiho, jedno cijukanje. Mačka je uhvatila jadnog miša. Otimao se. Mačka je ispustila miša malo dalje. Ispružila je šapu; pripremajući kandže na gotovs, napravila je jedan polukružni pokret i vratila miša prema sebi. Cijuknuo je. Ugrizla je. Cijukanje je prestalo. Sela je i počela da se liže, otmeno. Zatim je uzela miša i dokaskala do mene, bacajući ga uvis i hvatajući ga ustima, isto kako je nekad radila sa mačićima. Položila ga je pred moje noge. Sve vreme me je videla ali nije dala ni znaka da je tako.

Društvo je napustilo kuću, ostala sam sama. Bilo je više vremena za maženje mački i pričanje sa njima.

Jednoga dana, u kuhinji, dok sam im seckala hranu i stavljala na tanjiriće, siva mačka je skočila na sto i počela da jede iz jednog. Crna je čekala na podu. Ali kada sam spustila na pod oba tanjirića, siva mačka je otišla: neće ona jesti na podu!

Sledećeg dana isto. Siva mačka pokušava da me natera da je hranim na stolu, na povlaštenom mestu, dok crna mačka ostaje na podu i tu jede. Ne, rekla sam joj, ne dolazi u obzir; naredna tri dana uopšte nije jela u kući; verovatno je jela miševe. Ali svakako ne dok je gledamo. Četvrtog dana ponovo je skočila na sto i ja sam pomislila: Dobro, ovo je zanimljivo, hajde da vidimo dalje. Pojela je sve sa tanjirića, čitavo vreme pogledavajući dole, na crnu mačku koja je jela na patosu: Pogledaj me, ja sam ljubimica!

Posle nekoliko dana i crna mačka je skočila na sto, pokušala da osvoji istu privilegiju. Na šta je siva mačka, ušiju povučenih unazad,

skočila na prozorsku dasku iznad stola i čekala da joj prinesem tanjirić gore. Ako je crna mačka dosegla poziciju na stolu, onda ona zahteva bolju.

Na ovo mi je prekipelo, rekla sam im obema da su nenasnosne i da će jesti na podu ili uopšte neće jesti.

Siva mačka je na ovo otišla od kuće i nije ništa ni jela ni pila danima. Bila je van kuće po ceo dan; onda dan i noć - izbivala po dva-tri dana zaredom. Kada bi se tako nešto dogodilo na farmi u Africi, rekli bismo: Siva mačka je podivljala. I preduzeli bismo korake. Pronašli je, zatvorili u kuću, podsetili je na domaće vaspitanje. Ali u gustu naseljenoj Engleskoj, verovatno nije baš lako podivljati. Čak i u Dartmuru uvek vidiš svetla neke kuće u blizini.

Kada se sledeći put pojavila popustila sam: nahranila sam je na stolu i pohvalila je, a crnu mačku sam, kao, malo izgrdila, sasvim malo - ipak je imala mačića. I siva mačka se vratila u kuću, noći je provodila kod mojih nogu, u krevetu. A ja sam držala kratke, piskave govore iznad svakog mrtvog miša koga donese.

Crna mačka jela je mrtve miševе. Siva nikad. Zanimljivo, nikad nije počela da ga jede pre nego što ga ja vidim. Kad ja prihvatim leš i pohvalim sivu mačku, crna siđe sa stolice i pojede ga, uredno, metodično, dok siva gleda, bez ikakve namere da je u tome spreči. Doduše, stavljala ih je na sto, prozorsku dasku i slična mesta gde je mislila da ih crna mačka neće naći. Ali ih je ova uvek pronalazila: popne se i pojede ga.

A onda se jednog jutra desilo nešto neverovatno.

Otišla sam u Okhempton, u kupovinu. Vratila sam se i zatekla, nasred sobe, gomilicu, kao nekakvu građevinu od zeleniša. Siva mačka je sedela u blizini i gledala me. Crna mačka je sa mačićima čekala u fotelji. Obe su mi skretale pažnju na zeleno brdašce.

Prišla sam i pogledala. Ispod lišća mrtav miš. Siva mačka je uhvatila miša i donela mi ga na poklon. Ali sam se zadržala duže nego što je očekivala, tako da je imala vremena i da ga dekoriše - ili je to bilo upozorenje za crnu mačku: da nisi pipnula miša!

Mora da je triput odlazila do žive ograde, koja je bila sveže ošišana, da donese tri grančice divljeg geranijuma i pažljivo ih složi oko miša.

Dok sam joj zahvaljivala, nijednog trenutka nije sklonila oči sa crne mačke - pogani, superiorni, trijumfalni pogled.

Kasnije sam saznala da lavovi ponekad navlače granje preko životinje koju su upravo ubili. Da je obeleže? Da je sačuvaju od šakala i hijena? Da je zaklone od sunca?

Da li se to siva mačka seća, kroz hiljade godina, svog srodstva sa lavovima?

Pitam se: pretpostavimo da se crna mačka nije pojavila u našoj kući, pretpostavimo da je siva mačka ostala naš jedini vlasnik, i vlasnik kuća u kojima živimo, da li bi se u svojim srednjim godinama uporno trudila da nas šarmira i ulaguje nam se? Da li bi razvila taj komplikovani jezik samopouzdanosti i taštine? Da li bi ikada ulovila pticu ili miša? Vrlo verovatno ne.

## 9.

Vreme je da se vratimo u London. Siva mačka puštena slobodno na zadnje sedište, i ponovo šest sati monotono protestuje, celim putem. Zakratko tišina, kad zadrema. A onda, posebno glasno *mjaaaau!* kada se probudi i shvati da još uvek pati. I ponovo fenomen koji je bio toliko očigledan i na putu za Devon: nije joj bila dovoljna buka, pokret, nelagoda; želela je da *vidi* sva ta pojavljivanja iz daljine, i nestajanja u daljini, zastrašujućih pokretnih objekata. Mogu da se zakunem da se u tim trenucima u njenom *mjaaaau!* čula satisfakcija. Kao neurotičan čovek, crpila je zadovoljstvo iz toga.

Crna mačka je sedela mirno u korpi, zajedno sa svojim mačićima, hranila ih, prela kad gurnem prst unutra da je pomazim po nosu; uopšte se nije bunila, sem kada siva mačka pusti glas posebno visoko, tada joj se pridruži nakratko, *mjauuu!* na *mjauuu!* Zvučalo je kao da misli: ako *ona* to radi, verovatno to *treba* da se radi. Ali nije mogla da je prati sve vreme.

Kad smo stigli i čim sam pustila životinje - bile su kod kuće. Crna mačka odnela je svoja dva mačeta u kupatilo, gde voli da drži mačiće u onom periodu kad im je vreme da se nauče na kutiju s peskom. Siva mačka se momentalno popela uz stepenice i zauzela krevet.

Jesen. Zadnja vrata zatvorena, da ne grejemo dvorište; kutije s peskom na verandi; mačke puštam napolje kad zatraže. Ne naročito često: sasvim su zadovoljne i unutra, kada je napolju hladno.

Crna mačka dobila je divlje teranje. Imala je teranje desetak dana pošto se omacila, u Devonu. Ono, dok je siva mačka bila napolju, u lovu. Crna mačka je bila ostavila mačiće u stolici kraj vatre i otišla napolje da traži mužjaka. Ko zna zašto, nijednog nije bilo uokolo:



verovatno ih je siva mačka dovoljno daleko rasterala. Tek, tada niko nije dotrčao na njen zov, kao što su mačori pojurili kroz bašte i preko zidova, ovde, u Londonu. Zato je morala da krene dalje, u potragu. Prvo je odnela mačiće na sprat, gde je mislila da će biti sigurni, a zatim je otišla do kapije gde je sedela dozivajući i urlajući. Na brzinu bi se vratila do mačića, za crnu mačku ni seks nema prvenstvo nad materinstvom; nahranila ih i vratila se na kapiju. Jedva da je nešto jela, od tolike dreke i žudnje sva se ofucala i izmršavela. Probudila bih se noću i čula je kako doziva na kapiji. Ali nije našla mužjaka; ponovo se podgojila i doterala.

U tih nekoliko meseci, koliko nismo bili u Londonu, mačija populacija se izmenila. Nismo zatekli nijednu od starih. Sivi tigrić je otišao; dugodlaki crno-beli je otišao. Ostao je jedan kojeg smo se jedva sećali, pred naš put bio je nov u kraju, beli, sa sivim mrljama. Nije bilo drugog mačora na raspolaganju, tako da je beli s mrljama postao otac, bili smo živo zainteresovani šta će genetika da nam servira ovaj put.

Jesen je bila hladna i mokra. Kada izađem u zadnje dvorište, obe mačke me prate, gaze pažljivo po vlažnom lišću i uteruju jedna drugu u kuću. Bio je to početak *nekakvog* prijateljstva. Nikada nisu olizale jedna drugu ili spavale zajedno. Ali pomalo su počele da se igraju; doduše, najčešće je ona koja bi započela igru oterana šištanjem. Uvek su se susretale s podozrenjem, njuškale jedna drugoj nos - jesi li prijatelj ili dušmanin? Ličilo je na rukovanje neprijatelja.

Crna mačka je otežala, mnogo je spavala. Siva je ponovo bila šef, izvodila svoje trikove, pokazivala se.

Crna mačka ponovo se omacila u sobi u potkrovlju, dopustili smo joj da zadrži svih šest mačića. Još uvek smo bili ranjivi zbog pomora koji smo sproveli nad poslednjim nakotom da bismo ponovo prolazili kroz to.

Kada su postali mobilni, crna mačka je odlučila da postoji jedna jedina stvar koju želi, jedna jedina, prema tome ostvariće je: mačići moraju da budu ispod mog kreveta. Zato što je soba na tavanu u tom trenutku bila nenaseljena, nije bilo nikoga da joj pravi društvo i da joj se divi. Devojka koja je gore učila imala je momka, i bila je otišla sa njim za Božić. Crna mačka je prilepak. Donela je mačiće. Ja sam ih

snela u kupatilo, puna suknja mačića. Vratila ih je pod krevet. Na kraju je brutalna sila pobedila - zaključala sam vrata.

To je onaj period kada su mačići najslađi a ti čezneš da odu. Mačići pod nogama, mačići na stolu, stolicama, prozorima, zavesama, mačići rasturaju nameštaj. Gde god da pogledaš, neki mali crni šarmer - svi su bili crni, šest crnih mačića, belo-sivi otac nije imao nikakvog udela u njihovom izgledu.

A među njima crna mačka, neumorna, posvećena, prilježna, ne skida pogled sa njih. Pila je mleka i mleka, mnogo više nego što je želela, ali svaki put kad neko mače priđe posudi ona mora da ga nauči kako se to radi. Jela je svaki put kad je mače bilo u blizini tanjirića. Videla sam je kako se udaljava za mačetom, sita i presita, liže se, sprema se da se odmori. Ali u kuhinju stiže drugo mače. Crna mačka se vraća i jede, uz dubok, treperavi zvuk koji koristi za ubeđivanje mačića. Mače dođe i sedne radoznalo kraj majke, gleda je kako jede. Ona jede polako, primorava se. Mače pomiriše hranu, zaključa da je toplo mleko najbolje i okrene se majčinoj sisi. Crna mačka ispusti dubok, naredbodavan zvuk. Mače poslušno ode do tanjirića i pojede zalogajčić ili dva; onda, nakon što je uradilo ono što mu je naređeno, otrči nazad do crne mačke, koja se prući na bok, i pusti ga da sisa.

Ili crna mačka na kutiji s peskom. Upravo je bila napolju i obavila svoje. Ali mače treba da *ima čas*. Crna mačka uđe u kutiju i namesti se u odgovarajući položaj. Zove mačiće: gledajte me. Sedi u pesku, dok se mačići motaju okolo, gledaju ili ne gledaju. Kada primeti da je *jedno* shvatilo, izlazi iz kutije i seda pored nje, ohrabrujući mače predenjem i mjaukanjem da učini to što mu je pokazala. Malecko crno mače imitira mamu. Bravo! Mače izgleda iznenađeno. Mama liže mače.

Nijedni mačići crne mačke nisu prošli kroz period kada kake i piške okolo. Naprotiv, kao opsesivno drilovana deca, previše su brižni oko celog tog posla. Ako ga nužda zadesi dok se igra podalje od kutije s peskom, mače ispusti divlji mjauk; namesti se u ispravnu pozu - ponovo očajan mjauk, nije na pravom mestu. Crna mačka dotrčava da ga spasi; crna mačka tera mače prema prostoriji u kojoj je kutija s peskom. Mače trči prema njoj, upusti koju kap, možda, mjaučući. Konačno u kutiji, koje olakšanje, dok majka sedi sa strane,

odobravajući. O, kako sam ja jedno fino, čisto mače, govori mačetova poza i izraz lica. Mače iskoči iz kutije i biva liznuto s odobravanjem, neobavezan, prislan dodir jezikom koji liči na poljubac.

Sa ovim mačetom je sad sve u redu; ali šta sa ostalima? Crna mačka nastavlja, većito u poslu, proverava njuškice, repove, krzno. I - gde su oni zapravo? U uzrastu neposredno pre nego što treba da odu, oni su po celoj kući. Crna mačka izbezumljeno trči okolo, gore-dole uz stepenice, po sobama: gde ste, gde ste? Mačići se sklupčaju iza kutije, u fioku. Ne dolaze kada ih zove. Zato se ona prostre po podu u blizini, leži na straži, očiju poluzatvorenih, vreba moguće neprijatelje.

Vreme prolazi. Mačići odlaze, jedno po jedno. Izgleda kao da ne primećuje, dok ne ostanu samo dva. Nad njima gorljivo bdije. Ostalo je jedno mače. Crna mačka mu posvećuje svu svoju materinsku pažnju. Poslednje je otišlo. Crna mačka juri po celoj kući i traži ga, mjaučući. A onda prekidač negde unutra promeni položaj - zaboravila je šta ju je to uznemirilo. Popne se uz stepenice i ode da spava na sofi, na svom mestu. Kao da nikad i nije imala mačiće.

Do sledećeg nakota. Mačići, mačići, kiša mačića, najezda mačića. Toliko da počneš sve da ih vidiš kao Mače, kao lišće koje raste na goloj grani, raste i zeleni, zatim opada, potpuno isto, svake godine. Ljudi dođu u goste i pitaju: Šta se desilo sa onim slatkim mačetom? Kojim slatkim mačetom? Svi su oni slatki mačići.

Mače. Mala, živahna kreatura u svojoj providnoj membrani, okružena krvlju i sluzi u kojoj se rodila. Deset minuta kasnije, još vlažno ali čisto, već je na sisi. Deset dana kasnije, mrvica sa zamagljenim očima, otvorenih ustiju koja ispuštaju odbrambeno šištanje protiv ogromne pretnje koja se, oseća, nadvija nad njom. U divljini, ovo bi bila potvrda, mače bi na ovoj prekretnici postalo divlja mačka. Ne, ljudska ruka ga dotakne, ljudski miris se obavije oko njega, ljudski glas ga umiri. Uskoro izlazi iz brloga, siguran da mu gigantska bića koja se kreću okolo neće nauditi. Gega se, skakuće, na kraju trči po celoj kući. Piški i kaki u kutiju sa peskom, liže se, pije mleko, glođe zečiju kosku, i ne daje braći i sestrama. Očaravajuće mače, ljupko mače, prelepa krznena zverčica - i onda ode. Njegova ličnost biće formirana u novom domaćinstvu, dotle, dok je bilo sa

majkom bilo je *samo* mače, budući da je bilo dete crne mačke, veoma lepo negovano, nego šta.

Možda bi, kao i siva mačka, sirota matora usedelica, i crna mačka, da smo je *sredili*, gledala u mačiće kao da pojma nema šta je to. A možda bi njeno sećanje na mačiće istrajalo, zato što ona kad ima mačiće ima ih svakog sekunda, danju i noću, svaki njen instinkt je okrenut njima, za njih bi umrla hiljadama smrti, bez razmišljanja.

Imali smo jednu mačku, odavno. Ne sećam se zašto je podivljala. Mora da se bila neka užasna bitka za naklonost ljudi. Možda je pala neka teška uvreda, prevelika za mačiji ponos. Tek, matora mačka je otišla od kuće i nije je bilo mesecima. Nije to bila neka lepa životinja, ličila je na staru ponjavu, sa belim, crnim, sivim i crvenkastim mrljama i prugama. Jednog dana se vratila i sela na ivicu čistine na kojoj je bila kuća; gledala je kuću, ljude, vrata, druge mačke, piliće - porodicu iz koje je bila isključena. Onda se odšunjala nazad u divljinu. Sledeće večeri, tihe, zlatne večeri, evo je opet, stara mačka. Živina je već bila zatvorena u kokošinjce. Pomislili smo da je možda došla da ukrade pile i oterali je. Priljubila se uz travu i nestala. Sledeće večeri, eto nje. Majka je otišla do ivice odakle se pružala nepregledna divljina i pozvala je. Bila je oprezna, nije htela da priđe. I bila je vrlo, vrlo skotna: velika mršava životinja, kost i koža, koja vuče tešku oteklinu stomaka. Bila je gladna. Bila je to sušna godina. Suša je snizila i istanjila travu, spržila grmlje: sve unaokolo bili su kosturi; suve travke; tanušni listići, skoro senke. Grmlje je bilo patuljasto; drveće je, sa lišćem istanjenim i isušenim, pokazivalo skelet od stabla i granja. Pejzaž je bio sablasan. I brdo na kome je bila naša kuća, u kišnoj sezoni gusto obraslo vegetacijom, tako meko i gusto, bilo je golo golcato. Njegov oblik, lagani uspon prema visokom grebenu, a onda nagao pad prema dolini, sada se jasno ocrtavao ispod obruba od suvog granja. Ptice i glodari verovatno su se preselili u neke vlažnije predele. A mačka nije dovoljno podivljala da bi krenula za njima, daleko od mesta o kome je još uvek mislila kao o domu. Možda je bila previše iscrpljena od gladi i tovara mačića u stomaku da bi se dala na put.

Odneli smo joj mleka, popila ga je, ali obazrivo, svi mišići napeti sve vreme, za skok. Ostale mačke iz kuće okupile su se da zveraju u otpadnicu. Kad je popila mleko, opet je pobegla na mesto gde se

krila. Svake večeri je dolazila na kućni prag da bude nahranjena. Neko od nas bi držao ljutite kućne mačke podalje; neko drugi joj je za to vreme davao mleko i hranu. Držali smo stražu dok je jela. Bila je nervozna: grabila je svaki zalogaj kao da ga krade; naglo se udaljavala od tanjira i posude s mlekom, a onda vraćala. Pobegla bi pre nego što pojede sve; nikome nije dozvoljavala da je pomazi, ma ni da priđe blizu.

Jedne večeri smo je pratili, sa distance. Nestala je na pola puta do podnožja brda. To je zemljište nekada davno bilo minirano i raskopano, u potrazi za zlatom. Neki od rovova i tunela su se zarušili, pljuskovi su isprali tlo. Okna su bila napuštena, možda je bilo nakupljeno i nešto kišne vode u njima. Preko njih je bilo navučeno granje, ne bi li sprečilo stoku da prolazi tuda i upadne. Mora da se mačka krila u jednoj od tih rupa. Zvali smo je ali se nije odazivala, pa smo je ostavili na miru.

Kišna sezona nastupila je najednom, u dramatičnoj oluji; svi vetrovi, munje i gromovi na gomili; kiša koja lije. Ponekad ta prva oluja bude i jedino što se dogodi, danima, nedeljama. Te smo godine, međutim, imali nekoliko nedelja neprestanih oluja. Nova trava se podigla. Grmlje i drveće se obuklo u zeleno. Sve je bilo toplo, mokro i bujno. Matora mačka je došla jednom ili dva puta do kuće; a onda je prestala. Složili smo se da ponovo lovi miševe. A onda smo jedne noći, usred snažne oluje, začuli pse kako laju i mačku kako mjauče ispred kuće. Izašli smo, sa fenjerima u rukama; kroz sivu zavesu kiše vetar je čupao granje i besno savijao travu. Psi su se krili na verandi, odatle su lajali na mačku, koja je čučala napolju na kiši, oči su joj se zelenele pod svetlošću fenjera. U međuvremenu se očito bila omacila. Bila je skelet a ne mačka. Doneli smo joj mleka i rasterali pse, ali to nije bilo ono što je htela. Sedela je na pljusku i žalosno mjaukala. Tražila je pomoć. Obukli smo kišne mantile preko noćnih košulja i zaronili za njom u crnu oluju, sa loptastim munjama iznad glava koje su osvetljavale vodenu zavesu. Na prelazu u divlje, neraskrčene, predele smo zastali i osmotrili - došli smo do područja sa starim rovovima i oknima. Bilo je opasno srljati među rastinje pred nama. Ali mačka je ispred nas, doziva, naređuje. Pošli smo polako, sa fenjerima u rukama, kroz travu do struka visoku i grmlje, pod snažnim naletima kiše. Odjednom se mačka više nije videla, čula se

odnekud ispod naših nogu. Tik ispred nas je stajala gomila starog granja. Što je značilo da smo na ivici okna. Mačka je bila negde dole. Pa, ipak nećemo usred noći vući brdo klizavih trulih grana sa otvora okna koje se zarušava. Uperili smo svetiljke kroz granje, učinilo nam se da vidimo mačku kako se kreće, ali nismo bili sigurni. Ostavili smo jadne životinje, vratili se kući, popili kakao u toploj, osvetljenoj sobi.

Ali smo loše spavali, brinuli smo za sirotu mačku i ustali smo u pet, sa prvim svetlom. Oluja je prošla, ali se sve cedilo. Izašli smo napolje, u svežinu zore, na istoku, tamo gde će se uskoro pojaviti sunce, ukazale su se crvene pruge. Sišli smo u raskvašeno grmlje, do gomile starog granja nad oknom. Ni traga od mačke.

To je okno bilo oko dvadeset pet metara duboko, presečeno na dva mesta poprečnim tunnelima. Prvi je trebalo da bude negde na tri metra, drugi mnogo dublje. Zaključili smo da je mačka mačiće stavila u prvi tunel, koji se pružao nekih šest-sedam metara, nakoso, u dubinu. Uopšte nije bilo lako skloniti mokro granje sa otvora: potrajalo je. Kada smo konačno raščistili ulaz u okno, pokazalo se da to više uopšte nije pravilan kvadratni presek, kakav je nekada bio. Zemlja se odronila, sitnije granje je poupadalo i načinilo nešto nalik platformi, na pet metara dubine. Po njoj je bilo isprane zemlje i sitnog kamenja. Bila je to nekakva tanka konstrukcija, ali veoma tanka, kroz nju je svetlucala kišna voda koja je ispunila dno okna. Vrlo blizu ispod nas, sad kad su ivice otvora skliznule, na možda dva metra, mogli smo da vidimo otvor poprečnog tunela, rupu kvadratnog preseka, stranica od oko metar i dvadeset, takođe zarušenih. Legneš li u klizavo crveno blato, licem nadole, držeći se za grmlje za svaki slučaj, mogao si zaviriti dosta duboko u tunel - nekoliko metara. Gde se jedva nazirala mačkina glava. Bila je prilično mirna, virila je iz crvene zemlje. Pomislili smo da se tunel odronio od sve te kiše, bila je napola zatrpana i verovatno mrtva. Pozvali smo je: začuo se slabašan neprijatan zvuk, pa još jedan. Znači nije mrtva. Ali problem je bio kako da dopremo do nje. Besmisleno je da pokušamo da pričvrstimo čekrk u mokru zemlju koja može da klizne svakog momenta. A ona platforma od zemlje i granja nikako ne bi mogla da izdrži čoveka: teško je bilo poverovati da je izdržavala i mačku, koja je morala skakati na nju više puta dnevno.

Privezali smo debeo kanap za drvo, sa velikim čvorovima na svaki metar, i spustili ga preko ivice, pazeći da se ne iskalja i postane klizav. Onda se jedno od nas spustilo, s korpom, do otvora poprečnog tunela. Tu je čučala mačka u raskvašenom crvenom tlu - bila je ukočena od hladnoće i vlage. A pored nje šest mačića, nedelju dana starih, još slepih. Izbezumila se jer je oluja prethodne noći toliko kiše navukla u okno i natopila zemlju da su zidovi i tavanica počeli da se obrušavaju; leglo koje je pronašla, i koje se činilo sigurno i suvo, pretvorilo se u mokru smrtonosnu zamku. Došla je do kuće da bismo joj spasili mačiće. Plašila se da priđe bliže zbog neprijateljstva drugih mačaka i pasa, kao što se i nas možda plašila, ali je prevazišla strah da bi dovela pomoć za mladunče. Ali joj pomoć nije bila pružena. Mora da je izgubila svaku nadu te noći, kako se kiša slivala a zemlja klizila svuda oko nje, kako je nivo vode rastao iza nje, u mračnom tunelu koji se ruši. Ali je nahranila mačiće, bili su živi. Siktali su i komešali se dok su stavljeni u korpu. Mačka je bila previše ukočena od hladnoće da izađe sama. Prvo su izvučeni ljutiti mačići, dok je ona čučala na mokroj zemlji i čekala. Korpa je ponovo spuštена i mačka je izvađena napolje. Mačija porodica odvedena je u kuću, dobili su svoj kutak, hranu, zaštitu. Mačići su porasli i udomljeni; a ona je ostala kućna mačka - i verovatno nastavila da se maci.

## 10.

Proleće. Vrata otvorena. Zemlja miriše na *ново*. Siva i crna mačka se jurcaju i vijaju po dvorištu i zidovima. Izležavaju se na slabašnom suncu - ali na pristojnoj udaljenosti jedna od druge. Ustanu, susretnu se, obazrivo, onjuškaju se, nos u nos, ova strana, ona strana. Crna mačka uđe unutra da obavlja svoje materinske dužnosti; siva mačka ode da lovi.

Siva mačka je u Devonu stekla nove navike. Senzitivnija je, brža, ubitačnija. Leži ispružena na zidu satima, ne pomerajući se uopšte. Kako ptica sleti, ona se baci na nju. Ili, iznenađujuće, uopšte se ne baci. Sa ravnog krova pozorišta vidi se parče komšijske bašte u kojoj se skupljaju ptice. Siva mačka leži na krovu, ne čuč, opružena je, s obrazom na šapi, rep joj je miran. Ali ne spava. Očima fiksira vrapce, drozdove, čvorke. Posmatra. Onda ustane; izvije leđa u luk, lagano; protegne zadnje noge, pa prednje. Ptice se smrznju kad je vide. Ali ona zevne i ignorišući ih dostojanstveno odšeta kući. Ili sedi u dnu mog kreveta i gleda ih kroz prozor. Tu i tamo joj rep malo zaigra - ali to je sve. Može da potraje i pola sata, nezainteresovani posmatrač: ili se bar tako čini. Da bi u trenutku nešto povuklo okidač njenog lovačkog instinkta. Počinje da njuška, brkovi se pokrenu: već je skočila s kreveta i eno je na stepeništu, na putu u dvorište. Šunja se, smrtonosna zver, uza zid. Tiho skače - ali ne na zid, ne: kao u crtanom film, obesi se prednjim šapama o ivicu zida, zadnjima nogama se pridržava, a isturi samo glavu i izviđa stanje u susednom dvorištu. Mnogo je smešna. Moraš da se nasmeješ. Ali čemu? Odjednom siva mačka ne pozira, nije samosvesna, ne namešta se da izazove divljenje. Možda kontrastu između njene pune koncentracije, apsolutnog intenziteta sa kojim deluje, i potpune



beskorisnosti onoga što sledi: ubistvo male životinje koju čak neće ni da pojede.

Dok se ti još uvek smeješ, ona je već preskočila zid i uhvatila pticu, evo je vraća se sa njom. Trči u kuću sa pticom u zubima - ali ne, potpuno neobjašnjiva ljudska bića su se sjurila niz stepenice i zatvorila zadnja vrata. Pa se onda igra sa pticom u dvorištu dok joj ne dojadi.

Jednom se neka ptica zaletela s krova, prekasno videla zid, udarila u njega i ostala da leži, onesveščena, ili mrtva, na zemlji. Siva mačka i ja smo bile u bašti. Zajedno smo se približile ptici. Siva mačka uopšte nije bila zainteresovana - obična mrtva ptica, mislila je. Setila sam se kako se crna mačka povratila od topline ruku, pa sam podigla pticu. Sela sam na ivicu cvećnjaka; siva mačka u blizini, posmatra. Stavila sam pticu između nas, osvestila se, zadrhtala; podigla je glavu, oči su joj bile bistre. Gledala sam mačku. Nije reagovala. Ptica je pružila svoje oštre kandže u moj dlan i gurnula kao kad beba proverava snagu guranjem nogama. Pustila sam pticu da mi sedne na jedan dlan, pokrila sam je drugim. Delovala je puna života. Za sve to vreme siva mačka jedva da je pogledala u pticu. Podigla sam pticu na dlanu, ostala je tu da sedi koji trenutak. Mačka i dalje nije reagovala. Onda je ptica raširila krila i poletela. U tom trenutku mačkini lovački instinkti su proradili, mišići su se zgrčili, bila je spremna na skok. Ali dotle je ptica već odletela, pa se mačka opustila i prepustila umivanju. Počela je da se liže. Njeni pokreti tokom tog događaja bili su jednaki kao oni neposredno pre nego što se prvi put omacila - kada je imala prinudnu radnju da napravi leglo za mačiće. Neke akcije su preduzete; jedan njen deo bio je angažovan; ali ona toga nije bila potpuno svesna; nije bila *uključena* kao kompletno biće.

Verovatno je u pitanju bio neki određeni pokret koji je ptica načinila, poseban signal koji je privukao lovca u mački; dok god do njega nije došlo mačku ptica nije zanimala, nije imala nikakav odnos prema njoj. Ili je u pitanju bio zvuk. Ubeđena sam da izbezumljeno cvrkutanje uhvaćene ptice, cijukanje miša, kod mačke budi žudnju za mučenjem, za torturom. Uostalom, i kod ljudi bučno iskazivanje straha izaziva snažne emocije: paniku, bes, neodobravanje - opruge morala su okinute. Želite da spasite životinju, udarite mačku, ili se

izmaknete od celog tog životinjskog posla negde gde ga nećete ni čuti ni videti, negde gde ne morate ni da znate za njega. A onda se neki šraf samo malčice odvije i vi ste već zarili zube, zabili kandže, u krvavo meso.

Ali *koji* šraf? To je pitanje.

Moguće da za mačku to nije zvuk, već nešto drugo.

Veliki južnoafrički prirodnjak, Eugen Maris, opisuje u svojoj izvanrednoj i prelepoj knjizi, *Duša belog mrava*, kako je pokušao da istraži na koji način komuniciraju insekti. Nekakve *toktokkie*<sup>4</sup> bube. Nemaju organe za proizvodnju zvuka, a opet svi znaju za njihov sistem dogovaranja lakim kuckanjem. Opisuje kako je proveo nedelje sa jednom bubom, posmatrajući je, razmišljajući o njoj, eksperimentišući. A onda, najednom, onaj čudesan momenat u kome je došao do očiglednog zaključka, da to uopšte nije zvuk već vibracija: toliko fina da je potpuno van našeg domašaja. Simfonija zvukova, *klik*, *skvik*, *bzzz*, preko koje mi doživljavamo svet insekata - u toploj letnjoj noći, na primer - za njih je sistem različitih signala koje mi ne možemo da uhvatimo, grubi kakvi jesmo. Pa da: očigledno. Kad vidiš, očigledno je.

Oko naših ušiju, svi ti komplikovani jezici koje ne umemo da interpretiramo.

Možeš nešto da gledaš desetinu puta razmišljajući *kako je ovo divno*, ili *kako je čudno*, dok, uvek neočekivano, najednom ne izroni smisao.

Na primer: kada mačići crne mačke porastu dovoljno da šetaju okolo, siva mačka se uvek, ali nikada dok crna gleda, došunja do mačeta - a to je ono što je posebno čudno - kao da su mačići za nju potpuno nov fenomen, kao da nikada nije i sama imala mačiće. Došunja se do njega *otpozadi*, ili *sa strane*. Onjuši ga ili spusti šapu na njega, probno, eksperimentalno: možda će ga čak i liznuti žurno nekoliko puta. Ali nikad spreda. Nikad je nisam videla da pristupa mače tu spreda. Ako se mače okrene i suoči se sa njom, druželjubivo i radoznalo, nimalo neprijateljski raspoloženo, siva mačka zauzima preteći položaj, izvija leđa, nakostreši se - nekakav mehanizam je upozorava.

Mislila sam to je samo siva mačka, čiji su seksualni i materinski instinkti oteti od nje, i koja je, uostalom, poznata kukavica. Ali pre

nekoliko nedelja je jedno mače preduzelo svoju prvu šetnju u baštu: njuškalo, razgledalo, ispitivalo. Uto je naišao njegov otac, beli mačak sa sivim mrljama; prišao mu je na identičan način kao siva mačka, došunjao se obazrivo. Onjušio mače s leđa. Mače se okrenulo i našlo lice u lice s ovom novom prikazom, na šta je odrasli mačor odskočio unazad, šišteći preplašen, *ugrožen* od te malecke stvari koju bi mogao da ubije jednim zamahom šape.

Da li to priroda štiti maleno biće od odraslih njegove rođene vrste u uzrastu kad još ne može da im se suprotstavi telesnom snagom.

Mačke trenutno imaju četiri i dve godine.

Siva mačka nije još ni na polovini svog životnog puta - pod uslovom da bude imala sreće.

Sad skoro, pre izvesnog vremena, nije je bilo jedne večeri kada smo pošli na spavanje. Uopšte se nije pojavila te noći. Ni sledećeg dana. Uveče, s obzirom da sive mačke nije bilo, crna je zauzela njeno mesto u krevetu.

Sutradan sam uključila sve odbrambene mehanizme: pa dobro, to je samo jedna mačka, i slično. Ali i obavila rutinske radnje: Da li je neko video sivu mačku koja liči na sijamsku, s kremkastim stomakom na crne tufne? Niko je nije video.

U redu, sledeći put kad crna mačka bude imala mačiće, zadržaćemo jedno, bar ćemo imati u kući dve mačke koje su prijatelji, koje će uživati u društvu.

Vratila se posle četiri dana, dotrčala preko zidova. Možda je bila ukradena pa pobegla; možda je bila u poseti kod neke porodice koja joj se dovoljno ulizivala. Crna mačka uopšte nije bila srećna što je vidi.

S vremena na vreme, kad misle da ih niko ne čuje, ljudi po kući drže mačkama predavanja: Budale, idioti, zašto ne možete da budete prijateljice? Pomislite samo koji provod propuštate, kako bi to bilo lepo!

Prošle nedelje slučajno sam stala sivoj mački na rep: ispustila je vrisak a crna mačka je odmah skočila da ubije: trenutni refleks. Siva mačka je izgubila prednost i zaštitu i ovo je moj trenutak, pomislila je crna mačka.

Izvinila sam se sivoj mački, pomazila obe. Prihvatile su ovu pažnju, gledajući jedna u drugu sve vreme, otišle svaka svojim putem,

prema svom tanjiriću, pa na svoje mesto za spavanje. Siva mačka se valja po krevetu, zeva, doteruje se, prede: omiljena mačka, glavna mačka, kraljica mačka po pravu lepote i snage.

Crna mačka pokušava da se skrasi ovih dana - trenutno nema mačića okolo - u ćošku hodnika, s leđima uza zid, odakle može da kontroliše napadače iz bašte i pokrete sive mačke po stepeništu.

Kada zadrema, s poluzatvorenim očima, postaje ono što stvarno jeste, njeno pravo *ja* kada nije materinstvom uvučena u preterano prilježnu posvećenost. Mala, blistava, čvrsta životinja, crna, crna mačka, sa njenim otmenim, zakrivljenim, rezervisanim profilom.

'Mačko iz Senke! Mačko iz Vatre! Alhemičareva mačko! Ponoćna mačko!'

Ali crnu mačku danas ne interesuju komplimenti, ne želi da je uznemiravaju. Pomazila sam je po leđima; samo se neznatno izvila. Ispustila je kratak zvuk nalik onome kad prede, ljubaznost prema strancu, a onda se zagledala negde daleko, u skriveni svet iza svojih žutih očiju.

# Rufus Neuništivi

## 11.

Okolnosti su počele da jure svoju senku, mesecima unazad. Čitavog tog proleća i leta, kad god bih išla trotoarom, ofucani narandžasti mačak bi se pojavio ispod kola, ili iz nekog prednjeg dvorišta i stao intenzivno da pilji u mene - nije se dao ignorisati. Nešto je hteo, ali šta? Mačke po trotoarima, mačke po baštenskim zidovima, mačke koje vam prilaze sa kućnih pragova, tegle se i mašu repovima, pozdravljaju vas, pođu nekoliko koraka sa vama. Sve one žele društvo, ili su ih bezdušni vlasnici izbacili napolje, što se svakodnevno događa, mole za pomoć glasnim, zahtevnim - mjauuuu! - koji znači da su gladni, ili žedni, ili im je hladno. Mačka koja se mota oko vaših nogu na ćošku verovatno se misli da li bi mogla da zameni siromašne gazde za neke bolje. Ali ovaj mačak nije mjaukao, samo je gledao, zamišljen. Imao je prodoran pogled žuto-zelenih očiju. Onda je počeo da me prati duž ulice, probno, pogledavajući na mene sve vreme. Pokazivao bi mi se svaki put kad izlazim ili ulazim u kuću, naselio se u moju savest. Da li je gladan? Iznela sam mu malo hrane i stavila pod kola, pojeo je nekoliko zalogaja, ostavio resto. Bio je u nekoj velikoj iznudici, očajan, znala sam. Da li je imao kuću u našoj ulici, neku lošu? Činilo se da najčešće sedi ispred jedne, blizu naše, jednom, kada je neka stara žena ušla unutra on je ušao za njom. Dakle nije bio beskućnik. Međutim, nastavljao je da me prati, čak je jednom, kada se trotoar napunio gomilom bučne školske dece, šmugnuo u naše prednje dvorište, preplašen, i otpratio me sve do vrata.

Bio je žedan, a ne gladan. Ili toliko žedan da je glad bila u drugom planu. Bilo je to leto 1984, sa dugim periodima toplog vremena. Mačkama koje su na ceo dan izbačene iz kuće uopšte nije bilo lako.

Jedne večeri sam iznela posudu sa vodom na prednju verandu - ujutro je bila prazna. Onda sam, kako se talas vrućine nastavio, stavila i drugu posudu sa vodom na zadnji balkon, do koga je pristup bio moguć preko drveta jorgovana, dugačkim skokom sa jednog krovića. I tu posudu sam svakog jutra zaticala praznu. Jednog vrelog, prašnjavog dana ugledala sam narandžastog mačora na zadnjem balkonu kako čuči nad činijom sa vodom i pije, pije, pije... Popio je svu vodu i tražio još. Napunila sam činiju, popio je i to. Što je moralo značiti da mu nešto nije u redu sa bubrezima. Sada sam ga malo pažljivije pogledala. Mršav mačak, prljavog, ofucanog krzna preko kvrgavih kostiju. Ali je imao dlaku prelepe boje, kao vatra, kao lisica. Bio je, kako kažu, *ceo mačor*, sa svoje dve dlakave loptice uredno nasađene pod repom. Uši su mu bile poderane, sve u ožiljcima od tuča. Sada ga više nije bilo na ulici kada ulazim i izlazim iz kuće, preselio se sa prednje scene, na kojoj su pretile opasnosti od kola u pokretu i dece koja se jurcaju i galame, na zadnju scenu - dugačkih neurednih bašti, grmlja i drveća, ptica i drugih mačaka. Boravio je na našem malom balkonu, među saksijama sa biljkama, ograđenom niskim zidom. Preko njega je drvo jorgovana pružilo svoje grane, uvek pune ptica. Mačak je ležao u uzanoj senci uza zid, činija za vodu većito prazna. Kad god me vidi ustane i čeka kraj nje - hoće još.

Do tada smo već u kući shvatili da moramo da odlučimo. Da li hoćemo još jednu mačku? Već smo imali dva divna, velika, lenja, *neutralisana* mačora, koji su uvek tako dobro paženi da su verovali da su hrana, komfor, toplota, sigurnost, nešto što im život duguje, budući da nikada ni za šta nisu morali da se bore. Ne, nismo želeli još jednu mačku, a posebno ne bolesnu. Ali smo sada toj matoroj napuštenoj olupini uz vodu iznosili i hranu, ostavljali je na balkonu, tako da zna da se radi o usluzi a ne o njegovom pravu, da nam ne pripada i da ne može da ulazi u kuću. Šalili smo se da nam je to *spoljna* mačka.

Vrućine su se nastavljale.

Trebalo ga je odvesti kod veterinara. Ali to bi značilo da je on naša mačka, da imamo tri, a da će one dve biti ljute i zabrinute i uvređene zbog pridošlice koji izgleda polaže neka prava na nas, makar i ograničena. Osim toga, šta sa staricom koju on, izgleda, posećuje?

Gledali smo ga kako kruto korača niz stazicu, skrene desno da se uspenra uz ogradu, prepreči kroz jednu baštu, pa kroz drugu, narandžasto krzno mu blista naspram omlitavele trave, a onda nestane, verovatno pred zadnjim vratima kuće u kojoj je dobrodošao.

Vrućine su prestale i počele su kiše. Narandžasti mačak je stajao na balkonu, na kiši, krzna potamnelog od vode koja lije po njemu i gledao me. Otvorila sam kuhinjska vrata i on je ušao unutra. Rekla sam mu možeš da koristiš ovu stolicu, ali isključivo ovu stolicu; to je bila njegova stolica i ne sme da traži više od toga. Popeo se na nju, legao i pogledao me staloženo. Imao je auru onoga ko *zna* da mora da iskoristi sve što mu sudbina nudi, pre nego što ga odbaci.

Kada nije padalo, držali smo otvorena vrata prema balkonu, prema drveću, bašti. Mrzeli smo ih zatvorena, sa staklom i zavesicama. Još uvek je mogao preko jorgovana da siđe u baštu i obavlja svoje. Celog tog dana ležao je na stolici, sišavši trapavo tek nekoliko puta sa nje da ispije još jednu činiju vode. Sada je jeo mnogo više. Nije mu se desilo da prođe pored tanjirića i činije a da ne pojede makar koji zalogaj, ili popije malo, znao je da nikada ništa ne može da uzme zdravo za gotovo, pa ni ovu milost.

Bio je mačak koji je imao dom i izgubio ga. Znao je šta je to biti kućna mačka, ljubimac. Voleo je da ga maze. Njegova priča bila je poznata. Imao je dom, neke ljudske prijatelje koji su ga voleli, ili su bar mislili tako, ali to nije bio dobar dom, ljudi su previše odlazili i ostavljali ga da sam pronalazi hranu i sklonište, o njemu su brinuli dok im to odgovara, a onda se odselili iz ulice i ostavili ga. Neko vreme je dobijao hranu kod starice, ali izgleda nedovoljno, ili nije dobijao vode. Sada je izgledao bolje. Ali se nije umivao. Ojačao je, naravno, ali je bio demoralisan, bez nade. Verovatno je bio ubeđen da više nikada neće biti ničiji? Posle nekoliko dana, kada je već znao da ga nećemo izbaciti iz kuhinje, počinjao je da prede kad god neko uđe. Ni ja ni iko od ljudi koji su posećivali kuću nikada nije čuo mačku da prede tako glasno kao on. Ležao je na stolici, bokovi su mu se dizali i spuštali, a njegovo pređenje se orilo po kući. Želeo je da *znamo* da je zahvalan. Bilo je to proračunato pređenje.

Očekali smo ga. Očistili smo mu krzno umesto njega. Dali smo mu ime. Odveli smo ga kod veterinara, priznajući tako sebi da imamo treću mačku. Bubrezi su mu bili u lošem stanju. Imao je čir u jednom



uvetu. Falili su mu neki zubi. Imao je artritis ili reumatizam. I srce mu je moglo biti jače. Ali nije bio mator mačak, osam ili devet, u najboljim godinama samo da je neko bolje vodio računa o njemu, ali živeo je kako je mogao, i to neko duže vreme, izgleda. Mačke po velikim gradovima koje moraju da preturaju po đubretu i prose hranu, i spavaju napolju po lošem vremenu ne žive dugo. Uskoro bi uginuo, da ga nismo spasili. Pio je svoje antibiotike i vitamine, i ubrzo posle prve posete veterinaru započeo bolan proces umivanja. Ali bio je suviše ukočen da bi dosegao sve delove tela, bio je to mukotrpan i samopregoran rad da postane ponovo čista i civilizovana mačka.

Sve se ovo odvijalo u kuhinji, na stolici, koju se plašio da napušta. Njegovo mesto. Njegov mali prostor. Njegov oslonac o život. A kada izađe na balkon gleda u nas da slučajno ne zatvorimo vrata za njim; plašio se da bude izbačen napolje više od svega; ako bi iko načinio i najmanji pokret koji bi mu zaličio na zatvaranje vrata samo bi bolno šmugnuo unutra i smestio se na svojoj stolici.

Voleo je da mi sedi u krilu, kada se to desi odmah se da na posao, prede i gleda nagore, tim svojim pametnim sivo-žutim očima: Pogledaj, zahvalan sam ti, i kažem ti to.

Jednoga dana, dok su presuditelji njegove sudbine sedeli u kuhinji i pili čaj, skočio je sa stolice i polako došetao do vrata prema ostatku kuće. Tu je zastao i okrenuo se, s najopreznijim mogućim pogledom. Nije mogao pitati jasnije: Smem li dublje u kuću? Smem li da budem normalna kućna mačka? Dotle smo već bili više nego raspoloženi da ga prihvatimo, ali druga dva mačora su izgleda bila u stanju da ga tolerišu jedino ako ostane gde jeste, u kuhinji. Pokazali smo mu njegovu stolicu i on se poslušno uzverao na nju, gde je ležao tih i razočaran neko vreme, a onda počeo da prede.

Nepotrebno je reći zbog čega smo se osećali odvratno.

Nekoliko dana kasnije, pažljivo je ustao, otišao do istih vrata i zaustavio se, tražeći pogledom dalja uputstva. Ovoga puta nije mu bilo naređeno da se vrati, pa je ušao u kuću, ali ne daleko. Našao je skrovito mesto ispod kade i tu se smestio. Mačori su došli da provere gde je, ispitivali nas šta mi mislimo o tome, ali mi smo mislili da ta dva mlada princa mogu sa nekim i da podele svoju dobru sudbinu. Napolju je prvo bila jesen, pa zima, morali smo da zatvorimo kuhinjska vrata. Ali šta ćemo sa klozetskim problemima nove

mačke? Tih dana je čekao pored kuhinjskih vrata kada je morao da izađe napolje, ali kada se jednom tamo nađe nije mogao da skoči na krović, ili se spusti niz drvo jorgovana, bio je previše ukočen. Koristio je saksije sa biljkama, pa sam onda napunila jednu kutiju tresetom i spustila mu na pod, razumeo je. Pražnjenje kutije s tresetom bilo je jako nezgodno. Na zadnjim vratima, dole, u nivou terena, postoje mala mačija vrata s klapnom, vode pravo u baštu, naša dva mlada mačora nikada, ni jedan jedini put, nisu se uneredila u kući. Kiša, sneg, vetar, svejedno, izlazili su napolje.

To je bilo stanje stvari na početku zime. Tokom večeri ljudi i dve mačke *sa pravima*, borave u velikoj sobi, Rufus je ispod kade. A onda se, jedne večeri, Rufus pojavio na vratima velike sobe; dramatična pojava - oličenje odbačenosti, uvređenosti i povređenosti stupa u svet nahranjenih, utopljenih, privilegovanih. Samo je očešao pogledom svoje rivale, svoje inteligentne oči zadržao je na nama. Šta ćemo reći? U redu, rekli smo, može da koristi stari tabure pored radijatora, toplota će dobro doći njegovim kostima. Raščistili smo tabure, popeo se i sklupčao na njemu, i počeo da prede. Prede, prede, prede, toliko glasno i dugo da smo počeli da ga molimo da prestane, jer nismo mogli da se čujemo između sebe. Bukvalno. Morali smo da upalimo televizor. Ali je on *znao* da je imao sreće, i hteo je da i mi *znamo* da on razume vrednost onoga što je stekao. I kada sam u potkrovlju, dva sprata iznad, mogu da čujem ritmičnu grmljavinu koja znači da je Rufus budan i da nam govori koliko je zahvalan. Ili spava i prede u snu, jednom kad počne ne ume da prestane, leži smotan u klupko zatvorenih očiju a bokovi mu se odižu i spuštaju. Bilo je nečeg prekomernog i skandaloznog u Rufusovom predenju. Sve vreme dok smo ga gledali i slušali, matorog i neuništivog, podsećao nas je da je živ jedino zato što je upotrebio razboritost protiv opasnosti i nedaća koje mu je sudbina donela.

Ali naša dva druga mačora nisu bila zadovoljna. Jedan se zove Čarls, izvorno princ Čarli, ne po sadašnjem nosiocu te titule, već po nekim ranijim, romantičnim prinčevima, zato što je jedan otmen i zgodan tigrasti mačak koji ume da se predstavi u javnosti. O njegovom karakteru što manje kažem to bolje - ali ovo i tako nije hronika o Čarlsu. Drugi, stariji brat, sa istim karakterom kao i mlađi, imao je puno ceremonijalno ime, koje je zaradio čim je zakoračio iz

sveta mladunaca i njegovi kvaliteti postali očigledni. Zvali smo ga General Ružičasti Nos Treći, odajući priznanje, ili možda podsećajući sebe, da i najlepše među mačkama moraju da nas napuste. Viđali smo i ranije tu primesu sladoled-ružičaste ali na nosevima ne tako otmeno zakrivljenim, ili još ranije, na manje impozantnim mačkama. Kao i mnogi ljudi, i on dobija nova imena kako vreme otkrije nešto novo, trenutno, zbog njegove moralne čvrstine, i sposobnosti da donosi presude bez reči, postao je Biskup. Poznat kao Biskup Bučkin. Kloneći se komentara, ova su dvojica ležala svako na svojem mestu, s njuškama na šapama, i gledala u Rufusa. Čarls je uvek ispod radiatora, Bučkin voli poklopac visoke korpe, odakle može da kontroliše situaciju. On je veličanstvena mačka. Sličnost mi zamagli oči: znam koliko je lep, ali kad god se vratim sa nekog putovanja potpuno me zaslepi taj ogromni mačak, sa bezobraznim, blistavio crnim i besprekorno belim šarama, žutim očima, belim brcima, i pomislim kako je takva lepota morala biti uzgojena od običnog kućno-baštenskog mačijeg materijala jedino dobrom ishranom i posebnom negom. Da je ostao nekastriran, da je nastavio da se smuca okolo po svakakvom vremenu i nadmeće oko mačaka sa drugim mužjacima, ne bi ovako izgledao, bio bi manji, ili bar mršaviji, lotalica, sa tragovima bitaka po sebi. Ne, nisam nimalo srećna zbog kastriranja mačaka, daleko od toga.

Ali ovo nije priča o El Manjifiku, to je ime koje mu najbolje priliči.

Kada je mislio da ne vidimo, Čarls je pokušavao da satera Rufusa u ćošak i da mu preti. Ali Čarls nikada nije morao da se bori i nadmeće, a Rufus jeste, čitavog života. Rufus je bio toliko klimav u zglobovima da ga je dobro plasiran udarac šapom mogao oboriti. Ali on ponovo sedne i brani se, svojim čvrstim, iskusnim pogledom, obazrivim strpljenjem, nepokolebljivošću. Nije bilo sumnje šta će se Čarlsu desiti ukoliko mu priđe na domašaj šape. El Manjifiko se nije takmičio na tom nivou.

Tokom tih prvih nedelja, dok je prikupljao snagu, Rufus uopšte nije izlazio iz kuće, jedino do svoje kutije sa tresetom na balkonu, a i tu obavlja posao ne skidajući pogled sa nas sa izvesnom dozom panike, kao da bi se još uvek vrata mogla zalupiti pred njim, brzo završi i šmugne nazad u kuću. I dalje je bio uplašen da bi mogao da

izgubi sklonište, stečeno posle toliko lutanja i mučenja žeđu. Plašio se i šapu da ispruži napolje.

Zima je lagano prolazila. Rufus je ležao na svom tabureu, preo svaki put kada bi pomislio na to, posmatrao nas, i posmatrao druga dva mačora kako posmatraju njega. A onda je načinio novi korak. Dotle smo već znali da Rufus ništa ne radi bez dobrog razloga, da prvo dobro promisli a zatim deluje. Crno-beli mačak, Bučkin, jeste glavnokomandujući. Rođen je ovde u kući, kao jedno od šest mačića. Odgajao je svoju braću i sestre bar koliko i njihova majka: nije ona bila toliko loša majka koliko izmučena. Nikada se nije postavljalo pitanje ko je glavno mače u leglu. A sada je Rufus odlučio da se kandiduje za šefovsku poziciju. Ne na osnovu snage, jer nju nije posedovao, već koristeći svoj položaj bolesne mačke, kojoj se poklanja tolika pažnja. Svake večeri, General, El Manjifiko, dolazio je da legne malo kraj mene na sofuu, da potvrdi svoje pravo na tu poziciju pre nego što ode na svoje omiljeno mesto, na poklopac korpe. Mesto pored mene je bilo najbolje mesto, zato što je Bučkin mislio tako: Čarlsu, recimo, uopšte nije bilo dozvoljeno tu da leži. Ali je sada, isto onako kako je oprezno stao na kuhinjska vrata i okrenuo se da vidi da li ćemo mu dopustiti da produži u kuću, kao što je stao na vrata velike sobe da vidi hoćemo li mu dopustiti da se pridruži porodici, Rufus sišao sa taburea, došao do mesta gde sam sedela, pružio prvo prednje noge, pa se onda, s teškoćom, odbacio o zadnje, popeo se i seo kraj mene. Pogledao je Bučkina. Pa onda ljude. Konačno, i jedan nehajan pogled k Čarlsu. Nisam ga oterala. Nisam mogla. Bučkin ga je samo pogledao, i polako (i veličanstveno) zevnuo. Smatrala sam da je on taj koji Rufusa treba da natera da se vrati na tabure. Ali on nije preduzeo ništa, samo je posmatrao. Da li je čekao da ja reagujem? Rufus je legao, polako, zbog svojih bolnih zglobova. I počeo da prede. Svi ljudi koji žive sa životinjama poznaju trenutke u kojima čeznu da podele jezik sa njima. Ovo je bio jedan od takvih. Šta se to bilo dogodilo sa njim u prošlosti, kako je naučio da planira i kalkuliše, kako je postao tako promišljena mačka? U redu, rođen je inteligentan, ali takvi su i Bučkin i Čarls. (A postoje i veoma glupe mačke.) U redu, rođen je sa takvom i takvom prirodom. Ali nikada nisam poznavala mačku koja je bila sposobna toliko da razmišlja, da planira sledeći potez, kao Rufus.

Ležeći pored mene, osvojivši najbolje mesto u sobi samo nekoliko nedelja nakon što je prestao da bude lutalica, preo je. 'Ššššš, Rufuse, ne čujemo ni sopstvene misli od tebe.' Ali nismo delili isti jezik, nismo mogli da mu objasnimo da ga nećemo izbaciti napolje ako prestane da prede, govoreći nam *hvala*.

Kada smo ga terali da guta pilule, malo je protestovao: verovatno je pilule video kao cenu koju mora da plati za sklonište. Ponekad, kada smo mu čistili uho, što je bolelo, proklinjao je, ali ne nas: bila je to nekakva opšta kletva, generalna, od nekoga ko ima mnogo prilike da proklinje. Onda bi nam liznuo ruke, da pokaže kako nije mislio na nas, i navio svoj mehanizam za pređenje. Pomazili bismo ga, a on bi nam zahvalio zarđalim gundanjem.

Za to vreme je Bučkin Veličanstveni gledao i razmišljao. Rufusova sudbina umnogome je zavisila od Bučkinovog karaktera. On je previše ponosan da se nadmeće. Kada vodi intimne razgovore sa mnom, gore u potkrovlju, i kad naiđe Čarls, on jednostavno skoči sa kreveta ili stolice i ode niz stepenice. Ne samo da ne toleriše takmičenje sa nekim po njemu bezvrednim stvorenjima, on ne toleriše ni misli u kojima on nije centar sveta. Držim *njega*, mazim *njega*, mislim o *njemu*. Ne postoji sa Bučkinom takva stvar kao, recimo, mazim ga dok čitam. Onog časa kada mi misli odlutaju on to zna, skače i odlazi. Ali je i velikodušan. Kada se Čarls ružno ponaša, maltretira ga, Bučkin ga udari iz sve snage, ali odmah zatim sledi vlažni oproštaj - lizne ga, *noblesse oblige*.

Takav karakter neće dopustiti sebi da se ponizi tako što će se boriti sa bilo kojim mačorom za prednost.

Jednog dana sam stajala na sredini sobe obraćajući se Bučkinu, smotanom u klupko na poklopcu korpe, kada je Rufus sišao sa sofe i stao pred moje noge, gledajući Bučkina kao da kaže: Ona više voli mene. Ovo je izvedeno polako i smišljeno, nije bio ni emotivan, ni impulsivan, ni nagao, ništa od osobina koje Čarls ima u izobilju. On je to planirao, bio je miran, koncentrisan. Odlučio je da načini poslednji korak ka tronu glavne mačke, meni omiljene, i ostavi Bučkina na drugom mestu. Ali nisam progutala udicu. Pokazala sam mu na sofu a on me je pogledao kao čovek koji bi mi rekao *dobro, vredelo je pokušati*. Vratio se na sofu.

Bučkin je primetio moju odlučnost u njegovu korist, ali na nju nije reagovao više od toga što je sišao sa korpe, očešao se o moje noge i vratio se na korpu.

Rufus se kandidovao za prvu mačku, i propao.

## 12.

Nije kročio šapom u baštu mesecima, da bih ga sada zatekla kako pokušava trapavi skok s balkona na krovčić, osvrćući se, još uvek uplašen da ga neću ponovo pustiti unutra, onda premerava drvo jorgovana, smišljajući kako da se spusti niz njega. Došlo je proleće. Jorgovan je ozeleneo, a cvetovi, još uvek u pupoljcima, vise u beličasto-zelenkastim cvastima. Odlučio se da ne silazi niz drvo i bolno doskočio nazad na balkon. Podigla sam ga i odnela niz stepenice, pokazala mu mačiju klapnu na zadnjim vratima. Izbezumio se, mislio je da je u pitanju neka zamka. Nežno sam ga gurnula kroz otvor a on se bunio i otimao. Izašla sam za njim napolje, ponovo ga podigla i gurnula nazad. Momentalno je strugnuo uz stepenice, ubeđen da svakako hoću da ga isteram iz kuće. Ovo smo ponavljali i narednih dana; Rufus je to mrzeo. U međuvremenu sam ga mazila i hvalila, kako bi znao da nemam nameru da ga se rešim.

Razmotrio je situaciju iz početka. Videla sam ga kako ustaje sa svog mesta na sofi i polako silazi niz stepenice. Prišao je mačijim vratima. Stajao je tu, mašući repom neodlučno, proučavajući otvor. Bio je uplašen: strah ga je kočio. Natera se da napravi korak pa se vrati... više puta, na kraju je stigao do klapne i pokušavao da primora sebe da skoči kroz nju, ali mu se instinkti uzbune i spreče ga. Ponavljao je ovo iznova i iznova. Na kraju je skočio. Kao čovek koji se baca sa ivice provalije, protnuo je glavu, za njom telo, i našao se u bašti prepunoj mirisa i zvukova proleća, ptica koje slave jer su pregurale još jednu zimu, dece koja dovode u red svoje igralište. Matori vagabund je stajao tamo, njuškajući vazduh koji kao da ga je ispunjavao novim životom, jedne šape podignute, okrećući glavu da

pohvata mirisne poruke (neko u kući ih je nazvao *mirisogrami*) koje su mu donosile sećanja na stare prijatelje, iz mačijeg i ljudskog sveta. U tom trenutku bilo ga je lako zamisliti kao mladog mačka, zgodnog i žestokog. Pokrenuo se i na svoj oprezan način, hramajući pomalo, otišao do kraja bašte. Ispod starih voćki pogledao je levo, pa desno. Sećanja su ga vukla na obe strane. Provukao se ispod desne ograde, u pravcu kuće one starice - odnosno tako smo mislili. Tu je stajao gotovo čitav sat, a onda sam ga videla kako se provlači nazad u naše dvorište, vraća se stazicom i staje ispred zadnjih vrata pored klapne za mačke, gleda u mene: Otvori, molim te, dosta mi je bilo za danas. Popustila sam i otvorila vrata. Ali je sledećeg dana sam i izašao i ušao kroz klapnu za mačke, i posle više nije bilo potrebe za kutijom sa tresetom, čak ni kad pada kiša ili sneg, ili je bašta ispunjena vetrom i bukom. Nikad, osim kada je bolestan i previše slab.

Češće je u skitnju išao na desnu stranu, ali ponekad bi odlazio i nalevo, na duži izlet, gledala sam ga kroz dogled, sve dok mi se ne izgubi u grmlju. Kada se vrati momentalno dolazi da se mazi i pušta u pogon svoju mašineriju za pređenje... tada smo primetili da njegovo pređenje više nije onako glasno i uporno kao kada je prvi put došao. Sada je preo nekako adekvatno, odmereno, kako i priliči mački koja želi da budemo sigurni da ceni i nas i svoje mesto uz nas, iako nije glavna mačka, iako nećemo da ga propustimo na prvo mesto. Dugo vremena je bio uplašen da ćemo se pokazati kao kapriciozni i izbaciti ga napolje, ali je sada bio malo sigurniji. Ali u toj fazi se nikada nije vraćao iz šetnje a da odmah ne dođe do nekoga od nas, i prede, sedi mu na nogama, ili ga gura glavom, što je značilo da hoće da se češka po ušima, posebno po onom bolesnom, koje nikako da zaraste.

To proleće i leto bili su dobri za Rufusa. Bio je dobro, koliko je mogao biti. Bio je siguran u nas, iako sam ja jednom nepažljivo podigla dršku stare metle koja je ležala na zadnjoj verandi, na šta je on skočio dole na krov, sjurio se niz drvo i našao se momentalno na kraju bašte u jednom divljem i paničnom trku. Neko je nekada bacao štapove na njega, tukao ga njima. Strčala sam dole u baštu i našla ga izbezumljenog kako se krije u grmlju. Podigla sam ga i odnela



nazad, pokazala mu bezopasnu dršku od metle, izvinila mu se, pomazila ga. Shvatio je da je u pitanju bio nesporazum.

Rufus me je naterao na razmišljanje o različitim vrstama mačije inteligencije. Pre toga prepoznavala sam da mačke imaju različit temperament. On ima inteligenciju za preživljavanje. Čarls ima naučnicku inteligenciju, radoznao je oko svega, ljudskih poslova, posetilaca koji dolaze u kuću, i posebno oko naših električnih drangulija. Kasetofoni, gramofoni, televizori i radio-aparati ga fasciniraju. Možeš ga videti kako se čudi otkuda da bestelesan ljudski glas izlazi iz neke kutije. Kada je bio mače, pre nego što je odustao, imao je običaj da šapom zaustavlja gramofonsku ploču... pusti je... zaustavi je... pogled u nas, *mjauuu!* Zavlačio se iza radio-aparata da otkrije može li da *vidi* šta se to čuje, iza televizora, prevrtao je kasetofon šapom, njuškao ga, mjau, *Šta je ovo?* On je brbljiv mačak. Priča ti dok silazi niz stepenice, priča ti ispred kuće, priča ti dok se penje nazad, komentariše sve što se dešava. Kad se vrati iz bašte, možeš da ga čuješ i gore na mansardi: „Evo me, konačno”, blebeće, „vaš obožavani Čarls, mora da sam vam mnogo nedostajao! Kad biste samo znali šta mi se desilo, nikada ne biste poverovali...” Uđe u sobu gde sediš, stane na vrata i nakrivi glavu na jednu stranu, očekuje divljenje. „Nisam li najlepší mačak u kući?” propituje, vibrirajući. Šarmer, to je prava reč za Čarlsa.

General ima intuitivnu inteligenciju, zna šta misliš, i šta ćeš sledeće učiniti. Ne zanima ga nauka, kako stvari rade; ne zamara se time da te impresionira svojim izgledom. Govori samo kad ima šta da kaže, i isključivo nasamo. „Ah”, kaže, kad primeti da su druge mačke negde drugde, „konačno smo sami.” On dopušta i međusobno divljenje. Kada se vraćam odnekud, sjuri se s kraja bašte mjaučući „Konačno, nedostajala si mi! Kako si mogla da me ostaviš samog toliko dugo?” Baci mi se u naručje, oliže mi lice, nesposoban da kontroliše radost juri po kući kao da je mače. A onda se vrati onom smrtno ozbiljnom i dostojanstvenom *sebi*.

Negde do jeseni, nekoliko meseci, Rufus se ponašao kao snažna, zdrava mačka, posećivao je prijatelje, ponekad izbivao iz kuće na dan-dva. A onda više nije hteo da izlazi, bio je bolesna mačka, ležao je na toplim mestima, tužna mačka sa izranjavljenim šapama, koja trese glavom zbog čira u uvetu i pije, pije, pije... Ponovo kod

veterinara. Presuda: nije dobro, zapravo veoma loše, takve rane su loš znak. Još antibiotika, još vitamina, i zabrana izlaska na hladnoću i vlagu. Rufus mesecima nije ni pokazivao nameru da izađe. Ležao je kraj radijatora, a krzno je počelo da mu opada u velikim, gustim gužvicama boje rđe. Gde god da legne, makar na pet minuta, za njim ostaje gomila narandžaste dlake, mogao si mu videti kožu ispod proređenog krzna. Polako, bivalo mu je bolje.

Na nesreću, dogodilo se da je jednoj drugoj mački, ne našoj, bilo neophodno lečenje baš u isto vreme. Pregazio ju je auto, imala je ozbiljnu operaciju, i oporavljala se kod nas pre nego što se odseli u drugu porodicu. Imali smo, dakle, dve mačke u kući kojima je posvećivana posebna pažnja, i dve naše, kojima se to uopšte nije sviđalo, pa su se povukle u baštu, da ne gledaju. A onda se i Bučkin, izgleda, razboleo. Kada izađem u baštu ili uđem u dnevnu sobu, on se tegli i kašlje, otmeno i žalosno, tužni plemić. Odvela sam ga kod veterinara, ali je sve bilo u redu. Misterija. Nastavio je da kašlje. Nisam mogla da podignem grabuljicu ili očupam korov u bašti a da ne čujem njegovo promuklo i nekako šuplje kašljanje. Vrlo neobično. Jednoga dana, nakon što sam pomazila sirotog Bučkina i raspitala se za njegovo zdravlje, pa odustala i ušla unutra, javila mi se neprijatna sumnja. Popela sam se u potkrovlje i uzela dogled. Ni traga od bilo kakvog kašljanja, razvlačio se i uživao na ranom prolećnom suncu. Sišla sam ponovo u baštu, čim me je video čučnuo je, napeo grlo i stao da kašlje, oličenje patnje. Vratila sam se na balkon i nastavila da špijuniram - leži, zeva, a njegovo prekrasno crno-belo krzno se presijava na suncu. Na sreću, ona druga bolesna mačka se oporavila i otišla u svoju novu porodicu, tako da smo ponovo postali domaćinstvo sa *samo* tri mačke. Bučkinov kašalj je misteriozno prestao, ali je zato stekao novo ime: jedno vreme zvali smo ga ser Lorens Olivije Bučkin.

Sada su sve tri mačke uživale u bašti, svaka na svoj način, u svom paralelnom životu: ako im se putevi ukrste, pristojno se ignorišu.

Jednog sunčanog jutra ugledala sam u susednom dvorištu dve narandžaste mačke na travi. Jedna je bio Rufus. Krzno mu je ponovo izraslo, ali ređe nego pre. Sedeo je uspravno, nasuprot mladog mačora koji ga je izazivao. Mačor je bio svetlo narandžast, boje kajsije na suncu, dlake nalik paperju, zadavao je precizne

udarce, jednom pa drugom šapom, koji zapravo i nisu dosezali do Rufusa, kao da je tukao neku nevidljivu, ili imaginarnu mačku koja stoji baš ispred njega. Taj mladi mačor izgledao je kao da igra i dok sedi, gore-dole, levo-desno, zamahivao je i udarao vazduh, a sjaj njegovog krzna kao u vatrene lisice činio je da Rufus izgleda ofucano. Ličili su: ovo je bio Rufusov sin, bila sam sigurna, u njemu sam videla Rufusa, matoru krpju, kakav je bio pre nego što su mu neki loši ljudi ovo uradili. Scena je trajala minutima, pola sata. Kao što mačori to često rade, izgledalo je kao da glume formalni dvoboj, bez namere da zaista povrede jedan drugog. Mladi mačor je nekoliko puta mjauknuo, dok je Rufus ostao tih, sedeći stabilno na svojoj zadnjici. Mladi mačor je nastavio sa zamišljenim udarcima svojim crvenim šapicama, pa prestao i energično počeo da liže bokove, kao da je izgubio interes za ceo posao, a onda se, podstaknut Rufusovim nemim prisustvom, valjda setio da ima obavezu da ga pobedi, pa ponovo seo uspravno, kao da pozira, stilska mačka sa heraldičkih spisa, mačka sa grbova, i produžio svoj lažni borbeni ples. Rufus je nastavio da sedi, niti se boreći niti odbijajući borbu. Mladom mačoru je dojadilo i na kraju je odgalopirao niz baštu, igrajući se sa senkama, prevrćući se i izmotavajući se po travi, jureći insekte. Rufus je sačekao da ode, a onda krenuo, na svoj tihi način, pravcem kojim je naumio, tog proleća ne nadesno, kod stare gospođe, već nalevo, gde je ostajao satima, nekad i preko noći. Bilo mu je ponovo dobro, bilo je proleće, vreme parenja. Kada dođe kući gladan je i žedan, što je značilo da, gde god da je bio, nije drugovao sa ljudima. Kako je proleće prolazilo, ostajao je sve duže, možda i dva-tri dana. Imao je, bila sam prilično sigurna, prijateljicu-mačku.

Preosetljiva i nestrpljiva, Siva Mačka je bila neprijateljski raspoložena prema drugim mačkama. Pre nego što je kastrirana, bila je netrpeljiva prema svojim ljubavnicima, nasilna čak i prema mačkama koje su dugo živele u istoj kući. Nije imala mačije prijatelje, isključivo ljudske. Kada se prvi put sprijateljila sa nekom mačkom bila je već stara oko trinaest godina. U to vreme živela sam u malom stanu u potkrovlju jedne kuće koja nije imala vrata za mačke, samo stepenište do prednjih vrata. Tim putem je išla u baštu, iza kuće. Mogla je da gurne vrata i uđe u kuću, ali smo morali da je puštamo

napolje. Počela je da prihvata matorog sivog mačora koji bi se peo uz stepenice za njom, a onda čekao pred vratima našeg stana da mu kaže da može dalje, čekao da bude pozvan u moju sobu: čekao je njen poziv, ne moj. Dopadao joj se. Po prvi put dopadala joj se neka mačka koja nije bila njeno mače. On bi tiho produžio u moju sobu - njenu sobu, kako je on to video - i došao do nje. Ispočetka je sedela licem u lice sa njim, ali sa leđima zaštićenim starom stolicom; nikome ona ne veruje, ona ne! Stao bi sasvim blizu i nežno mjauknuo. Kada mu odgovori nestrpljivim, gotovo nevoljnim *mjau!* - budući da je postala kao neka stara žena, čangrizava i loše naravi, ali nesvesna toga - on čučne na korak od nje i gleda je netremice. Čučne i ona. Umeli su tako da ostanu sat, i dva. Kasnije se malo opustila u vezi sa njim, umeli su da čuče i jedno *pored* drugog, ne dodirujući se, doduše. Nisu razgovarali, osim tih sitnih, mekih zvukova-pozdrava. Dopadali su se jedno drugom, voleli da sede zajedno. Ko je on bio? Gde je živeo? Nikada nisam otkrila. Bio je star, mačak kome život nije bio lak, u naše ruke je stigao kao senka, dlaka mu je bila bez sjaja. Ali bio je *ceo mačor*, stariji gospodin, siv sa belim brkovima, ljubazan, lepo vaspitan, nije očekivao poseban tretman, niti išta posebno od života. Pojeo bi nešto njene hrane, popio malo mleka ako mu je ponuđeno, ali nije izgledao gladan. Često me je čekao na ulaznim vratima, kada se odnekud vraćam, mjauknuo bi kratko, vrlo meko, i pogledao me, pa zatim pošao za mnom, pratio bi me stepenicama do našeg stana, ponovo mjauknuo, popeo se poslednjim stepenišnim krakom do vrha pravo pred Sivu Mačku, koja bi prvo, čim ga vidi, ispustila svoj presretački mjauk, ali bi mu zatim poželela dobrodošlicu. Provodio je duge večeri sa njom. Promenila se, bila je manje mušičava i manje se vređala za sitnicu. Imala sam običaj da ih posmatram kako sede, kao dvoje starih ljudi koji nemaju potrebu da razgovaraju. Nikada u životu nisam osećala veću potrebu za nemuštim jezikom. „Zašto baš on?“ želela sam da je pitam. „Zašto baš ova a ne neka druga mačka? Šta ima u tom matorom, ljubaznom mačoru što ti se toliko dopada? Pošto ćeš, nadam se, priznati da ti se dopada? Tolike mačke u kući, pristojne i fine, celog tvog života, a ti nikada nisi podnosila nijednu, do sada...“

Jedne večeri nije došao. Ni sledeće. Siva mačka ga je čekala. Sedela je i gledala u vrata cele večeri. Posle je čekala dole, na

ulaznim vratima. Pretražila baštu. Ali se nije pojavio, nikada više. A ona se više nikada nije sprijateljila sa drugom mačkom. Drugi jedan mačak, koji je posećivao mačku u stanu ispod našeg, sklonio se kod nas kada se razboleo, nekoliko nedelja pre nego što će uginuti, živeo je poslednje svoje dane u mojoj sobi - njenoj sobi; ali ona nikada nije *primetila* da on postoji. Ponašala se kao da smo same u sobi.

Verujem da je Rufus imao takvu prijateljicu, i da je njoj odlazio u posetu.

Jedne večeri, u kasno leto, ostao je kraj mene na sofi, i bio na njoj i sledećeg jutra, u potpuno istom položaju. Kada je konačno sišao, kretao se vidno hramajući i vukući zadnju nogu. Veterinar je rekao da je bio pregažen: to se može zaključiti po kandžama, pošto mačke instinktivno izbace kandže kada im točak nagazi šapu. Njegove su kandže bile iskidane. Imao je gadan prelom zadnje noge.

Gips se pružao od gležnja pa visoko do bedra, te smo ga smestili u mirnu sobu sa vodom, hranom i kutijom sa peskom. Tu je pristajao da boravi noću ali je danju hteo napolje. Otvorili smo vrata i gledali smo kako trapavo silazi niz stepenice, krak po krak, sve do prizemlja, gde je psovao i proklinjao dok je manevrisao s nogom u gipsu kroz mačija vrata, skakutao na jednoj nozi i teturao stazicom, pa onda još grđe psovao dok je provlačio, prvo sebe pa nogu, ispod ograde. I otišao nalevo, kod prijateljice. Nije ga bilo oko pola sata: morao je da obavesti nekoga, čoveka ili mačku, o svojoj nevolji. Kada se vratio, bio je savršeno zadovoljan što smo ga stavili ponovo u onu sobu. Bio je uzdrman, u šoku, po očima se moglo videti da trpi bolove. Krzno, koje se prolepšalo zahvaljujući letu i dobroj ishrani, izgledalo je jadno, i opet je bio siroti matori mačak koji ne može lako da se umije. Siroti stara krpa! Siroti Zlosrećni Mačak! Skupljao je nova imena kao i Bučkin, ali su sva njegova bila tužna. Ali on je bio neustrašiv. Postavio je sebi zadatak da se oslobodi gipsa, uspeo, i bio vraćen kod veterinara da dobije novi, koji neće moći da skine. Ali je pokušavao. Svakoga dana preduzimao je putovanje niz stepenice, do mačijih vrata, gde se premišljao, s nogom koja se vuče za njim, zatim prolazio kroz klapnu bogoradeći, budući da svaki put udari nogom o nju. A onda ga gledamo kako zanosi kroz baštu, kroz barice i lišće. Morao je skoro skroz da se pruži po zemlji da bi mogao da se podvuče ispod ograde. Svakoga dana odlazio je da se javi,

vraćao se iscrpljen i odlazio da spava. Kada je budan, onda radi na tome da skinе gips. Mesto gde sedi svo je belo od mrvica gipsa.

Posle mesec dana gips je skinut, noga je bila kruta ali upotrebljiva, a Rufus je postao onaj stari, velikodušni avanturista, koji je naš stan koristio kao bazu, ali se onda ponovo razboleo. Taj se ciklus ponavljao nekoliko godina. Ozdravi i odskita, razboli se i vrati se kući. Ali njegove bolesti bivale su sve gore i gore. Čir u uvetu nikako nije hteo da zaraste. Došao bi odnekud da traži pomoć. Stavio bi pažljivo šapu na svoje zagnojeno uvo, *zgadio* se na miris koji se širio sa šape i pogledao беспомоćно u svoje bolničare. Progundao bi nekakav mali protest dok čistimo gnoj, ali *hteo* je to da uradimo, uzimao je lekove, ležao je dok mu ne bude bolje. Njegovo telo bilo je čvrsto i mišićavo, snažan matori mačak uprkos svim boleštinama. Jedino je na kraju života, previše kratkog života, kada je bio bolestan i jedva mogao da hoda, ostajao kod kuće i nije pokazivao nameru da izađe. Ležao je na sofi i, kada ne spava, izgledalo je kao da misli, ili sanjari. Jednom, spavao je i pomazila sam ga da ga probudim, da uzme lek, reagovao je sanjivo onim poverljivim, treperavim ljubavnim zvukom, *rrrrrrr!* koji mačke upućuju ljudima koje vole, mačkama koje vole. Ali kada je video da sam to ja, istog časa je postao normalni, ljubazni i zahvalni Rufus, a ja sam shvatila da je to prvi put da čujem *njega* da pravi taj poseban zvuk - u kući gde se on čuje po ceo dan. To je zvuk kojim mačka pozdravlja mačiče, a mačiči majku. Da li je sanjao da je mače? Ili o čoveku kod koga je bio kao mače, ili mladi mačak, koji je zatim otišao i napustio ga. Potresao me je, i zboleo, taj ultimativni zvuk, jer ga nikada nije proizveo, čak ni kada je preo kao mašina da bi pokazao zahvalnost. Za svo to vreme koliko nas je znao, gotovo četiri godine, mnogo puta izlečen, ili bar zalečen, nikada nije potpuno poverovao da ovaj dom ne može izgubiti, da nikada više neće morati sam da se snalazi, nikada više neće poludeti od žeđi, tresti se od hladnoće. Njegovo poverenje u nekoga, njegova ljubav, jednom je tako strašno izigrana, da nije mogao sebi da dopusti ikoga ponovo da zavoli.

Poznavajući mačke, čitavog svog života, ono što ostaje jeste talog tuge, prilično različite od one koja se odnosi na ljude: sastavljen od bola zbog njihove беспомоćности i krivice, krivice u ime svih nas.



# **El Manjifiko u starosti**



## 13.

Nedelju dana pre nego što će naš mačak ostati bez prednje noge, ili je bolje reći bez celog prednjeg buta, jurio je niz sedam stepenišnih kraka, onda *bang!* o klapnu za mačke, pa trk stazicom do ograde na kraju, da se suprotstavi ogromnom sivom mačoru koji je dolazio da nas obiđe negde iz kuća preko puta rezervoara. Njegovo izazivačko vrišteće mjaukanje bilo je takvo da, kada se, miran, pobednički vrati na moj krevet u potkrovlju kuće, i namesti da kontroliše teritoriju, sa koje je rasterao sve do jedne mačke, a onda i preko ograde, široki travnjak ispod koga se nalazi rezervoar - Viktorijanci su svoju vodu zakopavali pod zemlju - kažem mu, kao i obično iritirana tim njegovim glasom, Gospode, Bučkine! Kakva nepodnošljiva dreka!

Bučkin? Nije Veličanstveni? Ovako je to bilo: Pre sedamnaest godina mačka Suzi omacila se na tavanu pored moje sobe. Bila je vrlo druželjubiva i civilizovana mačka, verovatno je imala pristojan dom, ali ga je izgubila, i živela je teško, nekad gladna, nekad nahranjena, macila se bar dvaput gde je stigla - jednom ispod kamiona - i ti mačići nisu preživeli. Nije bila stara, ali je bila izmučena i naplašena. Mačke koje se puno puta mace, koje pristojni vlasnici ne spasu operacijom, svoje ogromne ispupčene stomake sa živahnim tovarom što se vrpolji doživljavaju kao veliku gnjavažu. „O, neee, moram li opet da prolazim kroz ovo?” Ova mačka je dobila hranu, sigurnost, prostor na tavanu u koji druge mačke nemaju pristupa, pa je ipak nevoljno bila majka, iako savesna.

Kada mačići prvi put otvore svoje male mutne plavičaste oči i vide ljude kako se nadvijaju nad njima, obično jedno vreme šište i prkose pre nego što postanu društveni, ali je među Suzinim mačićima bilo

jedno, crno-belo, koje je otvorilo oči, ugledalo me, uzveralo se nesigurno uz staro čebe do moje noge... uz moju nogu... ruku... rame... kačeći se svojim maleckim kandžicama, stiglo pod moju bradu i sklupčalo se tu, predući. Bila je to ljubav, za ceo život. Bio je najveće mače, šef mačića, od prvog trenutka preuzeo je komandu nad svima, čak ih je umivao i kažnjavao, dok je njegova velika mama ležala ispružena i posmatrala. Bio je kao otac tim mačićima, čak i majka. Nije se činilo da ga Suzi izdvaja od drugih mačića, ali ni da se protivi njegovom zapovedništvu nad ostalima.

Postoji misterija oko tih mačića. Bilo ih je sedam. Jednog, belog mužjaka - tužno je pomisliti koliko bi lep mačor bio - izbacila je iz legla i nađen je mrtav posle nekoliko dana. Osim ako nije i rođen mrtav, što je malo verovatno, budući da su svi ostali bili tako živahni. Izbacila je još jednog, malog tigrića. Ostavila sam ga pola dana, hladnog i gladnog, ubeđujući sebe kako moram da prestanem da se mešam u prirodu, dosta sentimentalnosti: ako ga je ona izbacila, ko sam ja da... itd. Ali nisam mogla da podnesem njegove slabašne mjauke i vratila sam ga među ostale, tako da se završilo sa šest naprednih mačića. Suzi je, nakon toga, bila ambiciozna majka. Sedam je, mislila je, previše, pa čak i šest. Nije bila spremna da se brine o više od pet mačića, svakome bi bilo jasno zašto, da ih je video kasnije kako divljaju po mojoj sobi.

Tvrdim da je ta mačka umela da broji, a čak i ako nije razmišljala u terminima jedan, dva, tri, četiri, pet, barem je znala razliku između pet i sedam. Većina naučnika ne bi se složila sa mnom, sigurna sam. Ne bi kao naučnici, ali bi se zato kao vlasnici mačaka pouzdano složili. Bilo je zanimljivo slušati prijatelja, naučnika, kako priča o sposobnostima *svoje* mačke koje zvanično odbacuje. Njegova mačka je uvek u prozoru i čeka ga, kaže, a kao naučnik tvrdi da mačke nemaju osećaj za vreme, da žive u beskonačnosti. Mogao bi da nastavi sa pričom kako ga, kad ne treba da dođe kući na vreme, mačka ne čeka, ali to ga već dovodi u područja koja kao naučnik ne može da toleriše. Činjenica je da svaki vlasnik mačke koji je pažljivo posmatra zna o mačkama više od ljudi koji se profesionalno bave njihovim proučavanjem. Ozbiljne informacije o mačkama, i drugim životinjama, naći će se u magazinima sa nazivima kao što su *Mačije novosti* ili *Macini drugari*, ali njih ozbiljni naučnici ne čitaju. Tu ćete

naći priče slične ovoj: jedna seoska mačka kojoj su uvek oduzimali i uništavali mačiće, sem jednog, iznenadila je vlasnike tako što je posle mnogo nakota i omacila *samo jedno* mače. Vrlo pažljivo od nje, pomislili su, ali se ispostavilo da je ona odnela četiri mačeta na tavan, jedno po jedno, tamo je odlazila da ih hrani, tajno, dok je gotovo sve vreme provodila sa tim jednim, dozvoljenim mačetom. Seljak i njegova žena čuli su nekakvo grebanje na tavanu i tako otkrili inteligentnu prevaru svoje mačke - bilo bi lepo zamisliti da su te mačiće posle dobro udomili a mačku sterilisali.

Izgledalo je kao da je Suzi zadovoljna što u tom mačetu ima raspoloženog pomoćnika, ali bilo je u tome i neke ambivalencije. Slaba tačka tog mačeta bila je kašljanje, nešto ga je iritiralo u grlu. Njegova majka onda dođe do njega, sedne, razjapi čeljusti i sklopi ih oko njegovog vrata. Da zagriže jače, ubila bi ga, ali ne, ona ga drži tako pola minuta, minut, pitam se da li tu postoji nekakav nerv ili akupresurna tačka, i ona zna kako da mu zaustavi kašljanje i krkljanje. Zaista prestane, ne odmah. Kasnije, kada je odrastao, i kašlje, ja sam radila isto što i ona, obavijala mu prste oko vrata kao ona čeljusti. Posle izvesnog vremena prestane da kašlje.

To je mače bilo veće od ostalih, i u šali smo ga zvali Buč, bio je mnogo smešan, malecka stvar, flekica od mačke, koja se ponaša kao nežni tiranin čitavog legla. Ovo smo ime mislili da odbacimo, dosadno i nemaštovito, pola mačaka u državi se tako zove, i kerova, Buč, Veliki Buč, ali je ime ostalo, doduše smekšano njegovim statusom mačeta - Bučkin, pa Puškin, Pusskin, Pussi, Puška, sve varijacije od *ppsssk*, *pšš*, *puss* zvukova koji ko zna zašto idu uz mačku. Nikada nećeš mačka nazvati Rover, iako ume da odluta dalje od psa. Titule koje je ova mačka zaradila, od kojih je El Manjifiko samo jedna, služile su za specijalne prilike, kada se nekome predstavlja. „Kako se zove?“ „General Ružičasti Nos Treći“ (budući da nije prva mačka čiji ružičasti nosić pod nekim svetlom i uglovima pravi od nje karikaturu impozantne zveri). Kakva fina mačka, kaže nezainteresovano posetilac, zamišljajući kako ga dozivamo punim imenom po bašti, ili „Generaleeee! Gde siiii?“ Ima nekih imena koja se ne odnose na samu mačku, već na predistoriju njenih vlasnika sa mačkama. Ali El Manjifiko mu najbolje pristaje zato što je *zaista* veličanstven mačak.

Bio je okretan i zgodan crno-beli mačak, on i njegov brat, tigrić, bili su sjajan par, ali je El Manjifiko *morao* da izraste u svoj svojoj veličanstvenosti, dramatično crno i belo; i onda pomislite, sa strahopoštovanjem, to biće, ta veličina, koja je izrasla iz običnog londonskog mačijeg materijala kao produkt stotina godina slučajnih parenja - ili makar nemamo saznanja o njegovom pedigreu - mačijih ženidbi i udadbi oko vrbe, ket-ez-keč-kena,<sup>5</sup> između crnih i crno-belih mačaka, tigrastih, onih boje marmelade i kornjačevine, a rezultat je jedna obična crno-bela mačka - šta može biti običnije od toga? Pa ipak, kada je bio u najboljoj formi, posetioци su ulazili u sobu gde je ležao ispružen, ogromna božanska zver, arlekinada od crnog i belog, zastajali i uzvikivali „Kakva čudesna mačka!” a onda, ne mogavši da poveruju u priču o njegovom poreklu „Ali šta je on?” „Pa samo jedna obična mačka.”

Četrnaest godina, u punom zdravlju, a odjednom kvrga na njegovom ramenu. Otišli smo kod veterinara. Rak kostiju, na ramenu. Prednja noga mora da se odstrani, do ramena. I rame.

Ljudi su bili šokirani. Ova mačka na tri noge? On tu bruku neće podneti. Ali operacija je zakazana i El Manjifiko je, buneći se iz sveg svog glasa, budući da nikad nije bio od onih koji pate ćutke, bio odvezen kod čuvenog mačijeg hirurga i tu ostavljen na bolničko staranje. Ubedili su nas da će se on sasvim dobro snaći i sa tri noge. Treba da ostane na klinici više dana, dok se ne oporavi. I to će već, samo po sebi, za njega biti previše teško, ceo svoj život proveo je u kući u kojoj je i rođen. Van kuće je uvek žalosno mjaukao i tugovao. Mora se priznati da u njemu ima nečeg detinjastog. Uporedimo ga sa njegovom majkom, Suzi, koju je težak život učinio hrabrom životinjom, gotovo stoikom. Ili mačorom koga smo negovali nekoliko godina, Rufusom, koji je, ne bi li preživeo, morao da bude jako lukav i pametan. Ne, kao i kod mnogih ljudi, tu postoji kontradikcija: Bučkin je bio, i dalje je, ponosna, inteligentna i najintuitivnija mačka koju sam ikada poznavala, ali kao i neki ljudi koji nikada nisu morali da se bore za svoje mesto pod suncem, ima jedno slabo mesto u sebi. I, takođe, iza te divne životinje vreba jedna iznenađujuća persona: ponekad je tako teatralan, šmirant, sa dramskim pauzama ne bi li

napravio emotivne scene. Ako oseća da ga ignorišemo, da nam to do znanja, ponekad *njegovi ljudi*, zacenjeni od smeha istrčavaju u drugu sobu jer je užasno smešan, ali, naravno, ne dopuštamo da vidi kako mu se smejmo, nikada nam ne bi oprostio uvredu.

Kada smo ga ostavljali kod mačijeg hirurga, njegovo mjaukanje pouzdano nije bilo glumatanje. Prvo je morao da gladije, pa je dobio injekcije, pa je njegov veliki deo obrijan. Čuli smo da je operacija bila uspešna i da je sada tronožna mačka. Tog jutra je ležao opružen na mom krevetu, na suncu, jedna duga elegantna šapa nemarno prebačena preko druge, pomazila sam nogu koje uskoro neće biti, šapu koja se obmotala oko mog prsta kada sam ga pružila, isto kao kad je bio mače, šapica uvijena oko vrha mog malog prsta. Pomisao da će *to* biti bačeno u đubre bila je nepodnošljiva.

Nastavili smo da telefoniramo, ubeđivali su nas, da, dobro je, da, jede, da, ali mora da ostane tamo još neki dan. A onda su nas pozvali da nam kažu kako bi najbolje bilo da ga odnesemo kući, jer se ne ponaša pristojno u zarobljeništvu, pokušava da se uzvere uz zidove svog kaveza i - da, mogli smo i da zamislimo kako njegova srceparajuća dreka utiče na živce bolničarki.

Rekli su nam da moramo da ga stavimo u sobu koja se sigurno zatvara, ne smemo da ga puštamo napolje bar nedelju dana zbog šavova na toj užasnoj rani i mogućnosti infekcije. Doneli smo ga kući, drao se celim putem. Bio je u šoku. Njegovi prijatelji, *porodica*, a posebno prijatelj u čijem je krevetu spavao i koji ga je obožavao celoga života, stavili su ga u korpu, koju je mrzeo, i što im je uvek jasno davao do znanja, odvezli ga na neko nepoznato mesto, putem koji je bio duži od bilo kog koji je ikada podneo, tamo je bio okružen nepoznatim glasovima i mirisima, odnesen u podzemnu prostoriju koja je strašno smrdela na neprijateljske mačke, i zatvoren, njegova porodica najednom nije bila tamo, izboli su ga iglama, odrekli su mu krzno, kada se probudio, jako bolestan, jako slab, nije mu bilo jedne noge, uporno je padao na njušku svaki put kad pokuša da korača. I sada ga ti takozvani prijatelji nose uz stepenice njegove rođene kuće, stepenice kojima je jurcao gore-dole čitavog života, i, kao da ga nisu izdali, tepaju mu i maze ga po zdravom ramenu. U potkrovlju, pre nego što nam je pošlo za rukom da zatvorimo vrata, oteo se iz ruku koje su ga držale i slomatao se niz svih sedam

krakova stepeništa, kotrljajući se, padajući, skačući. Uхватili smo ga kod klapne za mačke i izneli u baštu, i stavili ga na ćebe ispod jednog grma. Bio je uplašen da ga ponovo ne zatvorimo. Iako je ta ogromna rana bila tek nekoliko dana stara, puzao je po bašti, čak je i prošao kroz ogradu do susednih vrata, a zatim i do ograde u dnu bašte. Gledao ju je kao da proverava hoće li biti u stanju da pobegne ako bude morao, od ljudi koji su mu naneli ovako strašnu uvredu i skrivili ovu ranu. Preko noći smo ga unosili unutra i zatvarali, hranili ga, davali mu lekove, pričali sa njim, ali je insistirao da bude napolju. Tako da smo ga narednih nekoliko dana svakoga jutra iznosili do njegovog grma, sa činijom vode, dolazili svaki čas da ga sažaljevamo, mazimo i hrabrimo. Bio je ljubazan. Čuvši urlik kakav od njega nikada nisam čula, pogledala sam kroz prozor i videla ga kako balansira na tri noge i izdiže glavu da urlikne. Nije ovo bio jedan od njegovih odglumljenih napora, ovo je bilo iz srca, jauk patnje, a kada je njime raspršio tenziju, bol, konfuziju, sramotu zbog noge koje više nema, legao je nakratko, ali je ponovo ustao i počeo da jauče. Od toga mi se krv zaledila u žilama, pomahnitala sam od osećaja poraženosti, zato što prolazi kroz noćnu moru koju ne može da razume a ja ne umem da mu je objasnim.

„Mačko, da to nismo uradili bio bi mrtav za nekoliko meseci, razumeš?” Ne, naravno da ne razume. „Mačko, zahvaljujući neverovatnoj pameti ljudske vrste ti si živ, a ne mrtav, što bi uskoro bio u svom prirodnom stanju.”

Donela sam ga da spava u mom krevetu i uskoro je počeo sam da puzi uz stepenice. Jedne noći, bila sam budna i čitala, on je spavao, da bi se najednom trgao, kao što mi to radimo, iz sna, i ispustio prestravljeni mjauk, osvrćući se oko sebe - verovatno je bio u kavezu - a onda je noćna mora isparila, ležao je mirno i gledao u noć kroz veliki prozor. Mazila sam ga, nije preo, mazila, mazila, na kraju je počeo da prede. Više puta se tako budio iz noćne more, a onda je - prošlo je vreme - prestao ružno da sanja. (Nauka je dokazala da mačke sanjaju.)

Ali pamtila sam i svoju raniju grešku. Kada su on i njegov brat bili u odgovarajućem uzrastu, mladi mačori ali ne potuno odrasli, bili su odvedeni na *neutralizaciju*, vraćeni kući i stavljeni svaki na jastuče, gde su mogli da leže sa repovima ispruženim iza sebe. A onda je on,

moj Bučkin, moj Manjifiko, podigao glavu i pogledao me, i nikada ništa nije bilo jasnije od tog prodornog pogleda: Ti si mi prijatelj i ipak si mi ovo uradila. Pošto je ispod njegovog repa bila krvava rana, njegove male krznene loptice su otišle, ostale su samo prazne vrećice. Naravno da je to moralo biti učinjeno, ali kakve vajde od objašnjavanja da *neutralisani* mačori duže žive od *celih*, ne skitaju po komšiluku i ne biju se, postajući vremenom sve više i više tučeni i udarani, jer onaj momenat kada donesete odluku da ceo mačor treba da se operiše, osudite ga na život bez jaja... pa... to je loš momenat i svest o tome da ste doneli zdravorazumsku odluku uopšte ne eliminiše bazičnu krivicu: ovaj mačak je manje mačak i ja sam za to kriv. Taj dugački, dugački ispitivački i optužujući pogled, „Zašto, kad si mi prijatelj?”

Uskoro je, baš kao što je veterinar rekao, išao gore-dole po stepenicama, skakućući lako na jednoj šapi, na krevet - sa kreveta, na sofu - sa sofe, sve je izvodio lako, ali više nije bio onaj isti. Bio je ponižen, njegov ponos, najsenzitivniji *organ* svake mačke, bio je povređen. Dostojanstvo mu je bilo povređeno jer je šepao, a sigurno je pamtio, kao što smo mi pamtili, svoj nekadašnji gospodski, nehajni korak svaki put kad se preračuna i padne na nos. Njegova veličina, koja mu je ranije bila prednost, sada se okrenula protiv njega. Celu težinu sada je nosila preostala noga i rameni zglob mu je otekao i postao kvrgav. Veterinar je rekao da je u pitanju voda, a da će, ako se nešto i krije duboko u zglobu, potrajati dok se ne pojavi. Bilo je samo deset procenata šanse da se rak povрати.

Gotovo tri godine su prošle. Mačak je dobio jedan život pride. Dobro je. Krzno mu je sjajno, on je stariji gospodin mačak sa malkice sivog na jednom uvetu. Oči su mu bistre. Vodi svoj ograničeni život sa pažljivom procenom mogućnosti i rizika koju možete videti i kod ljudi bez jednog uda: prvi put sam to videla kod mog oca koji je bio izgubio nogu u ratu.

Ali El Manjifiko je usamljen. Navikao je na kuću punu mačaka. Šest mačića njegove majke napunili su celu kuću jurnjavom i igranjem pre nego što smo ih udomili. Jedan, Čarli, i ostao je neko vreme. Bio je lep, raspušten mačak, tigar, sa svim karakteristikama mlađeg brata, i gledati ga sa velikim, mirnim, dominantnim Bučkinom bilo je korisnije nego čitati bilo koji udžbenik o rodbinskim odnosima. Onda je tu bio

Rufus, koji je bio jako bolestan, i zahtevao mnogo pažnje, ali se trudio da bude glavnokomandujući u kući. Kada mu Bučkin to nije dozvolio, počeli su da žive paralelne živote, ignorišući jedan drugog. Ipak, kada je Rufus uginuo, nedostajao je Bučkinu, dozivao ga je, tražio po kući i bašti. Mačke su umele i da upadaju kod nas. Jedan, koga smo hranili godinu i nešto, jer je očigledno imao loše vlasnike i više voleo nas, bio je pregažen i imao je ozbiljnu operaciju u koju su bila uključena dva veterinara i dve bolničarke, jer mu je točak nagurao abdominalne organe u grudni koš. Našao je posle pristojan dom i živeo još pet godina. Jedan, koga smo zvali Pirat, jer je u našu kuću uvek ulazio kao provalnik, bio je očigledno loše hranjen, budući da je sve što mu daš uvek pojeo, do poslednjeg zalogaja, uvek gladan. Bučkin je imao običaj da sedi i gleda ga kako jede. Bučkin nikada nije bio gladan, ne zna šta to znači bojati se da posle ovog sledećeg obroka neće biti, zato jede umereno, ume da odluči da ostavi i pun tanjir hrane, ili da pojede polovinu. Taj ogromni mačak, ta velika, teška zver nikada nije bila neka izelica: to je genetika, majka mu je bila velika debela mačka.

Ali trenutno mačke ne svraćaju, ne penju se uz drvo jorgovana na zadnjoj strani kuće, da nas obiđu, pojedu nešto, ili popiju čanče vode. Zato što ovih dana imamo toplije vreme, suvlje, i mačke su najčešće u potrazi za vodom. Činiju koju ostavljam na prednjim stepenicama prazne mačke preko dana izjurene iz kuće, ili mačke u prolazu. Nema više mačaka koje tretiraju našu kuću kao svoju, tu je samo ovaj mačiji bogalj, i to je svakako neobično? Zašto više ne dolaze i odlaze kao što su navikle? Veterinar je rekao da Bučkinov najveći problem mogu biti druge mačke, jer s jednom šapom neće moći da se brani. Ali njemu one nedostaju.

Ode u baštu, sedne i doziva, doziva... to je drugačiji glas od onoga kojim se obraća nama. Prisan je, laskav, zavodljiv. U kući do naše je jedna mlada mačka koja izbezumlje svoje vlasnike jer lovi kosove i crvendaće. Daleko od toga da je lepa, nije čak ni simpatična. Krzno joj je grubo, braonkasto, mišićava je i nabijena. Nema otmenosti, ni šarma, ali je ubitačan lovac, njeni pokreti prema plenu su kao u zmije, glatki i brzi. Naravno da mislimo da nije dovoljno dobra za našeg lepog mačka, ali on želi da postanu prijatelji, sedi i doziva, okrenut prema njenoj kući, ponovo doziva, ali ona ne dolazi, tako da



se Bučkin trapavo provuče kroz mačija vrata i ode gore. Ona sigurno misli: Zašto bi trebalo da se zamaram oko tog matorog bogalja?

Jednoga popodneva sam stajala na balkonu i posmatrala scenu: Naš mačak u dvorištu, doziva, a komšijska mačka prolazi kroz ogradu ali ga ne gleda. Nezainteresovano prolazi pored njega. On ispušta male druželjubive zvuke, kakvima i nas pozdravlja. Ona prođe i izađe kroz ogradu na suprotnoj strani. On je prati, jedva se provuče kroz uzak procep na ogradi. Ona se namesti ispod jedne breze, u susednoj bašti, licem prema njemu, ali gleda kraj njega. On bojažljivo sedne nekoliko koraka dalje. Obe mačke sede, u nekakvom obliku komunikacije. Onda naš mačak okuša sreću, pomeri se nekoliko mačijih koraka bliže. Ona se brže-bolje izmakne. On sedne, balansirajući, na stražnjicu, podupirući se prednjom nogom. Ona se malo liže. Nikakve koketerije nema kod te iskrene mlade mačke, ona prezire ženske trikove, potpuno suprotno od Sive Mačke koja je živela tako davno; ona je flertovala, mamila i zavodila ljude kao i mačore. Bučkin nastavlja da je gleda. Onda načini novi pokret, ne direktno u njenom pravcu već malo ukoso, ali kad ponovo sedne, zapravo joj je bliže. Ona ne reaguje. Sede, ona se malo liže malo zvera unaokolo, ili izbaci šapu da dotakne neku bubu ili nešto drugo na zemlji pred sobom. On nežno mjaukne, jednom, dvaput. Nema odgovora od nje. Onda, nakon možda petnaest minuta, ona prođe pored njega, prilično blizu, sedne blizu, ali okrenuta leđima, zagledana u neuređen, divlji deo bašte. On promeni položaj da bi mogao da je gleda. Mjaukne ponovo, doziva, mami. Ona promišljeno odšeta u divlju baštu, gde postane nevidljiva, iako se trava talasa onuda kud prolazi. Odatle skoči na ogradu, onu na kojoj je on imao običaj da sedi i posmatra veverice i ptice, ali sada ne može da je dosegne. Onda skoči dole, na sveže podšišanu travu velike zelene livade ispod koje je ukopan rezervoar za vodu. On još jednom mjaukne za njom, uđe u kuću, pa polako, uz stepenice... postaju mu sve teže, stepenice i stepenice.

Mora da silazi i penje se svaki put kad hoće u baštu da piški i kaki, pitala sam se da li bi želeo kutiju s peskom, ali sam osećala da bi ovaj nezavisni mačak takvu ponudu smatrao uvredljivom. Na kraju je postalo jasno da je to postalo i suviše naporno za njega, i sad ima

kutiju. Ponekad pokuša da izađe napolje, ali mu je rame i suviše bolno i otečeno.

Neposredno nakon što je ostao bez noge, pošto kaki, mišići ispod glatke, crne kože na mestu gde mu je bilo rame su mu se napinjali i radili, kako kad zatrpava pesak. Izmakne se i pogleda šta se dogodilo, ništa, pokuša ponovo, angažuje mišiće koji su nekada pokretali nogu. Gleda, glupavo i postišeno. Uputi mi pogled pun nade da nisam primetila taj besmisleni napor. Prestao je da pokušava da zatrpava. Sada mu je potrebno prilično dugo da se namesti na tri noge, u sigurnu ravnotežu.

Njegovo omiljeno mesto je niska sofa u dnevnoj sobi. Laka za penjanje i silaženje. Tu je takođe jedna niska platforma, pored radijatora, na koju se smesti i greje bolno rame. Ranije je uvek spavao u mom krevetu, ali od njega ga dele dva uska i strma kraka stepeništa, ne penje se više. Nedostaje mi. Ne budim se više da ga nađem, ispruženog, kako zuri u noć, blistavim žutim očima, ili čujem njegove male prijateljske zvuke koji me prate kako uđem ili izađem iz sobe. Kakav repertoar on ima, pređenje i polupređenje za dobrodošlicu, dozivanje za dobrodošlicu, sitno gundanje, kao znak da razume situaciju, ili hvala, ili upozorenje, ovde sam, pazi, vodi računa o mom ramenu. Ponekad kaže i neprijatne stvari. Sedne pred mene, pogleda me prodorno, i prospe seriju ljutih *mjau!* istog tona. Optužba? Ne znam.

Kad je bio mlad mačak, dešavalo se da se probudim i zateknem ga budnog, a onda, kad primeti, pređe preko kreveta, legne mi na rame i prebaci mi šape oko vrata, spusti svoj krzneni obraz uz moj, i načini dubok uzdah zadovoljstva, kakav možete čuti od deteta kada ga konačno podignu voljene ruke. Čujem i svoj uzdah, kao odgovor. Pa prede, i prede, i prede, dok ne zaspi u mom zagrljaju.

Kakva je dragocenost mačka, trenuci potresnih i neočekivanih radosti u danu, dodir zveri, mekana glatkoća pod tvojim dlanom, toplina kad se probudiš u hladnoj noći, otmenost i šarm čak i u sasvim običnoj, svakidašnjoj mački. Mačka pređe preko tvoje sobe a ti u toj usamljenoj pojavi vidiš leoparda, ili pantera, ili okrene glavu, i blesak njenih žutih očiju ti kaže kakvog egzotičnog posetioca imaš ovde, u ovom kućnom prijatelju, mački koja prede kad je maziš, ili trlja obraz, ili tegli glavu.

U sobi ispod moje postoji krevet, ali prilično visok, rampa od poređanih jastučića i ćebadi pomaže mu da se lako popne i siđe sa njega. Njegov domet je sada dnevna soba, sa putovanjima do kuhinje i malog ravnog krova ispred nje, i sprata ispod gde ga čeka njegova kutija s peskom.

Voli da ga očetkam, polako, celog, pažljivo, jer se dlaka na onoj strani gde mu je bila noga mrsi. Voli da ga mesim i masiram, da mu trljam kičmu odozgo do repa, pritiskajući rukom jako. Perem mu oči, i uši, jer jedna šapa ne može što i dve. A on mi lizne ruku, koja na časak postane šapa, protrljam njome onu stranu koju ne može da dohvati, ponovo i ponovo, jer njegova pljuvačka, kao i naša, leči i održava oko zdravim.

Ponekad, ako je ležao previše dugo na sofi, s teškoćom silazi dole jer se ukočio, isto kao ja od dugog sedenja. Čak se ni ne tetura, već puzi, ispuštajući frustrirane mjauke, do svog drugog mesta, gde će toplota radijatora olabaviti njegove stare koske.

Nije on loš, matori tronožni mačak, ljudi stanu na vrata sobe i iznenaduju se - Kakva veličanstvena mačka! - ali kad ustane i odhramlje napolje ćute, posebno ako su ga videli kao mladog mačka koji ponosno napušta prostoriju, ili leži na poklopcu korpe - na koju više ne može da skoči - njegove dve šape ukrštene nehajno ispred njega, opušten rep, duboki pogled.

Kada sedite blizu mačka kojeg dobro poznajete i spustite dlan na njega, pokušavajući da se prilagodite njegovom životnom ritmu tako različitom od vašeg, ponekad će podići glavu i pozdraviti vas mekim zvukom različitim od svih ostalih zvukova kojim će vam reći da zna da pokušavate da uđete u njegov svet. Gleda vas tim očima koje se konstantno menjaju na promene svetla, gledate ga a vaša se ruka odmara na njemu... Ako mačka ima noćne more, onda mora sanjati i lepo i interesantno, kao i mi. Možda ga snovi ponekad odvedu na mesta koja ja znam iz snova, ali ga nikada tamo nisam srela. Često sanjam o mačkama, mačkama i mačićima, i u snovima osećam odgovornost prema njima, jer su snovi o mačkama uvek podsećanja na dužnosti. Mačkama treba hrana, treba im sklonište. Ako naši svetovi iz snova nisu isti, a izgleda da nisu, kada spava, gde putuje?

Voli kada sedimo zajedno, u tišini. To, doduše, nije ni lako. Nije to *pravo* sedenje zajedno kad žurim, kad razmišljam šta treba da uradim u kući ili bašti, ili o čemu hoću da pišem. Davno, dok je još bio mače, naučila sam da je on mačak koji zahteva punu pažnju, jer on *zna* kad mi misli odlutaju, kad ga mazim mehanički, kad sam na nekom drugom mestu, s knjigom u rukama. U času kada nisam više sa njim, misleći isključivo o njemu, odlazio je. Kad sednem da budem sa njim, to znači da se usporavam, oslobađam se briga i žurbe. Kad to radim - i on mora da bude raspoložen, nikako u bolovima i uznemiren - on mi suptilno da do znanja da razume da hoću da ga doznam, da doznam mačku, esenciju mačke, da nađem najbolje od njega. Čovek i mačka, premostimo ono što nas deli.

# BELEŠKA PREVODIOCA

Ukoliko ste tokom čitanja ove knjige nailazili na nekakve nesuvisle stavove autorke, tipa 'djjjjjjjjjj' ili 'žžž,,,,,,,,,hddddddddd', recimo, moram da vam se izvinim, u ime mog mačka Mede koji je to *dopisao* na svoju šapu.

Bilo je i ozbiljnijih diverzija, uključujući i prosipanje čaja za mršavljenje preko laptopa, dok je u njegove redovne remetilačke obaveze spadalo uporno ležanje na mišu i povremeno nehajno šetanje po tastaturi kompjutera u cilju *dopisivanja*. Brisala sam, stotinu puta, a ako sam nešto previdela - oprostite! Molila sam ga, objašnjavala, grdila ugursuza... ali to je već nešto između nas dvoje.

Često, kada hoću da kažem kako je nekakva ekscentričnost u redu ukoliko nikoga ne ugrožavaš, izgovorim: „Bože, pa kakve veze ima što je, *taj-i-taj to-i-to*. Evo, ja, na primer, spavam s mačkom na glavi, pa šta?“ Već preko četvrt veka, i, među nama rečeno, iako za tako nešto nema naučnih dokaza, mislim da mi mačka na glavi održava svežinu misli. Prvo je to bila Mestača, crna maca koja je ime dobila po tome što je nije držalo mesto. Ona me je ostavila. Tačnije, odbila je da se preseli sa nama u novi stan, odlučila se da ostane i pravi društvo mojoj baki. Poslednjih deset godina to je Meda, željeno dete rođeno u jednodnevnom ugovorenom braku između Živke, mačke moje bake, i Caneta, mačka moga tate.

Medi, mojoj najvećoj ljubavi tigrastoj, kao i svim našim familijarnim mačkama na koje mi je Doris Lesing ovom izuzetnom knjigom probudila sećanja, posvećujem svoj izlet među prevodioce. Koji se, s moje strane, može smatrati ekscentričnošću većom nego mačka na glavi.

*Mirjana Đurđević*

# BELEŠKA O PISCU

*Doris Lesing*, spada u najznačajnije britanske pisce druge polovine XX veka, dobitnica je Nobelove nagrade za književnost za 2007. godinu, i, kako se kaže u saopštenju Nobelovog komiteta, jeste „pisac epskog narativnog dara o ženskom iskustvu, koji sa skepticizmom, strašću i vizionarskom snagom posmatra civilizaciju.”

Vizija globalne katastrofe koja primorava čovečanstvo da se vrati primitivnijem životu, posebno je privlačna za ovu autorku. U svojim knjigama, ona je obuhvatila neke od najhitnijih društvenih problema ovoga veka - od rasizma i feminizma, pa do uloge porodice i intimnih konflikata pojedinca u savremenom društvu.

Umetničko stvaralaštvo je za nju bilo i ostalo strategija preispitivanja stereotipa i tabua, političkog angažmana i mentalnog zdravlja. Iako je ubrajaju u vodeće postmoderne feministkinje, Doris Lesing je u nedavnim javnim nastupima osporila ovakva „ideološka” čitanja njenih dela.

Okarakterisana kao najkласičniji, i bez sumnje, najuspešniji britanski realistički pisac od Drugog svetskog rata naovamo, koji se doktrinarno bavi ljudskom prirodom u socijalnom okruženju, ona upravo kroz privid realističke priče nudi daleko više, dopire do metafizičkih istina o identitetu.

Doris Lesing je rođena 22. oktobra 1919. godine, kao Doris Mej Tajler, u Kermanšahu u Persiji (današnjem Iranu). Porodica joj se ubrzo odselila u Južnu Rodeziju (današnji Zimbabve), gde provodi detinjstvo i pohađa versku školu koju napušta u petnaestoj godini. Izdržava se čuvanjem dece i radom na telefonskoj centrali. Još

odmalena, bila je drugačija od ostale dece, i opisuje sebe iz toga perioda kao „dete kontraša” koje je najčešće izgovaralo reči „E, neću!”

Dva braka, troje dece i dva razvoda obeležila su njen porodični život. Kada se pridružila Komunističkoj partiji, udala se za nemačkog političkog aktivistu Gotfrida Lesinga, koji je kasnije postao ambasador u Ugandi. Posle drugog razvoda, nastanila se u Londonu, 1949. godine, i radila nekoliko godina kao sekretarica, da bi se, posle uspeha prve dve knjige, profesionalno posvetila pisanju.

U književnosti je debitovala romanom *Trava peva* (*The Grass is Singing*), koji je izašao 1950. godine. Već u ovom romanu, koji se bavi samozadovoljnim filistarskim društvom belih doseljenika u Južnoj Africi, otkriva se njen veliki književni talenat. Sledi pentalogija *Deca nasilja* (*The Children of Violence*, 1952-69, odnosno romani *Martha Quest*, *A Proper Marriage*, *A Ripple from the Storm*, *Landlocked* i *The Four Gated City*), nastala kao rezultat njenog odbacivanja tradicionalne uloge žene u društvu i flertovanja sa komunističkim pokretom. Po mnogo čemu autobiografska, ova serija romana prati život Marte Kvest, njeno odrastanje u Južnoj Africi, ranu udaju uprkos želji da vodi drugačiji život od svoje majke, te odbacivanje bračnog života, oduševljenje marksističkom ideologijom, a zatim i postepenim udaljavanjem od nje.

Sa objavljivanjem romana *Zlatna beležnica* (*The Golden Notebook*, 1962), Doris Lesing stiže svetsku slavu, a kritičari počinju da identifikuju ovu autorku kao vodećeg feminističkog pisca. Roman prati život književnice Ane Vulf, rastrzane između različitih uloga koje ima kao supruga, ljubavnica, pisac i politički aktivista. Dnevnici koje vodi u sveskama različite boje odgovaraju različitim delovima njene ličnosti. Tek kada pretrpi nervni slom i potpunu dezintegraciju, biće u stanju da otkrije novu „celovitost” o kojoj piše u poslednjoj beležnici.

Temu pritisaka kojima konformistička društvena sredina izlaže pojedinca Lesingova se vraća i u sledećim romanima, *Uputstva za silazak u pakao* (*Briefing for a Descent into Hell*, 1971), *Memoari preživele* (*The Memoirs of Survivor*, 1974) i *Leto pre sumraka* (*The Summer Before the Dark*, 1973), njenom još jednom remek-delu.



Radi se o bolnoj i suštinskoj priči o ženi na životnom prelomu u četrdesetim. Surovo i sugestivno, duboko potresno i egzistencijalno, Lesingova u ovoj knjizi skida jednu po jednu masku svoje junakinje Kejt Braun. Težina iskustva, koja prati ovo utvrđivanje granica vlastitog identiteta, prozreva besmislenosti braka, prijateljstva, vere u stalnost, kao i u stvari za koje se vezujemo.

Krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih, Doris Lesing se okreće isključivo pisanju naučne fantastike u seriji romana *Kanopus u Argu (Campus in Argos)* koga sačinjavaju knjige *Colonised Planet 5* (1979), *The Marriages Between Zones Three, Four and Five* (1980), *The Sirian Experiments* (1980), *The Making of the Representative for Planet 8* (1982) i *Documents Relating to the Sentimental Agents in the Volyen Empire* (1983).

Realističkom pisanju će se vratiti u romanima *Dnevnik dobrog komšije (Diary of a Good Neighbour, 1983)* i *Kada bi stari mogli da... (If the Old Could..., 1984)*, objavljenim pod pseudonimom Džejn Somers (nakon odbijanja od više izdavača) i sa veoma malo publiciteta. No, kada je otkriven pravi identitet pisca, nakon objavljivanja knjige *Dnevnik Džejn Somers (The Diaries of Jane Somers, 1984)*, pod pravim autorkinim imenom, zanimanje za ove knjige je naglo poraslo, i među kritičarima i među čitaocima.

Sumornu analizu sveta u procesu raspadanja Doris Lesing nudi u knjizi *Dobri terorista (The Good Terrorist, 1985)*, koja je nakon 11. septembra, ponovo aktuelizovana. Alis Melings, devojka iz porodice tipične za englesku srednju klasu, pridružuje se grupi političkih ekstremista, ulazeći u situacije o kojima nije ni sanjala. Oni žive po napuštenim kućama, izdržavaju se od socijalne pomoći i bivaju upleteni u terorističke planove IRA-e za podmetanje bombi po Londonu. Iako se Alis nikada politički ne opredeljuje jasno i nedvosmisleno, ona postaje partner u terorističkim aktivnostima koje će joj zapečatiti sudbinu. U ovoj knjizi koja se ne ispušta iz ruku, Lesingova potvrđuje svoju reputaciju vrhunskog pripovedača. Terorizam koji ona portretira ima, po njoj, korene u psihopatologiji, a ne u političkoj obespravljenosti.

Nakon romana *Peto dete* (*The Fifth Child*, 1988), uznemirujuće knjige u kojoj izuzetno vesto sažima svoja dotadašnja tematska interesovanja, mnogi kritičari dele mišljenje da je upravo ovaj roman možda najreprezentativniji za opus Doris Lesing.

Iza priče o bračnom paru, koji zgrožen hedonizmom engleskog društva šezdesetih odlučuje da se povuče na selo i odgaja decu u idili domaćeg života, i čija idila traje sve dok se ne rodi peto dete, koje je sasvim drugačije, kao da potiče od neke druge ljudske rase, sledi bespoštedna kritika ušuškanoj samozadovoljnoj društvu. Zastrašujuće konotacije romana otvaraju brojna pitanja o antropološkom besmislu društvenog fenomena porodice. Furiozni nastavak ovog romana, *Ben, u svetu* (*Ben, in the World*, 2000), samo je uvećao broj pitanja koje čitaoci postavljaju sebi.

Iako u poznim godinama, Doris Lesing i u poslednjoj deceniji objavljuje niz romana kojima i dalje intrigira čitaoce širom sveta - *Opet ljubav* (*Love Again*, 1995), *Mara i Dan* (*Mara and Dann*, 1998), *Najslađi snovi* (*The Sweetest Dreams*, 2001), *Priča o generalu Danu i Marinoj ćerci* (*The Story of General Dann and Mara's Daughter*, 2005), zaključno sa najnovijim *Rascep* (*The Cleft*), koji se pojavio početkom 2007. godine.

Značaj ovom književnom opusu daje i desetak knjiga priča, koje su objavljene i u nekoliko izbora, a najreprezentativniji su oni, tematizovani kao londonske i kao priče sa afričkim temama (*African Stories*, 1976; *London Observed*, 1992), zatim, nekoliko memoarskih - *Ispod moje kože* (*Under My Skin*, 1994), koja obuhvata autorkin život do 1949. godine i nakon koje sledi period do 1962. godine, obrađen u knjizi *Šetajući u seni* (*Walking in the Shade*, 1996) - i esejističkih knjiga (pomenimo eseje na književne teme iz knjige *Time Bites*, 2004). Posebnu pažnju privlači knjiga o mačkama (*On Cats*, 2002), koja je više puta već objavljivana i svaki put dopunjavana, kao posebna „autobiografija” mačaka koje su je pratile tokom života.

1 Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals - Kraljevsko društvo za prevenciju zlostavljanja životinja. (Prim. prev.)

2 Mačija i goveđa creva su se nekada koristila kao hirurški konac. (Prim. prev.)

3 Englesko verovanje da mačka kojoj se šape namažu puterom neće odlutati. Objašnjenja za ovo su različita i ne naročito uverljiva. (Prim. prev.)

4 Crne, sjajne, okruglaste bube sa dugim nogama, iz roda Tenebrionidae, familije Psammode, koje žive na jugu Afrike. Ne poseduju krila kojima bi išli u potragu za parom, pa mužjaci dozivaju ženke kuckanjem trbuhom po zemlji. (Prim. prev.)

5 Igra reči, cat engl. mačka. *Cat-as-catch-can* bio bi mačiji *catch-as-catch-can*, „borbena veština” u okviru koje bi se mačke međusobno parile sa prvim s kojim se dohvate. (Prim. prev.)

# Table of Contents

## A posebno, mačke

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

## Rufus Neuništivi

11.

12.

## El Manjifiko u starosti

13.

## BELEŠKA PREVODIOCA

## BELEŠKA O PISCU